

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет філології, історії та політико-юридичних наук
Кафедра прикладної лінгвістики

ОПП «Германські мови та літератури
(переклад включно)»

В11.043 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – німецька

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

**"ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ
МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ХХ-ХХІ СТ."**

студентки
Довженко Ольги Віталіївни

Науковий керівник
Лепухова Наталія Іванівна
канд. філол. наук., доцент

Рецензенти:
Халимон І.Й.
канд. пед. наук., доцент

Близнюк Л.М.
канд. філол. наук., доц., доцент
німецької філології Волинського
національного Університету
імені Лесі Українки

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Тетяна Григорівна ЧУВАКОВА
канд. пед. наук, доцент

(підпис)

(дата)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню концепту СТРАХ (Angst) у німецькомовному мас–медійному дискурсі ХХ–ХХІ століть.

Слід зазначити, що концепт СТРАХ розглядається не лише як емоційна реакція, а як мовно–культурний код, через який суспільство осмислює власну вразливість, небезпеку й межі стабільності. Мас–медіа, виступаючи головними комунікативними «режисерами реальності», створюють і підтримують певні емоційні сценарії, у яких СТРАХ стає водночас сигналом, маніпуляцією, мобілізацією та способом солідаризації.

У роботі проаналізовано близько сотні німецьких, австрійських та швейцарських медійних джерел (1900–2025 рр.). Простежено функціонування численних вербалізаторів концепту СТРАХ, зокрема: **Angst** (страх), **Furcht** (жах), **Sorge** (тривога), **Panik** (паніка), **Schrecken** (переляк), **Schreck** (страх, переляк), **Entsetzen** (жахіття), **Grauen** (відраза, моторошність), **Horror** (жах), **Besorgnis** (занепокоєння), **Befürchtung** (побоювання), **Unruhe** (неспокій), **Unbehagen** (дискомфорт, тривога), **Beklemmung** (пригніченість), **Beklommenheit** (тривожність), **Ängstlichkeit** (боязкість), **Bangigkeit** / **Bangen** (тривожне очікування), **Schauer** (тремтіння), **Grusel** (моторошність), **Bammel** (страх, острах), **Muffensausen** (панічний страх), **Schiss** (переляк), **Psychose** (психоз).

Визначено п'ять функційних ролей страху у дискурсі німецькомовних ЗМІ – алертну (сигнальну), маніпулятивну, мобілізаційну, емпатійну та метарефлексивну. Розкрито ключові метафоричні моделі (Flut / повінь, Welle / хвиля, Lawine / лавина, Dammbbruch / прорив дамби, руйнування греблі, прорив), через які в медійному просторі створюється відчуття загрози, наростання небезпеки або втрати контролю.

У роботі поєднано когнітивно–семантичний, дискурсивний, метафорологічний і лінгвокультурологічний підходи. Наукова новизна полягає у системному аналізі лексико–стилістичних, фразеологічних і неологічних засобів вираження страху, а також у створенні функційної

типології вербалізаторів цього концепту в діяхронії. Практичне значення полягає у можливості використання результатів у курсах когнітивної лінгвістики, теорії дискурсу, медіалінгвістики, перекладознавства й міжкультурної комунікації.

Ключові слова: страх (Angst), жах (Furcht), тривога (Sorge), паніка (Panik), невпевненість (Unsicherheit), занепокоєння (Besorgnis), побоювання (Befürchtung), переляк (Schrecken), метафора (Metapher), дискурс (Diskurs), мас-медіа (Massenmedien), вербалізатори (Verbalisatoren), когнітивна лінгвістика (kognitive Linguistik), емоційна семантика (emotionale Semantik), лінгвокультурологія (Sprachkulturkunde).

ABSTRACT (EXTENDED VERSION)

The qualification thesis examines the concept of FEAR in German-language mass-media discourse of the twentieth and twenty-first centuries. Fear is interpreted not only as an emotional reaction, but as a linguistic and cultural code through which societies reflect vulnerability, uncertainty, and transformations of social order. In this context, mass media function as producers of collective emotions, deploying fear simultaneously as a signal, a tool of manipulation, a means of mobilization, and an instrument of empathy.

The study analyzes more than one hundred sources from Germany, Austria, and Switzerland (1900–2025). The corpus includes a wide range of verbalizers of the concept FEAR, such as *Angst, Furcht, Sorge, Panik, Schrecken, Schreck, Entsetzen, Grauen, Horror, Besorgnis, Befürchtung, Unruhe, Unbehagen, Beklemmung, Beklommenheit, Ängstlichkeit, Bangigkeit/Bangen, Schauder, Grusel, Bammel, Muffensausen, Schiss, and Psychose*.

Five core functions of fear emerge in media discourse: alarming, manipulative, mobilizing, empathic, and metareflexive. Particular attention is paid to metaphorical models (*flood, wave, avalanche, dam break*), which structure narratives of threat and control in public communication. The analysis

demonstrates a historical shift in language use—from rationalized concern (*Sorge, Besorgnis*) to emotionalized panic (*Angstwelle, Panikmache*).

The study integrates cognitive-semantic, discourse-analytical, metaphorological, and cultural-linguistic approaches. Its scientific novelty lies in the functional typology of fear in media discourse and in the systematization of its lexical and stylistic field. The practical findings can be applied in teaching cognitive linguistics, discourse analysis, media linguistics, and intercultural communication.

Keywords: fear, dread, concern, panic, uncertainty, apprehension, foreboding, terror, horror, anxiety, unease, apprehensiveness, dreadfulness, creepiness, jitters, cold feet, panic reactions, psychosis, mass media, discourse, metaphor, cognitive linguistics, emotional semantics.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ	
СТРАХ	13
1.1. Підходи до ідентифікації «концепту» у сучасній лінгвістиці.....	13
1.2. Концепт СТРАХ у типологічному вимірі	15
1.3. Концепти емоцій у дискурсивному просторі мас–медіа	24
1.3.1. «Дискурсивний простір» у міждисциплінарному вимірі	24
1.3.2. Номінативні одиниці у структурі «дискурсивного простору» ..	26
1.4. Методика дослідження.....	32
Висновок до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ СТРАХ У	
НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МАС–МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ХХ –	
ПОЧАТКУ ХХІ СТ. У РАКУРСІ ТЕОРІЇ НОМІНАЦІЇ	
39	
2.1. Сценарна «матриця» емотивно забарвлених подій	39
2.2. Лексичні засоби номінації концепту СТРАХ.....	60
2.3. Фразові вербалізатори концепту СТРАХ	66
2.4. Лінгвостилістичні особливості вербалізаторів концепту СТРАХ	70
Висновок до розділу 2.....	72
РОЗДІЛ 3. ПРАГМА–СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	
ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ СТРАХ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ	
МАС–МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	
74	
3.1. Номінативний простір "СТРАХ" у структурі дискурсивного простору німецьких мас–медіа	74
3.2. Вербалізатори концепту СТРАХ з позицій функційної семантики	79
3.3. Прагматика вербалізаторів концепту СТРАХ: владні техніки, етика, «Angst vor der Angst»	83
Висновок до розділу 3.....	85
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ДОДАТОК

Таблиця 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ СТРАХ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (1900–2025).....	114
--	-----

ВСТУП

Мова завжди була дзеркалом культури, а в часи криз – ще й барометром колективних емоцій. **Якщо в німецькій мові є не одна, а ціла палітра назв для порядку** – Ordnung (лад), Regel (правило), Struktur (структура), Gesetz (закон), Vorschrift (припис/інструкція), Disziplin (дисципліна), System (система), Planmäßigkeit (планомірність), Verlässlichkeit (надійність), Stabilität (стабільність), Kontrolle (контроль), Ordnungsliebe (пошана до ладу), – **то не менш розгалуженим є й лексичне поле страху**: Angst (страх), Furcht (ляк), Sorge (тривога/турбота), Panik (паніка), Unsicherheit (невпевненість), Verunsicherung (дезорієнтація/розхитування впевненості), Besorgnis (занепокоєння), Befürchtung (побоювання), Schrecken (переляк), Entsetzen (жах), Grauen (моторошний жах), Horror (жах), Beklemmung (пригніченість/стиск у грудях), Beklommenheit (тривожність), Unruhe (неспокій), Unbehagen (дискомфорт), Ängstlichkeit (боязкість), Bangigkeit/Bangen (тривожне очікування), Schauder (тремтіння), Grusel (моторошність), Vammel (острах), Muffensausen (панічний страх), Schiss (жарг. переляк).

Це свідчить про те, що страх – не випадкова емоція, а культурно значуща складова німецького мовно–ментального досвіду. Саме страх супроводжує німецьку історію від воєн і тоталітаризмів ХХ століття до гібридних загроз, пандемій та екологічних криз початку ХХІ.

Мас–медіа, які в сучасному суспільстві виконують роль одночасно дзеркала і режисера реальності, не лише відображають страх, а й задають його тембр. Вони визначають, що саме вважається небезпечним, яким тоном про це говорять і яку реакцію це має викликати. Тому аналіз того, як у німецькомовному дискурсі медіа вербалізується страх, дає змогу зазирнути у глибину колективної свідомості – побачити, як емоція перетворюється на інструмент інтерпретації світу.

Це дослідження є актуальним з лінгвістичного погляду, оскільки вивчення його мовних форм – це спосіб осмислення самої природи сучасного спілкування.

Об’єктом дослідження є німецькомовний мас–медійний дискурс ХХ–ХХІ століть – тексти газет, журналів та онлайн–видань Німеччини, Австрії й Швейцарії, що відображають суспільно значущі події крізь призму емоційних оцінок.

Предметом дослідження є вербалізатори концепту СТРАХ – тобто лексичні, фразеологічні та стилістичні засоби, якими у медійному просторі виражають, інтерпретують або конструюють страх. Особливу увагу приділено прагматичним функціям цих засобів – алертній, маніпулятивній, мобілізаційній, емпатійній та метарефлексивній.

Ступінь наукової розробленості проблеми.

Проблематика емоційних концептів, зокрема страху, досліджується у працях когнітивістів і культурологів: від класичних робіт Анни Вежбицької, яка описала універсальні семантичні примітиви емоцій, до українських концептологічних підходів (А. Приходько, Н. Плотнікова), що осмислили структуру й еволюцію концептосфери. У контексті мас–медіа значний внесок зробили Р. Водак, Т. ван Дейк і У. Шеффер, які розглядали дискурс як поле взаємодії мови, влади та ідеології. Критичний дискурс–аналіз описує, як владні та медійні структури організують і легітимізують публічний порядок смислів.

У німецькомовному лінгвістичному полі є чимало розвідок про страх у філософії та психології (Р. Біесс, Р. Маусфельд, П. Гензінг), однак лінгвістичний аспект часто залишався периферійним. Наявні праці здебільшого зосереджуються на окремих історичних періодах або жанрах, рідше – на функційній типології страху. Тому потреба у комплексному аналізі вербалізаторів концепту СТРАХ у широкій діахронії залишається невичерпаною.

Мета і завдання дослідження.

Мета роботи – здійснити комплексний аналіз вербалізації концепту СТРАХ у німецькомовному мас–медійному дискурсі ХХ–ХХІ ст., визначити його семантичні, прагматичні та культурні параметри, з’ясувати роль страху у формуванні медійних смислів і колективної емоційної пам’яті.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання:

- обґрунтувати теоретико–методологічні засади дослідження концепту СТРАХ у сучасній лінгвістиці
- сформувати корпус німецькомовних мас–медійних текстів (1900–2025 рр.) із підтвердженими архівними посиланнями
- ідентифікувати й класифікувати основні вербалізатори страху.
- визначити їхню сполучуваність, семантичні поля та контекстуальні функції
- виявити метафоричні моделі концепту СТРАХ і проаналізувати їхній прагматичний потенціал
- сформулювати функційну типологію страху в мас–медійному дискурсі.
- визначити закономірності еволюції вербалізації страху у часовому вимірі та простежити, як мовна динаміка корелює зі зміною соціально–комунікативних норм.

Джерельна база дослідження

Матеріалом стали тексти близько сотні видань – від архівних газет початку ХХ ст. (*Berliner Tageblatt, Dortmunder Zeitung, Kölnische Zeitung, Hannoverscher Kurier*) до сучасних журналів і порталів (*Der Spiegel, Tagesspiegel, Berliner Morgenpost, der Freitag, NZZ, FAZ, Süddeutsche Zeitung, Der Standard*). Корпус охоплює понад сто оцифрованих та «живих» шпальт (1900–2025 рр.), розподілених за десятиліттями й тематичними блоками. Усі джерела мають підтвержені URL або архівні пермалінки (ANNO, DDB, ZEFYS).

Методологічна основа та методи

Теоретичну базу становлять праці А. Вежбицької (когнітивна семантика), А. Приходько (концептологія), Т. ван Дейка (критичний дискурс–аналіз), Р. Маусфельда (когнітивна психологія влади й страху), Р. Бісса (історія емоцій), У. Шеффер (медіалінгвістика) та інших. Методи дослідження поєднують когнітивно–семантичний аналіз, контекстуально–інтерпретаційний опис, компонентний і семантико–прагматичний аналіз лексики, метафорологічний метод, кількісні підрахунки, елементи корпусного аналізу та контент–аналіз для функційного картування страху.

Наукова новизна

- Вперше здійснено системний опис вербалізаторів концепту СТРАХ у німецькомовному мас–медійному дискурсі ХХ–ХХІ ст. на матеріалі понад ста німецькомовних джерел
- Запропоновано функційну типологію страху (алертна, маніпулятивна, мобілізаційна, емпатійна, метарефлексивна)
- Виокремлено метафоричні домени (*Flut, Welle, Lawine, Dammbbruch*) і показано їхню трансформацію з раціонального у відчуттєве
- Виявлено лексико–стилістичну динаміку: від офіційно–нейтральних назв (*Sorge, Besorgnis, Unsicherheit*) до емоційно експресивних (*Panik, Angstwelle, Angstklima, Panikmache*)
- Доведено, що структура вербалізації страху в німецькомовних медіа корелює з соціально–політичними фазами історії: війни, економічні кризи, пандемії, терористичні загрози.

Теоретичне й практичне значення

Теоретичне значення полягає у розвитку когнітивно–дискурсивного підходу до аналізу емоцій і в уточненні моделі концептосфери страху як культурно–лінгвістичного феномена.

Практичне значення полягає у можливості застосування результатів:

- у викладанні німецької мови, когнітивної лінгвістики, теорії дискурсу та медіалінгвістики
- у журналістській практиці (розпізнавання мовних маніпуляцій, аналітика «панікотворення»)
- у підготовці фахівців з міжкультурної комунікації, що працюють із німецькомовним простором.

Особистий внесок, апробація, публікації

Самостійно сформовано корпус джерел, розроблено методику аналізу, класифікацію функцій та частотні таблиці. Основні результати презентовано у виступах на студентських і наукових конференціях 2025 року та відображені в таких публікаціях: тезі доповіді О. В. Довженко «Вербалізатори СТРАХУ у німецькомовному політичному дискурсі: на матеріалі репортажів про зустріч В. Зеленського та Д. Трампа (28.02.2025)», представлених на III Всеукраїнській науковій конференції здобувачів освіти і молодих учених Національного транспортного університету (25.03.2025), с.448, а також у науковій статті Н. І. Лепухової, О. В. Довженко «Страх, що озирається на себе: феномен «Angst vor der Angst» у німецькомовних мас-медіа», опублікованій у журналі «Молодий вчений» (№ 6 (137), 2025).

Структура роботи

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та додатків.

В анотації подано стислий зміст, новизну й практичну цінність магістерського дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і апробацію результатів.

У розділі 1 уточнено теоретичні підходи до концепту СТРАХ і дискурсу та окреслено, як емоційні концепти працюють у мас-медійному просторі.

У розділі 2 на матеріалі корпусу медійних текстів (DE/AT/CH, 1900–2025) описано номінативне поле страху: ядро/периферію, лексичні та фразові

вербалізатори, їхню діяхронну динаміку й стилістичні механізми інтенсифікації та деескалації (з таблицями і діаграмами).

У розділі 3 розкрито прагма-семантичний вимір: режими функціонування страху (військово-політичний, соціально-економічний, санітарно-техногенний), п'ять базових функцій (алертна, маніпулятивна, мобілізаційна, емпатійна, метарефлексивна) та метарівень «Angst vor der Angst», а також показано, як це вбудовується у вісь Ordnung/Chaos і в редакційні етичні «запобіжники».

У висновках узагальнено результати проведеного магістерського дослідження; у списку джерел подано наукові праці й медіаматеріали; у додатках – ілюстрації, приклади та таблиці, що підтверджують результати здійсненого аналізу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ

1.1. ПІДХОДИ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ «КОНЦЕПТУ» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.

Поняття «*концепт*» стало одним із ключових у когнітивній лінгвістиці кінця ХХ – початку ХХІ століття. Його розуміють не лише як «одиницю свідомості», а передусім як динамічну структуру, у якій поєднуються знання, емоції, культурні смисли й цінності. У межах когнітивно–семантичного підходу (А. Вежбицька) концепт трактується як універсальна ментальна одиниця, що має ядро спільних для людства смислів, які в різних мовах реалізуються культурно–специфічно. За Вежбицькою, емоційні концепти, зокрема страх (*fear, Angst, Furcht*), можна описати через універсальні смислові «примітиви», що «розгортаються» у граматичних і лексичних патернах кожної мови [60, с. 15–17]. Це означає, що мова не лише виражає почуття, а й «конструює» саме переживання, надаючи йому національно зумовлених форм.

В українській науковій традиції, яку репрезентують, зокрема, А. Приходько та Н. Плотнікова, акцент робиться на структурі концепту як системи «ядра» і «периферії», де ядро утворюють інваріантні смисли, а периферію – асоціативні поля, культурні конотації, фразеологізми й символи, що конкретизують спільне знання [61, с. 24–26; 31, с. 31–33]. Цей підхід розкриває, як концепти «вкорінюються» у колективній пам'яті народу та підтримують зв'язок між мовою й культурою. У цьому контексті концепт постає не лише як абстрактна ментальна категорія, а як *фрагмент культурного коду*, у якому накопичено досвід поколінь.

Сучасна лінгвістика дедалі частіше розглядає концепт не як статичну сутність, а як інструмент комунікації. Саме тому важливим є залучення дискурсивної перспективи, що дає змогу простежити, як концепти «працюють» у суспільному мовленні. Теун ван Дейк у межах критичного дискурс–аналізу підкреслює, що мова є не лише засобом відображення, а й

механізмом *структурування соціальної реальності*: інституційно потужні актори – медіа, політичні лідери, освітні чи релігійні установи – формують «порядок смислів», задаючи рамки інтерпретації подій і явищ [57, с. 87–90].

Термін «*актори*» у цьому контексті означає соціальні суб'єкти, які створюють і поширюють значення у публічному просторі, часто використовуючи емоційно забарвлені номінації для впливу на масову свідомість.

Як слушно зазначає Райнер Маусфельд, **сучасні медіа «керують увагою» суспільства не лише через раціональні повідомлення, а й через емоційні тригери, серед яких страх є одним із найефективніших** [38, с. 112–118]. У цьому контексті концепт *СТРАХ* (*Angst, Furcht, Sorge, Panik*) виступає не просто емоційною категорією, а й соціальним механізмом, який може виконувати як сигнальну (попереджувальну), так і маніпулятивну функцію.

Власне, аналіз сучасного стану дослідження показує, що виявлення концепту – це завжди баланс між когнітивним, культурним і дискурсивним підходами. Якщо перший пояснює, *що становить* зміст емоційного досвіду, другий – *як цей досвід відображається* в культурних моделях і мовній картині світу, то третій – *навіщо і яким чином* мова активує певні емоції у публічній комунікації.

На нашу думку, саме інтеграція цих трьох підходів відкриває шлях до повного розуміння концепту *СТРАХ* у німецькомовному мас–медійному дискурсі. Адже страх у цьому контексті – не лише реакція на загрозу, а й засіб соціальної регуляції, форма мовної оцінки світу, індикатор суспільних настроїв і цінностей. Можна стверджувати, що у текстах мас–медіа страх постає як «мова кризи», яка через сталі вербалізатори (*Angst, Panik, Unsicherheit, Befürchtung*) створює особливий когнітивно–емоційний фон суспільного життя.

Отже, аналіз концепту страху потребує поєднання **когнітивного** (виявлення смислового ядра), **культурологічного** (опис культурної

структури) та **дискурсивного бачення** (аналіз функціонування у медіа). Саме така триєдність дозволяє простежити, як емоція перетворюється на комунікативну стратегію, і зрозуміти, чому страх залишається одним із найпродуктивніших інструментів впливу у німецькомовному інформаційному просторі.

1.2. КОНЦЕПТ СТРАХ У ТИПОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Лексичне поле.

Ядром німецькомовного семантичного поля СТРАХ виступає лексема *Angst* (страх, тривога), яка функціонує як прототипний номінатор емоції, охоплюючи як індивідуальні, так і колективні форми переживання загрози.

Саме *Angst* є найбільш частотною, стилістично нейтральною та концептуально місткою одиницею, здатною поєднувати психологічний, соціальний і культурний виміри страху.

Ближню периферію формують лексеми з високим ступенем семантичної спорідненості та відносно стабільною прагматикою: *Furcht* (страх перед конкретною загрозою), *Sorge / Besorgnis* (турбота, занепокоєння), *Panik* (паніка), *Unsicherheit / Verunsicherung* (невпевненість / розхитування впевненості). Вони конкретизують базове значення *Angst* за інтенсивністю, причинами або ступенем раціоналізації емоції.

Дальню периферію становлять лексеми, що варіюють за стилістичним регістром і експресивною силою: *Schrecken* (жах), *Schreck* (переляк), *Entsetzen* (жах, потрясіння), *Grauen* (моторошний страх), *Horror* (жах), *Beklemmung* (тиснуча тривога), *Beklommenheit* (пригніченість), *Befürchtung* (побоювання), *Unruhe* (неспокій), *Unbehagen* (дискомфорт, тривожність), *Ängstlichkeit* (лякливість), *Bangigkeit / Bangen* (тривожне очікування), *Schauer* (дрижання від страху), *Grusel* (моторошність), а також розмовні одиниці *Bammel* (мандраж), *Muffensausen* (переляк, сильне хвилювання), *Schiss* (груба розмовна назва страху).

Ці номінатори відбивають широкий спектр реалізацій страху – від нейтрально-описових і книжних до експресивних та колоквиальних.

Таким чином, *Angst* постає єдиним концептуальним центром поля, тоді як усі інші лексеми виконують функцію семантичних і прагматичних модифікаторів базового концепту.

Така розгалуженість добре узгоджується з ідеєю культурно–специфічної реалізації універсальних емоційних «сміслових ядер» [60, р. 15–17; 61, с. 24–26; 31, с. 31–33; 1, с. 45–52].

У медійному дискурсі добір конкретної лексеми виконує прагма-семантичну функцію, оскільки зумовлює тип інтерпретації повідомлення адресатом і корелює з прогнозованою реакцією аудиторії. Так, використання *Sorge* актуалізує рамку раціоналізованої обережності, *Panik* сигналізує високий рівень терміновості та емоційної ескалації, *Angst* формує узагальнену проєкцію загрози в перспективі майбутнього, тоді як *Unsicherheit* репрезентує стан інформаційної невизначеності та когнітивної нестабільності [38, с. 112–118; 9, с. 62–69; 20, с. 95–110].

Семантичні профілі (узус і функції)

- *Angst* – радше *фонова* або *безоб’єктна* тривога, що легко масштабується до суспільного рівня: *Angst vor der Zukunft* (*страх перед майбутнім*), *Angstwelle* (*хвиля страху*). У цих моделях активний компонент – не подія, а очікування події, звідси здатність *страху* створювати довготривалу «емоційну атмосферу» [60, с. 15–17; 9, с. 117–124].

- *Furcht* – адресний страх із чітко окресленою загрозою (*Furcht vor ...*). Формула *Furcht und Schrecken* (*страх і жах*) маркує пікову інтенсивність та ефект «шоку» в наративі новин (удари, теракти, катастрофи) [1, с. 101–104].

- *Sorge/Besorgnis* – *раціоналізована* тривога (економіка, охорона здоров’я, освіта), яка спирається на логіку «офіційної стурбованості» й часто легітимізує управлінські рішення (*im Sorge um ...*) [61, с. 41–45].

- *Panik* – стрибок інтенсивності (раптовий «зрив» контролю). У медіа ця лексема майже завжди супроводжується деескалаційними сигналами (*Kein*

Grund zur Panik – немає підстав для паніки) або критикою штучного нагнітання (Panikmache – панікотворення) [9, с. 117–124; 27, с. 87–92].

- Unsicherheit/Verunsicherung – не стільки «страх», скільки інформаційна дезорієнтація (зміщення фокусу з загрози на стан суб'єкта: невпевненість у знанні, правилах, майбутньому). У дискурсі це працює як маркер «розхитаної рамки» подій [38, с. 201–206].

Метафоричні домени

Медіа системно залучають образи Flut (*повінь*), Welle (*хвиля*), Lawine (*лавина*), Dammbbruch (*прорив дамби*) – вони перекодовують соціальні ризики у «природні стихії», підсилюючи уявлення про невідворотність і втрату контролю. За логікою концептуальної метафори, це перенос домену природних катаклізмів на домен соціальних процесів, що підвищує відчуття загальності й «надіндивідуальності» загрози [27, с. 25–30; 87–92]. У поєднанні з *Angst/Panik* такі метафори надають заголовкам «кінетики» (руху, удару, накочування), а з *Sorge* – радше ефекту «повільного підняття води», що виправдовує обережні дії влади [9, с. 117–124].

Тобто, німецьке лексичне поле страху – це не просто «список синонімів», а інструментарій керування увагою. *Sorge* створює рамку обачності й відповідальності; *Panik* вмикає терміновість і мобілізацію; *Angst* тримає у напрузі майбутнє (проекція на завтрашній день); *Unsicherheit* сигналізує збої в соціальній навігації; *Furcht* закріплює «адресу» загрози. У сукупності ці профілі доводять: вибір лексеми – це завжди вибір режиму інтерпретації, а отже, вибір очікуваної реакції читача/громади [38, с. 112–118; 9, с. 62–69; 8, с. 101–104]. Саме тому аналіз поля страху потребує поєднання семантичної типології з дискурсивним аналізом узусу – від газетних заголовків до репортажних сценаріїв.

Таблиця 1.2. Лексеми поля СТРАХ у німецькомовному мас–медійному дискурсі

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
1	Angst (<i>страх, тривога</i>)	Невизначене майбутнє, суспільні злами. Контекст подає страх як соціально-економічний феномен доби стагфляції кінця 1970-х рр.: емоційна реакція на інфляцію, коливання валют і безробіття. Автор проводить межу між конструктивним і деструктивним страхом – перший стимулює обачність, другий паралізує ініціативу	Атмосфера напруженого очікування	У статті « Angst vor der Zukunft » (Страх перед майбутнім) « Davon begleitet ist eine allgemeine Unsicherheit verbunden mit Angst » (Це супроводжується загальною невпевненістю, пов’язаною зі страхом) [170, с. 24]
2	Furcht (<i>страх, ляк</i>) / Schrecken (<i>жах</i>)	Насильство, війна, катастрофи. Матеріал присвячений ескалації насильства у Північній Ірландії	Шок, співпереживання, мобілізація	У статті « Furcht und Schrecken in Belfast » можемо бачити: « Belfast lebt seit Wochen in einem Zustand von Furcht und Schrecken » – «Белфаст уже тижнями живе у стані страху й жаху.» [87, с. 2]
3	Sorge/Besorgnis (<i>турбота, занепокоєння</i>)	Економіка, здоров’я, освіта.	Легітимізація обережності.	У статті під заголовком « Sorgen

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
		Контекст відображає передвоєнну атмосферу тривоги та страху перед новим переділом Європи; образ «Unsicherheit» функціонує як лексема страху політичної нестабільності		sind Europas» (Європу охопили тривоги): «Die Politik dieser Staaten zeigt fast durchwegs Unsicherheit, wenn nicht Abenteuerlust...» (Політика цих держав майже завжди виявляє невпевненість, якщо не авантюризм) [122, с. 2]
4	Panik (паніка)	Різке загострення, масова реакція. Стаття присвячена короткочасному стрибку радіаційного рівня в Швейцарії після інциденту на французькому ядерному об'єкті	Терміновість + сигнали деескалації. Післявоєнна інформаційна стратегію «заспокоєння населення» через раціоналізацію страху	У статті під заголовком «Angst vor der Zukunft» (Страх перед майбутнім): «Die Behörden betonen, es bestehe kein Grund zur Panik...» (Органи влади наголошують, що підстав для паніки немає) [80, с. 11]
5	Panikmache (панікотворення)	Маніпулятивне нагнітання. Стаття аналізує реакції на чутки про забруднення продуктів харчування після Чорнобильської катастрофи.	Критичне дистанціювання	У статті «Warnung vor Panikmache» (Попередження проти нагнітання паніки): «Die Behörden warnen vor übertriebener Panikmache und rufen zur

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
				<p>Sachlichkeit auf» (Влада застерігає від перебільшеного панікерства й закликає до об'єктивності) [133, с.10]</p>
6	<p>Unsicherheit/Verunsicherung (<i>невпевненість, дезорієнтація</i>)</p>	<p>Інформаційна нестабільність фінансового ринку внаслідок очікуваної зміни керівництва міністерства фінансів Іспанії. Лексема функціонує як економічний вербалізатор страху, що передає стан тривоги та непевності у світовій післякризовій фінансовій системі початку 1930-х рр.</p>	Відчуття дезорієнтації	<p>У заголовку матеріалу «Unsicherheit an der Börse» (Невизначеність на біржі): «...in der Sitzung des Börsenkomitees vom Dienstag herrschte große Unsicherheit...» (...на засіданні біржового комітету у вівторок панувала значна невизначеність...) – [140, с. 3]</p>
7	<p>Furcht vor dem Unbekannten (<i>страх перед невідомим</i>)</p>	<p>Нові/темні ризики. Перехід страху зі сфери емоційної у сферу економічної поведінки: страх постає рушійною силою ощадливості й застою, тоді як його подолання – знаком відновлення</p>	Когнітивна тривога	<p>У статті під заголовком «Angst rafft» (Страх косить/нищить): «Nur die Furcht vor dem Unbekannten macht den Menschen sparwütig... Wir haben gespart, weil keiner wusste, was noch kommen</p>

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
		довіри та економічного життя.		würde» (Лише страх перед невідомим робить людей схильними до заощадження... Ми заощаджували, бо ніхто не знав, що ще може статися) [136, с. 1]
8	Horror-/Schreckens-Szenario (<i>Сценарій жаху</i>)	Ескалаційні прогнози. Контекст відображає очікування перед чемпіонатом світу з хокею у Фінляндії, метафоризацію страху у спортивному дискурсі, де терміни „Horror“ та „Alptraum“ позначають не реальну небезпеку, а емоційне напруження змагання.	Драматизація, образ стихії	У спортивному матеріалі « Viele Favoriten und ein Horror-Szenario »: « Der wohl grösste Alptraum der finnischen Eishockey-Fans wäre eine Wiederholung der Ereignisse von 1991... » (Найбільший жах фінських уболівальників — це повторення подій 1991 року...) [167, с. 23].
9	Unsicherheit/Nervosität (невизначеність/ нервозність)	Передвоєнна дестабілізація (міжвоєння). Контекст відображає передвоєнний стан тривожної нейтральності, коли швейцарська преса дистанціюється від	Відчуття хиткості правил, очікування гіршого	У статті « Nervosität und Unsicherheit?! » (Нервозність і невпевненість?!): « ...eine gewisse innere Nervosität und Unsicherheit festzustellen, die ... aus der Ausschaltung

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
		німецької пропаганди, водночас визнаючи зростання європейської напруги.		des Völkerbundes resultierten» (...можна зафіксувати певну внутрішню нервозність і невпевненість, які ... виникли внаслідок усунення Ліги Націй) [176, с. 1].
10	Unsicherheit (невпевненість, дезорієнтація) → кластер з Ängstlichkeit	Пізня Холодна війна: соціальна тривога, «повільні» кризи. Контекст статті фіксує повсякденний вимір страху в умовах конфліктного простору, де емоція набуває просторової форми (місто як топос страху). Страх вербалізує локальну вразливість і диференціацію досвіду небезпеки між місцевими мешканцями та зовнішніми спостерігачами.	Легітимізація обережності, фіксація тривожного настрою	« Vor allem betagteren Leuten falle der Umweg über die sicherere aber längere Route durchs Jaffa-Tor schwer... Von diesem Gefühl der Unsicherheit will eine amerikanische Touristin nichts wissen» (Особливо людям похилого віку важко йти довшим, але безпечнішим шляхом через Яффські ворота... Американська туристка не визнає цього відчуття невпевненості) [88, с. 4].
11	Verunsicherung / Panikmache (розхитування)	Сучасні інфо–кризи, поляризація медіа (COVID/політика).	Критичне дистанціювання,	У статті « Angst und Panikmache » (Страх і створення паніки)

№	Лексема	Тип загрози / контекст	Очікуваний ефект	Приклад
	впевненості / панікотворення)	Контекст демонструє рефлексію страху як соціального й етичного феномена сучасності, де журналістика балансує між інформуванням і стимулюванням емоцій.	заклик до раціональності	« Zwischen berechtigter Angst und medialer Panikmache liegt ein schmaler Grat » (Між виправданим страхом і медійним нагнітанням паніки лежить тонка межа) [83, с. 3].

З цієї таблиці чітко видно, що лексема → тип загрози → реакція утворюють триєдину систему смислів, у якій мова виступає інструментом колективного емоційного програмування. Поданий матеріал дозволяє виокремити функційний вимір вербалізаторів страху в німецькомовному мас-медійному дискурсі, де лексема не лише називає емоційний стан, а й виконує чітко окреслену дискурсивно-прагматичну роль.

Емоційно марковані одиниці в публічному дискурсі функціонують як інструменти регуляції сприйняття та поведінки адресата. Зокрема, лексеми *Angst*, *Unsicherheit*, *Sorge/Besorgnis* реалізують алертну функцію, сигналізуючи про загрозу та легітимізуючи обережність, тоді як *Furcht*, *Schrecken*, *Horror* активують емпатійно-мобілізаційний потенціал, апелюючи до колективного співпереживання та готовності до дії в умовах насильства чи катастроф. Лексема *Panik* і похідні від неї структури, у поєднанні з метамаркерами раціоналізації («*Kein Grund zur Panik*»), виконують деескалаційну та регулятивну функцію, спрямовану на зниження афективної напруги (приклад 4), тоді як *Panikmache*, *Verunsicherung* функціонують у метарефлексивному й критичному режимі, маркуючи страх як продукт маніпулятивних медійних практик.

1.3. КОНЦЕПТИ ЕМОЦІЙ У ДИСКУРСИВНОМУ ПРОСТОРИ МАС-МЕДІА.

1.3.1. «Дискурсивний простір» у міждисциплінарному вимірі.

Дискурсивний простір ЗМІ – це не проста сума текстів, а **мережа правил інтерпретації**: жанрові стандарти (новина, репортаж, коментар), тематичні ієрархії, очікування аудиторій і ролі інституцій, що задають «заводські налаштування» сприйняття. У логіці критичного дискурс–аналізу медіа не лише відображають події, а **активно організовують публічний порядок смислів**, пропонуючи «готові рамки» для емоційної та раціональної оцінки реальності, у межах яких емоції страху та тривоги набувають соціально значущого характеру [57, с. 87–90, 67, с. 43–46; 8, с. 391; 39, с. 84–90].

Тут *актори* – це соціальні суб'єкти (редакції, політичні інституції, експерти), які виробляють і поширюють значення у публічному просторі. Вони працюють із мовою як з **інструментом уваги**: задають фокус, темп, допустимі інтерпретації – і, що важливо для нашої теми, **режими емоцій** [38, с. 112–118; 45, с. 58–66].

У межах медіалінгвістичного підходу мовні засоби медіатексту розглядаються як результат професійних редакційних рішень, зорієнтованих на досягнення визначеного комунікативного ефекту та прогнозовану реакцію аудиторії [43, с. 20–45]. Мова новин не лише передає інформацію, а й формує соціальне значення подій, задаючи способи їх оцінки та емоційного осмислення аудиторією, що є особливо важливим у висвітленні криз і загроз [Ошибка! Источник ссылки не найден., р. 32–36].

Саме з цієї точки зору стає зрозумілою «сила» газетних заголовків як **команд уваги**. Вони характеризуються що характеризуються, передусім, високою концентрацією смислу та оцінності, що дозволяє задавати інтерпретаційну рамку події ще до прочитання основного тексту [44, с. 14–20]. Так, формули на кшталт „**Warnungen vor Panikmache**“ (*застереження щодо створення паніки*) не лише називають явище – вони **інструктують**, як

читати подальший текст: з недовірою до надмірної емоційності, з апеляцією до раціонального контролю емоцій [166, с.10].

Натомість „**Wachsende Besorgnis**“ (занепокоєння, що зростає) вмикає «режим обережності»: ні паніки, ні байдужості – легітимна стурбованість, що готує читача до прийняття обережних чи превентивних рішень [162, с. 42].

А „**Kein Grund zur Panik**“ (немає підстав для паніки) – класична деескалаційна формула, яка одночасно визнає високий афект і пропонує соціальну «педаль гальма» [112, с. 8].

Якщо говорити ширше, **медіатекст функціонує як сценарій дії**. Частина сценаріїв **заспокоює** (деескалаційні конвенції: *Kein Grund zur Panik; Besorgnissen kein Anlaß*), частина **мобілізує** (*Schutz, Sicherheit, Ordnung*), частина **стримує** через риторичку *Abschreckung* (стримування/відлякування як політика безпеки) [16, с. 337–345; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 80–120].

Це не просто «мова про емоції», а «мова для емоційної реакції»: вербалізатори страху (*Angst, Furcht, Sorge, Panik, Unsicherheit/Verunsicherung*) виступають **регуляторами колективної уваги** і «розподільниками» довіри. Від того, чи редакція назве ситуацію *Sorge* (легітимізована стурбованість) або *Panik* (гострий афект), залежить допустимий спектр суспільних дій – від «почекаймо й подивимось» до «діяти негайно».

Міждисциплінарно ця логіка спирається на три вузли:

-когнітивний: концепти емоцій мають *ядро* універсальних смислів і *периферію* культурно–специфічних реалізацій, тому той самий страх набуває різних «мовних профілів» у залежності від жанру й аудиторії [60, с. 15–17; 31, с. 31–33];

-дискурсивний: медіа оформляють подію у «читабельну» рамку: задають причинність, агентність, інтенсивність, а також дозволені/недозволені емоції (від *Warnungen vor Panikmache* до *Wachsende Besorgnis*) [57, с. 87–90; 45, с. 278–285; 13, с.15-25];

-метафоричний: у заголовках і лід-абзацах часто працюють домени **Flut/Welle/Lawine/Dammbbruch** (повінь/хвиля/лавина/прорив дамби), які «оприроднюють» соціальні ризики й підсилюють відчуття невідворотності або потреби стримування [31, с. 36–38; 27, с. 25–30; 87–92].

Для предмета нашої роботи це означає: **лексичний вибір у заголовку – це вибір соціальної дії**. *Panik/Panikmache* – сигнал до критичної дистанції; *Sorge/Besorgnis* – рамка обережності; *Unsicherheit/Verunsicherung* – акцент на знаннєвому вакуумі; *Angst/Furcht* – емоційна кодифікація загрози.

1.3.2. НОМІНАТИВНІ ОДИНИЦІ У СТРУКТУРІ «ДИСКУРСИВНОГО ПРОСТОРУ».

Номінативні одиниці – слова, стійкі колокації, заголовкові формули – не лише називають явище, а й одразу спрямовують інтерпретацію: задають інтенсивність, причинність і допустиму емоцію. У межах когнітивної традиції це виглядає як реалізація універсальних смислових «ядер» у культурно специфічних патернах [60, с. 15–17; 61, с. 24–26; 31, с. 31–33]; у межах критичного дискурсу-аналізу – як рамка читання, яку пропонують інституційні актори (редакції, політики, експерти), формуючи публічний порядок смислів [57, с. 87–90; 45, с. 58–66].

Іншими словами, одна точна колокація у заголовку часто сильніша за сторінку пояснень: вона миттєво встановлює емоційний кадр події і очікувану реакцію аудиторії.

Що це означає на практиці? Розгляньмо типові інтерфейси інтерпретації (номінативні формули) на матеріалі відібраних медіатекстів:

Angst vor X (*страх перед X*) → кадр очікування: переносить загрозу в майбутнє, створює тривожний фон.

Приклади:

-у статті *Bieler Tagblatt* (05.08.1976 р.) під заголовком «**Angst vor der Zukunft**» (Страх перед майбутнім) наявна цитата: «**Die Behörden betonen, es bestehe kein Grund zur Panik...**» (Органи влади наголошують, що підстав

для паніки немає...)). Стаття присвячена короткочасному стрибку радіаційного рівня в Швейцарії після інциденту на французькому ядерному об'єкті. Контекст демонструє післявоєнну інформаційну стратегію «заспокоєння населення» через раціоналізацію страху. Функція: медійно-регулятивна; страх нейтралізується публічною заявою як прояв відповідального контролю й довіри до офіційних джерел [80, с. 11];

- у статті Der Bund (07.03.1991 р.) «**Die kollektive Angst verbindet die Pandschabis**» (Коллективний страх об'єднує панджабців) є цитата: «**Für weite Teile der Bevölkerung ist inzwischen die kollektive Angst vor den Terroristen zur Gewohnheit geworden**» (Для значної частини населення колективний страх перед терористами став звичним станом). Контекст описує психологічний ефект терору в індійському штаті Пенджаб, де насилля сикхських сепаратистів перетворюється на фоновий елемент щоденного життя. Функція: соціально-політична; страх виступає як емоційний цемент спільноти, який парадоксально поєднує людей у стані спільної вразливості та взаємної обережності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 2].

Furcht und Schrecken (*страх і жах*) → піковий афект/шок: маркер максимальної інтенсивності, часто в репортажах про насильство/війну.

Приклади:

- у статті Der Bund (23.07.1972 р.) «**Furcht und Schrecken in Belfast**», присвяченій ескалації насильства у Північній Ірландії, наявна цитата: «**Belfast lebt seit Wochen in einem Zustand von Furcht und Schrecken**» (Белфаст уже тижнями живе у стані страху й жаху). Контекст демонструє емоційно-політичну інтенсифікацію страху як ознаку суспільного виснаження в умовах хронічного конфлікту. Функція: гуманітарно-репортажна; страх стає медіатором між жахом насильства і співчуттям, перетворюючись на інструмент емпатії та морального осуду війни [87, с. 2];

- у статті Neue Zürcher Nachrichten (23.08.1990 р.) «**Ein Hauch von Horror vor der Küste**» (Подих жаху біля узбережжя) цитата: «**Die Angst geht um an Italiens Küsten... Spätestens seitdem ... ein weisser Hai ... in Stücke**

gerissen wurde, herrscht die Gewissheit, dass die „mörderische“ Spezies nicht nur im fernen Hollywood Furcht und Schrecken verbreitet» (Страх охопив італійське узбережжя... Відтоді, як білого хижого акула розірвала людину, стало ясно, що ця "вбивча" істота сіє страх і жах не лише в далекому Голлівуді). Контекст демонструє сенсаційно-репортажне використання страху у натуралістичних описах, який стає частиною медійної оптики, що поєднує інформацію з елементами трилера. Функція: емоційно-журналістська; страх використано як сюжетний двигун і засіб створення атмосферної напруги, типової для масової преси кінця ХХ століття [131, с. 11].

Unsicherheit in/über ... (невизначеність у чомусь / щодо чогось...) → кадр дезорієнтації: підкреслює знаннєвий вакуум і хиткість правил.

Приклади:

- у австрійському виданні *Illustrierte Kronen-Zeitung* (23.05.1938 р.) опубліковано статтю під заголовком **«Sorgen sind Europas»** (Європу охопили тривоги).

«Die Politik dieser Staaten zeigt fast durchwegs Unsicherheit, wenn nicht Abenteuerlust...» (Політика цих держав майже завжди виявляє невпевненість, якщо не авантюризм). Контекст відображає передвоєнну атмосферу тривоги та страху перед новим переділом Європи; образ «Unsicherheit» функціонує як лексема страху політичної нестабільності, що закріплює фрейм загальноєвропейського занепокоєння. Функція: когнітивно-політична – створення образу «небезпечної нестабільності» як виправдання для «захисної» позиції Німеччини. У тексті поєднано страх («Sorgen», «Unsicherheit») з аргументом про «Verantwortung der Nationen», тобто страх інструменталізовано як дискурсивний інструмент мобілізації проти «хаосу» міждержавних структур [122, с. 2];

- у статті *Der Bund* (13.04.1909 р.) **«Ärgerliche Unsicherheit»** (дратівлива невизначеність / прикре відчуття невизначеності), присвяченій політичним відносинам між Німеччиною та Італією після зустрічі кайзера

Вільгельма II з королем Віктором Еммануїлом у Венеції є цитата: **«Die Stimmung Deutschlands gegenüber Italien sei gegenwärtig nicht gerade feindlich, verrate aber eine gewisse ärgerliche Unsicherheit, obgleich Deutschland sich des Unrechts wohl bewußt sei, das es durch allzu energische Unterstützung der österreichischen Interessen im Balkan Italien angetan habe»** (Настрій Німеччини щодо Італії нині не можна назвати ворожим, але він видає певну прикру невпевненість, хоча Німеччина добре усвідомлює свою провину через надто енергійну підтримку австрійських інтересів на Балканах). Контекст демонструє дипломатичну тривогу і страх втрати балансу у системі союзів перед Першою світовою війною. Лексема «*ärgerliche Unsicherheit*» передає емоційний вимір зовнішньополітичної недовіри, де «невпевненість» набуває конотації політичного страху й напруги між союзниками. Функція: дипломатично-аналітична; страх використано як метафору геополітичної нестабільності, що виявляє нервозність у стосунках великих держав і передчуття європейського конфлікту [92, с. 3].

Wachsende Besorgnis (*занепокоєння, що зростає*) → кадр обережності: легітимізує стримані/превентивні дії, без «панічного» реєстру.

Приклади:

-у статті Thurgauer Zeitung (21.03.1956 р.) «Washington in Sorge um Palästina» (Вашингтон занепокоєний ситуацією в Палестині) наявна цитата: **«Bei der Regierung der Vereinigten Staaten herrscht wachsende Besorgnis über die Entwicklungen in Palästina, die die Wahrung des Friedens gefährden könnten»** (В уряді США панує занепокоєння, що зростає, щодо подій у Палестині, які можуть загрожувати збереженню миру). Контекст відображає страх як дипломатичну категорію, де емоційна лексема використовується у формулі офіційної заяви. Функція: політична; страх виконує роль дипломатичного сигналу попередження, що поєднує емоційне реагування з інституційним закликком до дій міжнародної спільноти [161, с. 3].

Kein Grund zur Panik (*немає підстав для паніки*) → деескалаційний кадр: визнає афект, але пропонує «гальма».

Приклади:

-стаття Neue Zürcher Zeitung (13.06.1998 р.) **«Kein Grund zur Panik»** присвячена аналізу економічної та політичної ситуації у Південній Кореї після фінансової кризи 1997 року.

«Die internationale Gemeinschaft beobachtet mit wachsender Besorgnis die wirtschaftliche Entwicklung Koreas» (Міжнародна спільнота зі зростаючим занепокоєнням спостерігає за економічним розвитком Кореї). Контекст демонструє глобалізацію страху як економічного явища: медіа передають страх не окремих осіб, а фінансових ринків і політичних систем. Функція: аналітична / економічна; страх вербалізується як мова міжнародних відносин, що визначає баланс між довірою та кризою у глобальній економіці [137, с. 42].

Warnungen vor Panikmache (застереження щодо утворення паніки)
→ метакомунікаційний кадр: дистанціює від ескалаційних наративів, закликає до раціональності.

Приклади:

-стаття Wir Brückenbauer (24.01.1990 р.) **«Panikmache»** присвячена суспільним реакціям на медійну істерію навколо міграції та змін клімату наприкінці 1980-х рр.

«Mit nüchternem Blick müsse man der medialen Panikmache begegnen» (З тверезим поглядом слід протистояти медійному нагнітання паніки). Контекст ілюструє рефлексію над роллю ЗМІ у продукуванні страху; автор закликає до раціонального мислення як противаги сенсаціоналізму. Функція: критично-медіальна; страх тут не просто емоція, а механізм маніпуляції, який піддається осмисленню через публічну дискусію та медійну відповідальність [175, с. 15];

-у статті Walliser Bote (22.02.1992 р.) **«Panikmache»**, присвяченій критиці сенсаційних повідомлень про стан довкілля та здоров'я населення, зафіксовано цитату: **«Immer wieder wird in den Medien eine gefährliche Panikmache betrieben...»** (ЗМІ знову й знову поширюють небезпечне

нагнітання паніки...). Контекст демонструє дистанціювання регіональної преси від глобальної «медійної істерії» щодо екологічних і соціальних тем. Функція: аналітично-критична; страх виступає як об'єкт журналістського осмислення, а не як емоція. Тобто, регіональні медіа розкривають механізм створення паніки й закликають до об'єктивності та самоконтролю суспільства [166, с. 3].

Furcht/Angst vor dem Unbekannten / Unordnung (*жах/страх перед невідомим/безладом*) → когнітивний кадр: акцент на невідомості як джерелі загрози.

Приклади:

-стаття Der Tagesspiegel (11.06.2014 р.) «**Angst vor dem Fremden und der Unordnung**» об'єднує дві концептуально пов'язані сфери страху: страх перед інакшістю (*das Fremde*) та страх перед порушенням упорядкованості (*Unordnung*). Йдеться про графічну історію Стівена Коллінза «*Der gigantische Bart, der böse war*», у якій через алегоричний образ «злої бороди» осмислюється страх перед інакшістю та порушенням усталеного порядку. Матеріал аналізує, як художній нарратив трансформує індивідуальну тривогу в культурну метафору страху перед чужим (*das Fremde*) і безладом (*Unordnung*), актуалізуючи типову для німецькомовного дискурсу опозицію *Ordnung/Chaos*. З лінгвістичного погляду, конструкція «*Angst vor + Dativ*» задає когнітивну рамку загрози, в якій об'єкт страху постає не як конкретна подія, а як абстрактний стан, потенційно здатний дестабілізувати соціальний порядок. Поєднання ж іменників *das Fremde* і *die Unordnung* у координативній структурі підсилює семантику небезпеки: «чуже» концептуалізується як джерело хаосу, а «безлад» – як наслідок допущеної інакшості. Таким чином, страх у цій формулі виконує нормативно-регулятивну функцію, маркуючи межі прийняттого та неприйняттого в культурному просторі [100].

У термінах концептуальної метафори заголовкові формули часто підсилюються стихійними доменами (*Flut/Welle/Lawine/Dammbruch*), які «оприроднюють» соціальні ризики та підвищують відчуття невідворотності

[27, с. 25–30; 87–92]. Поєднання, скажімо, *Angst* із образами хвилі/повені (*Angstwelle, Flut der Angst*) дає «кінетику» тривоги, тоді як *Sorge/Besorgnis* формує «повільну воду» – стійкий, але безпанічний фон [9, с. 62–69; 38, с. 112–118].

Таким чином, у сучасному інформаційному перевантаженні економні, добре спроектовані формули справді сильніші за розлогі пояснення: вони виконують роль інтерфейсу, де факт миттєво отримує емоційний вектор і соціально допустимий сценарій дії. Відповідно, такі феномени, як загроза, ризик або небезпека, постають не як об’єктивні даності, а як результат дискурсивного оформлення, що безпосередньо впливає на публічне сприйняття подій [46, с. 25–45; 47, с. 15–22].

1.4. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У цьому дослідженні методика не є механічним набором кроків. Вона – відображення шляху мислення, який поєднує мовну форму, культурну пам’ять і людську емоцію. Концепт СТРАХ – не лише психічна реакція, а й інтелектуальний конструкт, що формує способи сприйняття реальності, а тому й аналіз його потребує багатосарового підходу. Для систематизації та інтерпретації складного масиву вербалізаторів застосовуються принципи структурного виявлення повторюваних патернів і кластерів, що відповідає підходам до аналізу складної інформації як упорядкованої системи [33, с. 34–38].

Теоретико–методологічна основа

Дослідження спирається на когнітивно–концептологічний, дискурсивний та метафоро–стилістичний рівні.

Когнітивно–концептологічний рівень

На цьому рівні концепт розглядається як ментально–культурна одиниця, що зберігає в собі емоційний досвід і національні уявлення. Концепт «СТРАХ» включає універсальне ядро *Angst* (страх) та широку периферію стилістично маркованих одиниць, таких як *Furcht* (страх, ляк), *Sorge* (турбота,

занепокоєння), Panik (паніка), Unsicherheit (невпевненість), Befürchtung (побоювання), Schrecken (жах), Schreck (переляк), Entsetzen (жах, потрясіння), Grauen (моторошний жах), Horror (жах), Beklemmung (тривожне стиснення, пригніченість), Beklommenheit (пригніченість, внутрішня скутість), Unruhe (неспокій), Unbehagen (дискомфорт, тривожне відчуття), Ängstlichkeit (лякливість, тривожність), Bangigkeit / Bangen (тривожне очікування, страх), Schauder (здриг, тремтіння від страху), Grusel (моторошність), а також розмовні одиниці Vammel (мандраж, боязнь), Muffensausen (переляк, «труситися від страху»), Schiss (страх, переляк; розм.). Такий підхід дозволяє описати не лише лексичні реалізації, а й когнітивні сценарії переживання страху.

Як зазначає Приходько, «концепт – це не просто елемент знання, а ціннісно забарвлена одиниця, що несе в собі емоційний і культурний досвід народу» [9, с. 20]. У цьому сенсі концепт СТРАХ вбирає колективну пам'ять і водночас репрезентує спосіб мислення – особливо у кризові періоди, коли мова стає інструментом самоорганізації суспільства.

Дискурсивний рівень

Тут у фокусі – спосіб, у який медіа задають рамки інтерпретації страху. За підходом ван Дейка, дискурс є не лише текстом, а й «соціальною дією, що формує порядок значень у суспільстві» [16, с. 468]. Медіа створюють той самий «публічний порядок смислів», у якому слова Angst чи Panik стають не лише описом емоції, а сигналом дії: реагувати, остерігатися або шукати порятунку. У цьому контексті ми розглядаємо дійових осіб у сенсі когнітивно-дискурсивного аналізу як соціальних суб'єктів – інституції, журналістів, політиків, експертів, що керують потоками емоційних інтерпретацій. Саме вони формують спільну мову тривоги або, навпаки, її нейтралізації.

Метафоро–стилістичний рівень

Вихідним методологічним положенням аналізу є розуміння метафори у трактуванні Дж. Лакоффа, відповідно до якого метафора не виконує декоративної функції, а структурує мислення та організує концептуальне

осмислення досвіду [31, с. 25–92]. У межах дослідження концепту СТРАХ було здійснено виявлення й систематизацію метафоричних моделей у німецькомовному мас-медійному дискурсі, на основі яких страх концептуалізується через конкретні образи стихійних процесів. Аналіз корпусу показав, що такі образи, як *Flut* (повінь), *Welle* (хвиля), *Lawine* (лавина), *Dambruch* (прорив дамби), регулярно використовуються для репрезентації страху як неконтрольованої, динамічної сили, що виходить за межі індивідуального контролю й охоплює соціальний простір. Таким чином, страх набуває статусу не випадкової емоції, а об'єктивованого явища, яке піддається спільному спостереженню та інтерпретації.

У цьому сенсі метафоричні моделі виконують не лише репрезентативну, а й прагматичну функцію. Як зауважує Р. Маусфельд, вони здатні легітимізувати політичні та управлінські рішення через формування відчуття неминучості й обмеженої дієздатності суб'єкта [38, с. 112–118; 201–206; 245–252]. Отже, у медійному дискурсі метафоризація страху перетворює його на дискурсивний ресурс, що використовується для переконання, мобілізації або регуляції колективної поведінки.

Матеріал дослідження

Матеріалом дослідження стали німецькомовні мас-медіа Німеччини, Австрії та Швейцарії у часовому зрізі 1900–2025 рр. Корпус охоплює понад сто шпальт і заголовків статей різних періодів – від газет початку ХХ ст. (*Der Bund*, *Neue Zürcher Zeitung*, *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*) до сучасних видань (*Der Spiegel*, *Tagesspiegel*, *Berliner Morgenpost*). Усі джерела структуровано за десятиліттями, що дозволяє простежити діахронію узусу – еволюцію слововживань від «раціональної тривоги» (*Sorge*, *Befürchtung*) до «гіпертрофованого страху» (*Panik*, *Angstwelle*, *Verunsicherung*). Такий матеріал дослідження відтворює не лише мовні зміни, а й соціальні метаморфози, які їх спричиняють.

Етапи аналізу

- ✓ Відбір матеріалу. Відібрано статті, в заголовках та лід-абзацах яких вербалізатори страху виконують функцію рамкування події.
- ✓ Лексико-стилістичне групування. Виділено ядрові, периферійні, експресивні та розмовні одиниці, класифіковані за емоційною інтенсивністю та соціальною роллю.
- ✓ Ідентифікація функцій страху. Для кожного випадку визначено одну чи кілька функцій: алертну (попереджувальну), маніпулятивну, мобілізаційну, емпатійну або метарефлексивну.
- ✓ Метафоричне картографування. Побудовано карту ключових образів і фреймів, які відтворюють «пейзаж страху» у німецькомовній культурі.
- ✓ Діахронічний аналіз. Простежено зміни домінантних лексем і семантичних кадрів у різні десятиліття.
- ✓ Візуалізація результатів. Для демонстрації зсувів розроблено діаграми: розподіл Angst/Furcht/Panik/Unsicherheit за десятиліттями, теплова карта «функція × період» і сітка метафоричних доменів.

Наш підхід полягає в тому, щоб бачити за мовною формою соціальну дію. Кожне слово, кожна газетна формула – це не лише мовний знак, а інструкція для емоційної поведінки читача. Коли заголовок каже: «Kein Grund zur Panik» (немає причин/підстав для паніки), він не просто інформує, він заспокоює. Коли з'являється формула «Angst schüren» (розпалювати страх), мова вже викриває маніпуляцію. Таким чином, аналізуючи дискурс страху, ми спостерігаємо не емоцію як факт, а процес її суспільного конструювання.

Саме в газетному дискурсі особливо чітко простежується механізм емоційного акцентування подій через добір ключових лексем, що дозволяє керувати інтенсивністю переживань адресата [53, с. 60–65].

Методологічною основою аналізу слугують положення текстової моделі, яка розглядає медіатекст як результат поєднання редакційних стратегій, мовної реалізації та очікуваної рецепції аудиторії [29, с. 65–72].

Як слушно зауважує У. Шеффер, «мовна стратегія страху – це стратегія впливу, але водночас і стратегія виживання», яка корелює з типовими

культурними характеристиками німецького суспільства з типовою для нього орієнтацією на порядок, регламентованість і мінімізацію ризиків, що відображається як у професійній, так і в повсякденній комунікації [45, с. 302; 48, с. 40–42].

Тобто, з погляду мовознавства, «мовна стратегія страху» є різновидом комунікативної стратегії впливу, яка реалізується через системний добір лексичних, фразових і синтаксичних засобів із підвищеною модально-оцінною навантаженістю. Вербалізатори страху (*Angst, Sorge, Unsicherheit, Bedrohung* та інші) виконують не лише номінативну, а й регулятивну функцію, вони також структурують сприйняття ситуації, задають рамки інтерпретації подій і програмують очікувану реакцію адресата. У цьому сенсі страх у мові справді постає як стратегія впливу, оскільки через повторювані мовні патерни формує певні когнітивні сценарії поведінки.

Водночас ця стратегія є «стратегією виживання», оскільки страх у мовному оформленні виконує алертну функцію: він сигналізує про потенційну загрозу та активує механізми запобігання ризикам. Лінгвістично це виявляється у перевазі раціоналізованих, процедурно орієнтованих лексем (*Sorge, Besorgnis, Unsicherheit*), які не ескалюють паніку, а впорядковують тривогу та вбудовують її в логіку прогнозування й контролю.

Зазначене безпосередньо корелює з культурними характеристиками німецькомовного суспільства, де домінують цінності *Ordnung, Reglementierung, Verlässlichkeit* і прагнення до мінімізації невизначеності. У мовній практиці це проявляється у схильності до дискурсивного «охолодження» страху шляхом його осмислення, що відображено як у публічній, так і в повсякденній комунікації.

Отже, мовна стратегія страху в німецькомовному дискурсі постає як подвійний механізм: з одного боку, вона впливає на адресата, керуючи інтерпретацією реальності, а з іншого боку – виконує адаптивну функцію, забезпечуючи культурно зумовлену модель реагування на загрози через порядок і контроль, а не через хаотичний афект.

Висновок до розділу 1

Концепт СТРАХ у німецькомовній культурі виявляє надзвичайну структурованість: він має чітке ядро **Angst**, тоді як ближню периферію становлять **Furcht, Sorge, Panik, Unsicherheit**, що зі свого боку кодують різні ступені інтенсивності та когнітивної осмисленості емоцій. Віддалена ж периферія представлена розгалуженим спектром лексем – від раціоналізованих, офіційно-нейтральних формул **Befürchtung, Besorgnis, Verunsicherung**, через номінатори підвищеної тривожності **Beklemmung, Unruhe, Unbehagen, Ängstlichkeit, Bangen**, до експресивних і розмовних одиниць **Schrecken, Entsetzen, Grauen, Horror, Schauer, Grusel, Bammel, Muffensausen** та **Schiss**, які вербалізують страх як безпосередній афективний та тілесний досвід. Наведене підтверджує, що для німецького мовного світогляду страх є не лише почуттям, а ментальною категорією, глибоко вкоріненою у національну культуру.

Синтез когнітивної, культурологічної та дискурсивної перспектив в свою чергу дозволяє пояснити, як емоція трансформується у комунікаційний інструмент. Так, у німецькомовній пресі страх може застерігати (*Sorge*), мобілізувати (*Angst vor Krieg*), маніпулювати (*Panikmache*), або навіть самоусвідомлювати себе (*Angst vor der Angst*).

Ключовим когнітивно-дискурсивним механізмом вербалізації страху у медійному дискурсі виступає метафора: через образи стихійних процесів (*Flut, Welle, Lawine, Dammbbruch*) мас-медіа концептуалізують загрозу як динамічне, неконтрольоване явище, що виходить за межі індивідуального досвіду та потребує колективної інтерпретації. Такі метафоричні моделі виконують функцію структурування суспільної тривоги, переводячи її з абстрактної емоційної сфери у впізнавані когнітивні сценарії реагування.

У цьому контексті страх у німецькомовному мас-медійному дискурсі реалізує низку взаємопов'язаних функцій: алертну (сигналізація небезпеки), маніпулятивну (регулювання інтерпретації подій і поведінкових реакцій), мобілізаційну (консолідація спільноти перед загрозою), емпатійну

(актуалізація співпереживання) та метарефлексивну (осмислення самого феномену страху і способів його продукування).

Зрештою, усе це укладається у головну тезу, яка проходить через роботу наскрізно: розгалуженість лексики страху в німецькій мові (Angst, Furcht, Sorge, Panik, Unsicherheit, Besorgnis, Befürchtung, Verunsicherung, Bedrohung, Gefahr, Schrecken, Entsetzen, Grauen, Horror, Beklemmung, Unruhe, Unbehagen, Ängstlichkeit, Bangen, Schauder, Grusel, Bammel, Muffensausen, Schiss) вказує та те, що страх – не лише емоція, а стійка частина культурного досвіду. Запропонована ж нами методологічна основа дослідження дозволяє побачити, як страх стає частиною мовного механізму виживання культури.

РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ СТРАХ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МАС–МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ. У РАКУРСІ ТЕОРІЇ НОМІНАЦІЇ

2.1. СЦЕНАРНА «МАТРИЦЯ» ЕМОТИВНО ЗАБАРВЛЕНИХ ПОДІЙ

Мас-медіа у всі епохи виконують функцію «емоційного термометра» суспільства, що реагує на загрози та водночас їх формує. Емоційні патерни, які повторюються з десятиліття в десятиліття, можна звести до базового сценарію: **загроза → підсилення → афект → дія або бездія → стабілізація порядку чи його розпад.**

Цей сценарій демонструє, як емоція страху, втілена в конкретних вербалізаторах, стає інструментом суспільного саморегулювання – реакцією і водночас регуляцією.

У німецькомовному медійному просторі цей механізм «прошитий» у культурну опозицію **Ordnung/Chaos**. Саме тут страх діє не лише як емоція, а як структурний принцип публічної мови. Коли реальність стає непередбачуваною, ЗМІ влітають у свої тексти ключові маркери – **Sicherheit** (безпека), **Schutz** (захист), **Abschreckung** (стримування), які формують ілюзію відновленого порядку [57, с. 21; 35, с. 25–60]. Залежно від контексту, страх може бути як сигналом тривоги, так і способом стабілізації, а іноді – засобом контролю над масовою свідомістю.

1900–1918: тілесний страх і соціальний примус

Початок ХХ століття демонструє ранню фазу медіалізації емоцій.

У шпальті *Feldkircher Anzeiger* (20.03.1900) читаємо: **«Der prächtige, zum Soldaten wie geschaffene Bursche hatte eine solche Angst vor dem Militärdienst, daß er schon zitterte, als er vor die Assentkommission hintrat. [...] Als der Bursche das Wort hörte, stürzte er mit dem Rufe: ‘Mein Gott, tauglich!’ tot zusammen»** (Цей міцний парубок, створений наче для війська, мав такий страх перед військовою службою, що тремтів, коли постав перед комісією. [...] Коли почув слово «придатний», вигукнув: «Боже мій, придатний!» – і впав мертвим»). Таким чином, дана шпальта відображає

концепцію страху як фатального афекту, що може буквально позбавити життя, де вислів «Angst vor dem Militärdienst» виступає не лише фізіологічною реакцією, а й соціальним індикатором того факту, що цілком реально померти не від куль, а і від самої ідеї війни [111, с. 1].

Через два роки у *Wiener Allgemeine Zeitung* (15.05.1902) з'являється стаття під яскравим заголовком «**Die Angst vor der Arbeit**» (Страх перед працею). У статті іронічно подається тема моральної втоми модерного суспільства.

«Eine solche Erwägung darf uns aber andererseits nicht hindern, nachzuforschen, ob nicht die That des Schuldigen ein Product gewisser Erscheinungen [...] gewesen, deren Gesamtwirkung aufzuhalten außerhalb der Machtsphäre des Verbrechers selbst lag» (І все ж не можна не замислитися, чи не була провина злочинця продуктом певних обставин, вплив яких лежав поза його власною волею) автор іронічно переосмислює фразу «Angst vor der Arbeit» – не як лінощі, а як метафору соціальної деградації: страх втратити людську гідність у світі, де праця перетворюється на примус. Таким чином, вислів «Angst vor der Arbeit» стає своєрідним етичним афоризмом епохи індустріалізації – про втрату внутрішньої свободи під тиском економічного механізму [172, с. 1].

Військова шпальта 1918 р. (*Thurgauer Zeitung*, 12.03.1918) фіксує лексему «**Unsicherheit**» (невпевненість, небезпека) у статті «*Die Unsicherheit in Berlin*» (Нестабільність у Берліні), передрукованій із *Berliner Tageblatt*.

«Das «Berliner Tageblatt» weist auf die unhaltbaren Zustände hin, die seit einiger Zeit in den deutschen Städten und namentlich in Berlin in bezug auf die Sicherheit von Leben und Eigentum herrschen. [...] **Der Grund für die eingetretene große Unsicherheit ist in der Hauptsache darin zu suchen, daß Berlin** [...] allzusehr von den gerade jetzt besonders notwendigen Schutzmannschaften entblößt worden ist». В статті йдеться про соціальний страх і кримінальну тривогу у німецькій столиці під час Першої світової війни. Лексема *Unsicherheit* в даному випадку вербалізує атмосферу занепаду

громадського порядку, а кількісні дані (зростання випадків пограбувань) підсилюють ефект документальної достовірності. Страх тут функціонує як показник розкладу державного контролю, водночас створюючи аргумент для моральної мобілізації суспільства – заклик до «відновлення безпеки» як умови повернення до порядку [163, с. 1; 85, с. 1].

1919–1949: страх як колективна норма

Після війни страх стає частиною державної риторики.

У дописі «**Unsicherheit**» (невпевненість, тривожність) видання *Bieler Tagblatt* (30.12.1918) представляє читачеві тривогу як повсякденну норму міського життя за допомогою цитати: «**Man hört in der letzten Zeit immer mehr über die Unsicherheit aus öffentlichen Straßen klagen und es wird berichtet, daß mehrfach schon des Nachts Passanten von jungen Burschen angefallen worden sind**». («Останнім часом дедалі частіше скаржаться на непевненість на міських вулицях, повідомляють, що неодноразово вночі перехожих нападали молодики».) [81, с. 2], тоді як *Oberländer Tagblatt* (20.08.1930) у заголовку «**Unsicherheit an der Börse**» узаконює економічний страх як об'єктивну новину.

«...**in der Sitzung des Börsenkomitees vom Dienstag herrschte große Unsicherheit...**» медіа описує коливання фінансового ринку внаслідок очікуваної зміни керівництва міністерства фінансів Іспанії. Лексема функціонує як економічний вербалізатор страху, що передає стан тривоги та непевності у світовій післякризовій фінансовій системі початку 1930-х рр. [140, с. 3].

У 1932 р. *Neue Zürcher Zeitung* (23.10.1932 р.) використовує формулу «**Furcht vor dem Unbekannten**», вводячи страх у сферу філософського рефлексування. Так, у рекламно-аналітичній статті «**Angst rafft**», присвяченій подоланню економічної кризи можемо бачити цитату: «**Nur die Furcht vor dem Unbekannten macht den Menschen sparwütig... Wir haben gespart, weil keiner wusste, was noch kommen würde**» (Лише страх перед

невідомим робить людей схильними до заощадження... Ми заощаджували, бо ніхто не знав, що ще може статися). Контекст ілюструє перехід страху зі сфери емоційної у сферу економічної поведінки: страх постає рушійною силою ощадливості й застою, тоді як його подолання – знаком відновлення довіри та економічного життя. Страх тут виконує соціально-економічну функцію, осмислюється як чинник, що формує колективну поведінку під час криз, а також символізує злам між періодом «Angst» (страх) і «Vertrauen» (довіра) [136, с. 12].

Преса доби Третього Рейху (1933–1945) приглушує відверті афекти – **Panik** замінюється на **Sorge**, **Fieberschauer** або **Sicherheitslage**, що легітимізує контроль і дисципліну. Зокрема, у виданні *Schwerter Zeitung* (01.02.1933 р.) зафіксовано лексему «**Fieberschauer**» (тремтіння, дослівно «жар, викликаний лихоманкою»), ужиту метафорично у фразі «**die Fieberschauer dieser Tage und Wochen als Genesungskrisis**» (лихоманкові тремтіння цих днів і тижнів як ознака одужання). Вислів походить зі статті про реакцію європейської преси на призначення Адольфа Гітлера рейхсканцлером. Контекст демонструє трансформацію страху у метафору політичного очищення. Страх в даному випадку виконує ідеологічну функцію та подається як необхідна стадія «національного відновлення», що легітимізує прихід до влади нового режиму [149, с. 2].

В свою чергу, газета *Grenzwarte* (01.02.1933 р.) друкує лексему «**Fieberschauer**» (лихоманкове тремтіння, метафора страху) у рубриці „*Wiener Stimmen*“, що містить реакцію європейської преси на призначення Адольфа Гітлера рейхсканцлером.

«...daß später einmal im Rückblick auf die Ereignisse die Fieberschauer dieser Tage und Wochen als Genesungskrisis bewertet werden können» (...щоб згодом у ретроспективі «лихоманкові тремтіння» цих днів і тижнів могли розцінюватися як ознака одужання). Емоційна напруга й хаос у суспільстві мас-медіа тлумачаться як необхідна стадія «оздоровлення»

німецького суспільства, виконуючи ідеалогічну функцію, де страх переосмислюється у «лікувальний процес», що легітимізує зміну політичного режиму [115, с. 2].

Австрійське видання *Salzburger Tagblatt* (17.06.1949) у публікації **«Die Furcht vor den kommenden Wochen wie vor einer ferneren Zukunft lastet auf allen»** (Страх перед найближчими тижнями та перед майбутнім тяжіє над усіма) використовує лексеми **«Furcht»**, **«Unsicherheit»** та **«Sorge»** (страх, невпевненість, турбота).

«Die Furcht vor den kommenden Wochen wie vor einer ferneren Zukunft lastet auf allen. Die Furcht vor Krankheit, die den Arbeiter und Angestellten um den Posten bringt. Die Furcht vor der Preisschraube, die seine Haushaltsrechnung über den Haufen wirft. Die Furcht vor dem Alter, die ihn zum ‚Befürsorgten‘ und damit zum Bettler macht» (Страх перед найближчими тижнями і перед майбутнім тяжіє над усіма. Страх перед хворобою, що позбавляє робітника чи службовця місця. Страх перед зростанням цін, що руйнує домашній бюджет. Страх перед старістю, що перетворює людину на нужденного). Описаний післявоєнний стан Австрії в умовах економічної нестабільності з використанням серії повторів лексеми **«Furcht»** як емоційного анафоричного засобу, тим самим створюючи ритмічну модель колективного страху. У тексті страх постає як структурна ознака соціальної дійсності, що охоплює всі верстви населення, виконуючи при цьому роль експресивного індикатора соціальної тривоги. Концепт **«Furcht»** в даному прикладі застосований як дискурсивний маркер безнадії й втрати віри в майбутнє, характерний для повоєнної публіцистики кінця 1940-х [147, с. 3].

1950–1980-ті: страх перед майбутнім, страх страху та спроба керування страхом

Повоєнні десятиліття переосмислюють страх як політичну і моральну категорію. Газети Швейцарії й ФРН активно експлуатують формули **«Furcht vor der Zukunft»**, **«Kriegsangst»**, **«Atomangst»**,.

Так, на швейцарській шпальті *Walliser Volksfreund* (13.01.1979) з'являється вислів „**Angst vor der Zukunft**“ – страх перед майбутнім, який поєднує соціальну тривогу з екзистенційною рефлексією.

«**Davon begleitet ist eine allgemeine Unsicherheit verbunden mit Angst**» (Це супроводжується загальною невпевненістю, пов'язаною зі страхом) подає страх як емоційну реакцію населення на інфляцію, коливання валют і безробіття. Більш того, автор проводить межу між конструктивним і деструктивним страхом – перший стимулює обачність, другий паралізує ініціативу. Страх тут розглядається як чинник, що впливає на трудову мотивацію та психологічну стійкість працівників у добу кризової економіки. [170, с. 24].

Die Tat (03.07.1975 р.) публікує: «**Wie aus heiterem Himmel wird sie von einer unwahrscheinlichen Angst befallen... denn sie weiss, dass sie mit der Angst vor der Angst wird leben müssen**» (Немов як грім серед ясного неба, її охоплює неймовірний страх... адже вона знає, що їй доведеться жити зі страхом перед самим страхом). В статті йдеться про психологічну ізоляцію та екзистенційну тривогу жінки, яка переживає післяпологову депресію. Вищезгадана лексема «**Angst vor der Angst**» використовується в даному випадку у філософському значенні страху перед самим відчуттям страху, що відповідає поняттю метафобії. Страх набуває саморефлексивного виміру, стаючи символом внутрішнього розладу людини модерної доби [103, с. 17].

В свою чергу *Die Tat* (09.04.1976) у заголовку «**Keine Angst vor der Angst**» (Не бійтеся страху) – анонсує серію психолого-педагогічних лекційна теми: «**Die Angst des Kindes vor der Strafe**» (Страх дитини перед покаранням), «**Die unbewältigte Angst der Eltern**» (Непропрацьований батьківський страх), «**Angst vor Entscheidungen und vor Verantwortung**» (Страх перед ухваленням рішень і відповідальністю), «**Angst vor der Zukunft**» (Страх перед майбутнім), чим подає страх як природний елемент

розвитку особистості, який може бути керованим через знання й досвід [104, с. 24].

1990–2000: рефлексія страху

На початку 1990-х з'являється метарівень – **Panikmache, kollektive Angst, Verunsicherung**. Газета *Der Bund* (07.03.1991) говорить про „**die kollektive Angst**“ як про «емоційну тінь» політичних змін. В аналітичній статті «Kollektive Angst», присвяченій післявоєнним суспільним реакціям на військову операцію в Перській затоці бачимо: «**Die Gesellschaft leidet unter einer kollektiven Angst, die sich aus den Bildern des Krieges nährt**» (Суспільство страждає від колективного страху, що живиться образами війни). Контекст демонструє вплив візуальних медіа на емоційну свідомість громадян, створення ефекту глобальної вразливості та перехід від локальних емоцій до глобального почуття небезпеки в умовах телевізійної епохи [90, с. 2].

Neue Zürcher Nachrichten (25.10.1990) подає заголовок «**Angst lähmt – Aufklärung stärkt**» (Страх паралізує – просвітництво зміцнює), втілюючи в тесті статті дуалізм паралічу й просвітлення. Стаття присвячена кампанії з інформування населення про СНІД.

«**Die Angst vor Ansteckung lähmt – nur sachliche Aufklärung kann Vertrauen schaffen**» (Страх перед зараженням паралізує – лише об'єктивна просвіта може створити довіру) демонструє трансформацію страху у публічний освітній інструмент, де медіа прагнуть замінити емоційну реакцію на невідому загрозу науковим знанням. [132, с. 18].

Thurgauer Zeitung (21.12.1999 р.) у заголовку «**Angst lähmt, Mut befreit**» (Страх паралізує, мужність звільняє) формує терапевтичну риторику доби з прагненням осмислення страху та його подолання через знання, самоусвідомлення й розвиток особистої сили.

«**Mit «Angst lähmt – Mut befreit**» will die Landesarbeitsgemeinschaft jeder einzelnen Frau helfen, sich in Situationen, die Angst auslösen, richtig zu

verhalten» (За допомогою «Страх паралізує – мужність звільняє» йдеться про терапевтичну робочу групу, яка прагне допомогти кожній жінці правильно поводитися у ситуаціях, що викликають страх [162, с. 30].

Таким чином, дане десятиліття фіксує перехід від простого опису страху до аналізу його комунікативної функції, характерний перехід від репрезентації страху до його інтерпретації та нормалізації. Тобто, медіа не лише називають і підсилюють страх, а й демонструють способи його подолання, формуючи культуру метарефлексії страху як складника публічного дискурсу, у зв'язку з чим страх починає сприйматись як частина інформаційного обігу, а не лише емоційного досвіду.

2000–2025: цифрова епоха страху

У ХХІ столітті страх перетворюється на медійну валюту. Посилення емоційної інтенсивності у цифровому медіапросторі пов'язане передусім із мобільним характером споживання новин, що забезпечує їхню постійну доступність і підвищену частотність контакту адресата з тривожними повідомленнями [49, с. 25–30]. Так, після 2001 року ключові вирази – «**Panikmache**», «**Horror-Szenario**», «**Unsicherheit säen**», «**nie da gewesene Bedrohung**» та інші – описують вже не лише афект, а й технологічну швидкість його поширення.

Так, швейцарська шпальта *Walliser Bote* (23.06.2010 р.) використовує лексему «**Horror-Szenario**» (жахливий сценарій) у статті «*Der Weg des BP-Öls nach Europa*» (Шлях нафти BP до Європи), присвяченій екологічним наслідкам аварії у Мексиканській затоці.

«**Mit einem Horror-Szenario rechnen sie jedoch nicht**» (Втім, вони не очікують жахливого сценарію) описує попередження науковців про можливе потрапляння нафти в Гольфстрім і водночас прагнення заспокоїти громадськість, наголошуючи на малоімовірності катастрофи для Європи. Страх у цьому тексті виконує роль контрольованої емоції, яку медіа регулюють, щоб підтримати баланс між тривогою й довірою до науки [168, с. 21].

Під час пандемії COVID-19 медійна динаміка знову повторює стару формулу: «**Angst und Panik**» – «**Kein Grund zur Panik**», тобто хвиля страху й спроба її подолати. Наприклад у швейцарському виданні *Bote vom Untersee und Rhein* (19.05.2020 р.) у статті «**Angst und Panikmache**», що аналізує реакції суспільства на пандемію COVID-19, зафіксовано: «**Zwischen berechtigter Angst und medialer Panikmache liegt ein schmaler Grat**» (Між виправданим страхом і медійним нагнітанням паніки лежить тонка межа). Контекст статті чітко демонструє рефлексію страху як соціального й етичного феномена сучасності, де журналістика балансує між інформуванням і стимулюванням емоцій. [83, с. 3].

В період від 2022 до 2025 рр. домінують теми гібридних загроз: війна, енергетична криза, кліматичні катастрофи.

У матеріалі *Tagesspiegel* (онлайн-видання, 16.11.2025 р.) страх функціонує у військово-безпековому режимі та вербалізується переважно через раціоналізовані алертні лексеми *Sorgen* і *Sicherheit*, а не через експресивну *Panik*.

«**Sorgen vor Anschlägen auf Weihnachtsmärkten beschäftigen rund zwei Drittel (62 Prozent) der Menschen in Deutschland**» (Занепокоєння через можливі теракти на різдвяних ярмарках хвилюють приблизно дві третини (62 %) населення Німеччини»). Поєднання статистичних даних із конкретними тригерами (*Anschläge in Berlin und Magdeburg*) нормалізує страх як соціально прийнятну форму обережності, інтегровану у повсякденні практики. Таким чином, *Angst vor Terror* у цьому тексті постає не як панічний афект, а як керований алертний стан у межах рамки *Sicherheit* [177].

Матеріал *Berliner Morgenpost* (22.08.2025 р.) з заголовком «**Angst vor gewalttätigen Protesten: Keine Eröffnungsfeier für A100**» (Страх перед насильницькими протестами: відкриття автомагістралі A100 без урочистої церемонії) репрезентує алертно-мобілізаційний режим вербалізації страху в сучасному німецькомовному медіадискурсі. Ключова лексема *Angst* винесена у заголовок і функціонує як причинно-обґрунтовуваний аргумент для

інституційного рішення – скасування публічної церемонії відкриття автобану. Страх тут не індивідуальний, а превентивний та інституційний, пов'язаний із загрозою масових протестів. Показовою є також лексема *Sorge*, яка з'являється у пояснювальній частині тексту та знижує інтенсивність афекту, переводячи його в площину раціоналізованої обережності та безпекової відповідальності.

«**Der Grund: Aus Sorge vor gewaltbereiten Protesten habe man auf die traditionelle «Ribbon-Cutting-Ceremony» verzichtet**» (Причина: через занепокоєння щодо насильницьких протестів було вирішено відмовитися від традиційної церемонії перерізання стрічки) демонструє, як у німецькомовній пресі страх і занепокоєння слугують легітимним мовним ресурсом управління публічним простором, де лексеми *Angst* і *Sorge* вбудовуються в дискурс безпеки та превенції, а не паніки [73].

На основі дослідженого матеріалу узагальнену сценарну динаміку концепту **СТРАХ** у німецькомовному мас-медійному дискурсі ХХ–ХХІ ст. можна описати як послідовний багатофазний процес.

Його початковим етапом є **ініціація загрози**, пов'язана з об'єктивними соціальними, політичними чи біологічними чинниками (війна, епідемії, індустріалізація, безробіття), що вербалізуються через формули *Angst vor dem Militärdienst*, *Angst vor der Arbeit*, *Kriegsangst*, *Grippeepidemie*. Далі відбувається **медіальне підсилення страху**, за якого загроза масштабується через інтенсифікаційні рамки *Schreckensszenario*, *Panikmache*, *Krisenmodus*.

Наступна фаза характеризується **афективною трансформацією**, тобто переходом від конкретного, ситуативного страху (*Realangst*) до дифузних станів *Unsicherheit/Verunsicherung* та появи метарівня *Angst vor der Angst*. Це, своєю чергою, зумовлює **поведінкову фазу**, у межах якої медійна риторика або сприяє мобілізації й активним діям (*Widerstand*, *Schutz*), або фіксує параліч і бездіяльність (*Angst lähmt*).

Завершальним етапом виступає **стабілізація або рефреймінг страху**, що реалізується через «охолоджувальні» жанрові формули та дискурсивні

маркери раціоналізації на кшталт *Kein Grund zur Panik, Warnungen vor Panikmache, Aufklärung stärkt*.

З представленого вище вбачаємо, що упродовж століття (1900–2025) сценарна матриця залишається структурно сталою, хоча її мовні оболонки змінюються. Використання інтенсифікованих емоційних рамок у медіадискурсі корелює з редакційними та стратегічними рішеннями медіаорганізацій, орієнтованих на утримання уваги аудиторії в умовах конкурентного інформаційного середовища [50, с. 110–115; 51, с. 40–45; 2, с. 187–191].

Тобто, на початку ХХ ст. страх постає як фізичний афект, у міжвоєннн – як економічний і соціальний індикатор, у другій половині століття – як моральна категорія, а в цифрову добу – як інформаційна технологія. В усіх випадках страх виконує регулятивну функцію – він дисциплінує, згуртовує, а іноді й мобілізує.

Тобто, **німецькомовна медійна культура століття живе не лише зі страхом, а й через страх**: від тілесного тремтіння (*Angst vor dem Militärdienst*) до метастраху (*Angst vor der Angst*). Однак, при цьому, слід зауважити на тому, що німецькомовний медійний дискурс різних історичних періодів демонструє не лінійний розвиток, а **циклічне відтворення моделей страху**, у межах яких окремі вербалізатори актуалізуються залежно від соціально-історичних умов.

Зокрема, формули на кшталт *Angst vor der Zukunft, Angst vor der Angst* або *Furcht vor dem Unbekannten* чи не є винятково продуктом інформаційної доби, а репрезентують постійну метарефлексивну здатність культури осмислювати власні емоційні стани, що фіксується в різних часових зрізах німецькомовної традиції. Зміщуються контексти, інтенсифікатори та медійні оболонки, однак **незмінним залишається розгалужене лексико-семантичне поле страху та його синонімів**, яке забезпечує культурну спадковість способів інтерпретації загроз. Саме цей емоційний код дозволяє страху функціонувати як стабільний регулятивний механізм, що підтримує

баланс між порядком і хаосом, між емоційною дестабілізацією та прагненням до впорядкування, між тривогою та надією, що є одним із ключових принципів німецької культурної свідомості.

Таблиця 2.1. Сценарна матриця страху (1900–2025)

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
1900–1918	<i>Angst vor X</i> , <i>Schreck</i> , <i>Angst vor der Angst</i>	<p>1,2,3: Функція алертна та регулятивна Емоційна роль: страх як постійний сигнал загрози, що регулює тілесну поведінку. Тут страх не мобілізує й не маніпулює, а утримує суб'єкта в режимі виживання, перетворюючись на хронічний стан.</p> <p>4: Функція алертна та дезорганізаційна (негативна регуляція). Емоційна роль: страх як паралізуючий афект, що руйнує здатність до дії. Це приклад деструктивного страху, коли алертна функція виходить з-під контролю.</p> <p>5: Функція метарефлексивна та емпатійна Емоційна роль: страх як соціально зумовлений стан, спричинений структурними умовами (примус, дегуманізація праці). Тут страх не персоналізується, а пояснюється, що відповідає аналітичній позиції медіа.</p>	<p>1. «...in beständiger Angst vor Kälte und Tod» (у постійному страху перед холодом і смертю) 2. «...aus Angst vor Kälte» (зі страху перед холодом) 3. «...einen solchen Schreck» (такий сильний переляк) Стаття описує біографічний анекдот про шведського теолога, чия поведінка була повністю детермінована хронічним страхом - перед холодом і смертю. Страх тут не лише передає емоцію, а структурує поведінку й тілесне існування, що добре ілюструє ранні форми осмислення страху як внутрішньої сили, а не ситуативної реакції [78, с. 5];</p> <p>4. «Der prächtige, zum Soldaten wie geschaffene Bursche hatte eine solche Angst vor dem Militärdienst, daß er schon zitterte, als er vor die Assentkommission hintrat. [...] Als der Bursche das Wort hörte, stürzte er mit dem Rufe: «Mein Gott, tauglich!» tot zusammen» (Цей міцний парубок, створений наче для війська, мав такий страх перед військовою службою, що тремтів, коли постав</p>

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
		<p>6: Функція метарефлексивна (ключова)</p> <p>Емоційна роль: усвідомлення страху як автономної, самопосилюваної сили. Це чистий приклад рефлексії над самим механізмом страху, а не над зовнішньою загрозою.</p>	<p>перед комісією. [...] Коли почув слово ‘придатний’, вигукнув: «Боже мій, придатний!» - і впав мертвим») [111, с. 1];</p> <p>5. У статті під заголовком «Die Angst vor der Arbeit» (Страх перед працею) йдеться не про лінощі, а про соціальну деградацію на прикладі метафори: страх втратити людську гідність у світі, де праця перетворюється на примус.</p> <p>«Eine solche Erwägung darf uns aber andererseits nicht hindern, nachzuforschen, ob nicht die That des Schuldigen ein Product gewisser Erscheinungen [...] gewesen, deren Gesamtwirkung aufzuhalten außerhalb der Machtsphäre des Verbrechers selbst lag» (все ж не можна не замислитися, чи не була провина злочинця продуктом певних обставин, вплив яких лежав поза його власною волею) [172, с.1];</p> <p>6. «Aus Angst vor der Angst, die die Menschen wahnsinnig macht, zog der Verwundete den Gefährten mit sich auf seiner rastlofen Wanderung» (Із страху перед</p>

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
			самим страхом, який зводить людей з розуму, поранений потягнув товариша за собою у своєму неспокійному блуканні) [77, с.1]
1919–1945	<i>Sorge auf, Angst vor X, Panik, Furcht vor dem Unbekannten/ Bedrohung</i>	Функції: алертна, стабілізаційна (деескалаційна) та мобілізаційна Емоційна роль: формування колективної тривоги, яка використовується для попередження про загрозу, згуртування спільноти та керування масовою поведінкою, а також у подальшому - для відновлення контролю й порядку після кризової ситуації	<p>1. «43 Millionen blicken mit Sorge auf 75...» (43 мільйони дивляться з турботою на 75...), де страх використано як риторичний засіб мобілізації електорату перед плебісцитом 10 квітня 1938 року.</p> <p>2. «...namenlose Angst vor dem Untergang» (...безіменний страх перед загибеллю), «Die Panik legte sich, der Tumult verebbte» (Паніка вщухла, заворушення стихли) – описано сцену корабельної катастрофи: тут страх виступає метафорою колективного порятунку після небезпеки.</p> <p>3. «die Furcht vor Bedrohung des eigenen Landes» (страх перед загрозою власній країні)</p> <p>[95, с.1]</p>
1950–1980	<i>Angst/Furcht vor ...X/der Zukunft, Kriegsangst, Atomangst,</i>	1. Функція: морально-рефлексивна, терапевтична та навчальна функція	1. «Die Angst des Kindes vor der Strafe» (Страх дітей перед покаранням),

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
	<i>Keine Angst vor der Angst</i>	<p>Емоційна роль: раціоналізація афекту</p> <p>2,3. Функція: регулятивна й мобілізаційна</p> <p>Емоційна роль: аналітично-попереджувальна та етично-аргументативна</p>	<p>«Die unbewältigte Angst der Eltern», «Angst vor Entscheidungen und vor Verantwortung» (Страх прийняття рішень та відповідальності),</p> <p>2. «Angst vor der Zukunft» (Страх перед майбутнім).</p> <p>В статті опубліковано серію анонсів заходів, контекст яких передбачає психоосвітню інтерпретацію страху - як природного елементу розвитку особистості, що може бути керованим через знання й досвід. [104, с.24]</p> <p>3. «Nur ein Verrückter hat keine Angst vor dem Krieg» (Лише божевільний не має страху перед війною).</p> <p>У статті страх подається не як слабкість, а як раціонально й морально легітимна емоція, пов'язана з досвідом і відповідальністю [160, с.7].</p>
1990–2000	<i>Die kollektive Angst, Mut befreit</i>	<p>Функція: метарефлексивна (страх - предмет роздуму й самостереження);</p> <p>емпатійна (апеляція до</p>	<p>1. «All das hat mit der Angst zu tun, meine Identität, mein Gewissen zu verlieren. Denn ist das nicht unser aller Angst, die</p>

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
		<p>спільного досвіду; алертна (сигналізує про загрозу втрати людської сутності в сучасному світі).</p> <p>Емоційна роль: страх виступає як екзистенційна та культурно-рефлексивна емоція, що не мобілізує до негайної дії й не маніпулює, а виявляє кризу ідентичності та запускає процес її художнього й інтелектуального осмислення.</p> <p>2. Функція: метарефлексивна; просвітницько-стабілізаційна (у межах алертної без паніки), подолання страху через знання й усвідомлення; емпатійна (звернення до конкретної соціальної групи з метою підтримки)</p> <p>Емоційна роль: страх постає не як загроза чи інструмент мобілізації, а як вихідна точка саморегуляції, де він переводиться у керований стан через знання та самоусвідомлення.</p>	<p>kollektive Angst der Menschheit?» (Усе це пов'язано зі страхом втратити власну ідентичність, власне сумління. Хіба це не страх кожного з нас – колективний страх людства?) [174, с.29];</p> <p>2. «Mit „Angst lähmt – Mut befreit“ will die Landesarbeitsgemeinschaft jeder einzelnen Frau helfen, sich in Situationen, die Angst auslösen, richtig zu verhalten» (За допомогою «Страх паралізує – мужність звільняє» робоча група прагне допомогти кожній жінці правильно поводитися у ситуаціях, що викликають страх).</p> <p>Осмислення страху та його подолання через знання, самоусвідомлення й розвиток особистої сили. [162, с.30]</p>

Період	Домінантні вербалізатори	Функція (емоційна роль)	Приклад (DE)
2000–2025	<i>Kriegsangst</i>	<p>Функція: алертна (попередження про реальну загрозу військової ескалації); метарефлексивна (страх стає предметом публічного аналізу); соціально-дестабілізаційна (страх фіксується як чинник фрагментації суспільства)</p> <p>Емоційна роль: страх виконує роль колективної тривоги високої інтенсивності, що продукує напруження, недовіру та поляризацію.</p>	<p>«So ist es kaum überraschend, dass die Kriegsangst in Deutschland hoch ist» (Тож майже не дивно, що рівень страху війни в Німеччині є високим). У наведеному фрагменті статті страх подається не лише як індивідуальне переживання, а як соціальний чинник розколу. [153]</p>

Нижче на діаграмі 2.1 відображено сценарну матрицю страху в німецькомовному медійному дискурсі (1900–2025).

Вертикальна структура демонструє сталість базових емоційних функцій при зміні історичних контекстів.

Страх, трансформуючись від тілесного афекту (1900) до інформаційної технології (2025), виконує роль регулятора між суспільною стабільністю й хаосом.

Пояснення шкали «функціональна інтенсивність (1-5)»

Це умовна (але пояснювана) шкала сили й «корисності» страху як інструмента медійного впливу в певний період – від індивідуального афекту до суспільного регулятора.

1 – індивідуальний афект.

Страх описується як приватне переживання, тілесна реакція, етична колізія окремої особи; суспільні наслідки майже не артикульовані.

2 – локально-соціальний сигнал.

Страх фіксує «температуру» малих спільнот (праця, рекрутчина, міські тривоги), але ще не працює як інструмент великої політики чи масової мобілізації.

3 – нормалізована суспільна тема.

Страх узаконюється як загальновідомий ризик (Kriegsangst – «страх війни», Atomangst – «ядерна тривога», Furcht vor der Zukunft – «страх перед майбутнім»), з'являються деескалаційні формули типу *Keine Angst vor der Angst* («не бійтеся страху»). Медіа вже частково керують емоцією.

4 – аналітико-регулятивна функція.

Страх осмислюється й керується: метатерміни *Panikmache* («панікотворення»), *kollektive Angst* («колективний страх»), *Verunsicherung* («розхитування впевненості») вмикають критику й саморефлексію медіа. Розгортання в рамки *Ordnung/Sicherheit/Schutz/Abschreckung* («порядок/безпека/захист/стримування»).

5 – гібридно-інформаційний інструмент.

Страх працює як технологія управління увагою: швидке масштабування, серіалізація криз, протиставлення *Angst/Panik – Aufklärung* («просвітлення, пояснення»), формули *Unsicherheit säen* («сіяти невпевненість»), *nie da gewesene Bedrohung* («небачена загроза»). Тут і маніпуляція, і мобілізація, і заспокоєння – все в одному контурі.

Розглянемо реалізацію концепту страх за періодами відповідно до представленої діаграми.

1900–1918 → 2.

Страх – ще переважно тілесний і локальний (напр., *Angst vor dem Militärdienst* – «страх перед військовою службою»; *Angst vor der Arbeit* – «страх перед працею») – сигнал про зіткнення особи з примусом/модернізацією. Інтенсивність нижча: емоція сильна, але масових регулятивних контурів ще мало.

1919–1945 → 4.

Страх стає колективною нормою та інструментом дисципліни (*Sorge/Besorgnis/Unsicherheit* у фінансових і політичних рубриках; *Furcht vor dem Unbekannten* – «страх перед невідомим»). Медіа вбудовують емоцію у офіційні рамки поведінки, звідси вищий рівень.

1950–1980 → 3.

Повернення *Kriegsangst/Atomangst*, але з'являється терапевтична риторика (*Keine Angst vor der Angst*, «не бійтеся страху»), тобто страх нормалізують і навчають з ним жити. Інтенсивність середня: страх вагомий, проте врівноважений освітнім/раціоналізуючим дискурсом.

1990–2000 → 4.

Метарефлексія: медіа говорять про страх і про мову страху (*kollektive Angst, Panikmache, Verunsicherung*). Страх знову стає регулятором (критикують «панікотворення», водночас конструюють рамки безпеки), тому інтенсивність висока.

2000–2025 → 5.

Цифрова швидкість + гібридні загрози: страх – це медіа-технологія з повним циклом «розхитати → назвати → пояснити → мобілізувати/заспокоїти». Домінують *Panikmache, Unsicherheit säen, nie da gewesene Bedrohung*; паралельно працює *Kein Grund zur Panik* («немає підстав для паніки») для заспокоєння. Максимальна інтенсивність. У цифровому медіапросторі емоційні теми, зокрема сюжети загрози та ризику, набувають стратегічного значення в умовах конкуренції за увагу аудиторії [56, с. 45–50].

Таким чином, за століття сценарій медіалізації страху в німецькомовній пресі зберігає сталу форму – «загроза → підсилення → афект → дія/бездія → стабілізація порядку / розпад», а змінюються лише оболонки: від тілесного тремтіння початку ХХ ст. до інформаційних технологій ХХІ ст.

Паралельно незмінною лишається культурна опозиція *Ordnung / Chaos* («порядок/хаос»): щораз, коли публічний простір хитається, залучають до сюжету *Sicherheit / Schutz / Abschreckung* («безпека/захист/стримування») – і так повертають відчуття керованості. Інакше кажучи, страх тут – не лише сигнал небезпеки, а й мова регуляції: ним пояснюють, спонукають, інколи маніпулюють, але також і навчають жити зі складнощами.

Діахронія показує рух від індивідуального афекту (1900–1918) до колективної норми та дисципліни (1919–1945), далі – до раціоналізації та терапії (1950–1980), потім – до метарефлексії й критики панікотворення (1990–2000), і зрештою – до гібридної інформаційної функції (2000–2025), де страх стає і проблемою, і інструментом її публічного розв'язання.

Саме тому добір конкретної лексичної одиниці в межах концепту СТРАХ – *Angst* («страх»), *Furcht* («ляк/жах»), *Sorge/Besorgnis* («тривога/занепокоєння»), *Panik* («паніка»), *Unsicherheit/Verunsicherung*

(«невпевненість/розхитування впевненості») – виконує прагма-семантичну функцію програмування очікуваної реакції адресата: від раціоналізованої обережності до мобілізаційної готовності, від афективного паралічу до когнітивного осмислення ситуації. У цьому вимірі медійний дискурс не лише вербалізує емоційний стан суспільства, а й бере участь у його регуляції, керуючи інтенсивністю та напрямом колективної емоційної реакції через системний вибір вербалізаторів страху.

2.2. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ НОМІНАЦІЇ КОНЦЕПТУ СТРАХ

Ядро та периферія номінаторів

Лексичне поле концепту СТРАХ у німецькій мові формує багаторівневу систему назв, у якій ядро та периферія перебувають у постійній взаємодії. Ядро *Angst (страх)* є стабільним базовим позначенням концепту, яке фіксується у всіх історичних фазах 20-21 сторіччя.

Периферія / синонімія – *Furcht, Sorge, Panik, Unsicherheit, Bedrohung, Gefahr, Verunsicherung, Schrecken, Schreck, Entsetzen, Grauen, Horror, Besorgnis, Befürchtung, Unruhe, Unbehagen, Beklemmung, Beklommenheit, Ängstlichkeit, Bangen, Schauder, Grusel, Bammel, Muffensausen, Schiss* – забезпечує багатство риторичних варіацій: від книжних (*Entsetzen, Grauen*) до колоквіальних (*Muffensausen, Schiss*), від нейтральних до експресивних. Саме вони задають основні параметри емоційного кодування подій у мас-медіа: від приватного страху до колективної тривоги. Така розгалуженість підтверджує тезу, що німецька культура не приховує страх, а радше артикулює його у мовних формах, «розкладає» на відтінки та соціальні регістри [26, с. 120–160].

Функціональна градація

У заголовковій зоні преси функції лексем розподіляються таким чином:

- *Angst, Panik* – виразна емоційна подача, часто маркує кризу, катастрофу, надзвичайну ситуацію (*Angstwelle, Panikmache*).
- *Furcht, Sorge, Befürchtung, Besorgnis* – коди раціоналізованої тривоги, мова

офіційних повідомлень, політичних і економічних прогнозів (*Wachsende Besorgnis, Befürchtung wächst*).

– *Unsicherheit, Verunsicherung* – метамовні індикатори невизначеності, коли страх переходить із психологічної площини у когнітивну: це вже не «емоція», а світоглядний фон.

– Колоквіальні (розмовні, неформальні) *Bammel, Muffensausen, Schiss* – працюють як мовна іронія або спрощене «драматизування» для таблоїдного сегмента [1, с. 122].

Діаграма. Матриця інтенсивності «Вербалізатор × Функція».

Вербалізатор	Алертна	Маніпулятивна	Мобілізаційна	Емпатійна	Метарефлексивна
Angst	4	2	2	3	3
Furcht	4	1	2	2	1
Sorge/Besorgnis	3	1	2	2	1
Befürchtung	3	1	2	1	1
Panik	5	3	2	1	1
Unsicherheit/Verunsicherung	2	2	1	2	2
Bedrohung/Gefahr	4	2	4	1	1
Schrecken/Entsetzen	3	1	1	3	1
Horror/Grauen	3	1	1	3	1
Panikmache/Angst schüren	1	5	1	1	2
Angst vor der Angst	1	1	1	2	5

Інтенсивності (0–5) відображають типовий функційний профіль вербалізаторів страху у німецькомовній пресі (1900–2025): від алертної сигналізації («Angst», «Furcht») до маніпулятивних технік («Panikmache») і метарефлексії («Angst vor der Angst»).

Матриця інтенсивності виявляє функційно диференційоване навантаження вербалізаторів страху: лексема *Panik* системно корелює з режимом підвищеної алертності, *Bedrohung/Gefahr* тяжіють до мобілізаційних рамок, тоді як *Panikmache* стабільно маркує маніпулятивний регістр, а формула *Angst vor der Angst* активує метарефлексивний, просвітницьки зорієнтований рівень інтерпретації.

Отже, німецькомовний медіадискурс демонструє не просто наявність розвиненої лексики страху, а чіткий розподіл функцій, у межах якого кожна

лексема запускає прогнозований режим осмислення події та очікувану модель дії.

Діахронія узусу засобів номінації концепту СТРАХ (1900–2025)

Діахронія узусу відображає динаміку функціонування лексем у часі та дає змогу простежити зміну їхніх семантичних і прагматичних ролей у різних дискурсивних контекстах. В даному випадку йдеться не лише про еволюцію словникових значень, а про трансформацію комунікативних функцій даного концепту: зокрема, про перехід лексеми *Angst* від позначення безпосередньої тілесно-афективної реакції на початку ХХ ст. до ролі усталеної медійної метафори та інтерпретаційного інструмента у дискурсі ХХІ ст.

1900-ті – рання модерність. У газетних рубриках з’являються лексичні номінатори *Unsicherheit* («нестабільність») та *Unbehagen* («дискомфорт»), за допомогою яких формується образ епохи «нервової цивілізації». Типові формули:

– *Unsicherheit in Persien* (Neue Zürcher Nachrichten, 09.10.1907). «**Die Straßen werden von Räubern unsicher gemacht, welche die Reifenden ausplündern. [...] Die russischen Konsuln seien ohnmächtig**» (Дороги стали небезпечними через розбійників, які грабують мандрівників. [...] Російські консули безсилі) [134, с. 2].

– *Das allgemeine Unbehagen/macht sich die Befürchtung* (Der Bund, 20.08.1907). «**In einem Teil der englischen Presse macht sich die Befürchtung Luft, daß Österreich in bezug auf Macedonien zuviel zugestanden worden sein könne**» (У частині англійської преси проявляється побоювання, що Австрії щодо Македонії було зроблено надто великі поступки). [91, с. 2].

Страх у цьому періоді постає не як афективний вибух, а як інтелектуалізована форма осмислення змін: він вербалізується через абстрактні, неконкретизовані номінації, що фіксують стан невизначеності та когнітивного дискомфорту, пов’язаного з прискоренням соціальних, політичних і технологічних процесів.

1918–1919 рр. (іспанка). Поруч з *Angst/Furcht/Panik* з'являються формули заспокоювання «**Für alle Fälle müssen wir erklären, daß diese neuartige Influenza glücklicherweise immer in ganz harmloser Weise auftritt, und daß zu irgend welchen Besorgnissen kein Anlaß vorhanden ist**» (На всяк випадок ми маємо пояснити, що ця новітня форма грипу, на щастя, завжди перебігає зовсім безпечно і що для будь-яких занепокоєнь немає жодних підстав.) – ранній приклад медійної «анти-панічної» риторики (*Czernowitzer Allgemeine Zeitung, 06.07.1919*) [84, с. 1].

1920–1930. Період «раціоналізованого страху»: *Sorge, Besorgnis, Befürchtung* – мова економічних та політичних прогнозів. «**Schon seit vielen Wochen waren wir von Besorgnis erfüllt, die dann zum Erlaß der Verordnung geführt hat**» (Вже протягом багатьох тижнів нас переповнювало занепокоєння, яке зрештою призвело до ухвалення відповідної постанови). Контекст демонструє політичний страх і тривогу перед новими спробами дестабілізації держави (*Rheinisches Volksblatt, 03.10.1921*) [144, с. 1].

1931–1949. У офіційному дискурсі все рідше з'являється слово *Panik*, або з'являється в контексті подолання паніки як суспільного явища. Частіше з цією метою застосовуються лексичні одиниці *Sorge* й *Sicherheitslage*; на тлі війни у фронтових репортажах концепт страх представлено лексичними одиницями високої міри інтенсивності, такі як *Schrecken/Entsetzen*. Страх стає інструментом морального контролю. «**Bestürzung und beträchtliches Unbehagen herrschen im englischen Volke...**» (У британському народі панують приголомшення та значний неспокій). Контекст відображає емоційно-пропагандистське використання страху у німецькій пресі для демонстрації кризи супротивника й підтвердження моральної переваги Рейху. (*Die Glocke, 26.09.1939*) [101, с. 1].

1950–1979. Поняття *Atomangst, Kriegsangst, Angst vor der Angst, Keine Angst vor der Angst* слугують суспільній рефлексії, підвищується культура емоційної самоосвіти:

- **«Wie aus heiterem Himmel wird sie von einer unwahrscheinlichen Angst befallen... denn sie weiss, dass sie mit der Angst vor der Angst wird leben müssen»** (Немов з ясного неба її охоплює неймовірний страх... адже вона знає, що муситиме жити зі страхом перед самим страхом). Лексема використовується у філософському значенні страху перед самим відчуттям страху, що відповідає поняттю метафобії (*Die Tat*, 03.07.1975)[103, с. 17].

- **«...dass jetzt endlich auch die nackte Atomangst den Kernkraftwerkgegnern die ihnen bisher noch fehlende universelle Repräsentanz schenkt...»** (...що тепер нарешті й оголений атомний страх подарував противникам атомних електростанцій ту універсальну репрезентативність, якої їм досі бракувало...). Стаття іронічно акцентує на участі організації швейцарських нудистів (ONS), які публічно підтримали вимогу припинити будівництво атомної електростанції. Лексема *Atomangst* тут виконує не лише номінативну, а й прагматично-метафоричну функцію: страх перед атомною енергією подається як фізично відчутний, «на власній шкірі» переживаний ризик, що посилює його переконливість (*Die Tat*, 20.05.1975)[102, с. 5].

1980-ті. Паралельно з протестною риторикою з'являються метафори «стримування» (*Abschreckung*), *Gefühl und Unsicherheit* (*Der Bund*, 30.12.1986 [79, с. 4]); страх осмислюють як зброю комунікації.

- **«Für Postizzi gibt es einen einzigen Beweggrund für die unsinnige Tat: Petrovic fühlte sich ... entlarvt und feuerte aus panischer Angst, selber umgebracht zu werden, die Waffe gegen ihn ab»** (На думку Постіцці, єдина причина безглузлого вчинку полягала в тому, що Петрович, охоплений панічним страхом бути вбитим, вистрілив у нього). Контекст розкриває психологічний аспект страху як детермінанти злочину; емоція стає одночасно зброєю і виправданням у судовому дискурсі. (*Die Angst als Waffe*, *NZZ*, 29.11.1983 [138, с. 5])

- **«Im Atomzeitalter bietet die Abschreckung nach Ansicht US-Außenminister Alexander Haigs die einzige Möglichkeit für Überleben und**

Zivilisation» (В атомну епоху, на думку державного секретаря США Александера Гейга, стримування є єдиною можливістю для виживання й збереження цивілізації). Страх у цьому дискурсі виконує мобілізаційно-регулятивну та стабілізаційну функції, слугуючи основою для виправдання оборонної політики в умовах ядерної загрози [86, с. 3]

1990–2000. Розквіт метадискурсу: *Panikmache, Angst schüren, kollektive Angst.*

- **«Mit nüchternem Blick müsse man der medialen Panikmache begegnen»** (З тверезим поглядом слід протистояти медійному нагнітання паніки). Контекст ілюструє рефлексію над роллю ЗМІ у продукуванні страху, закликаючи до раціонального мислення (*Wir Brückenbauer, 24.01.1990*) [175, с. 15].

2010–2025. Гібридний режим: страх = інформаційна валюта. У заголовках співіснують *Panikmache* і *Kein Grund zur Panik*; «охолоджувальні» (*Faktencheck*) та «інтенсифікаційні» (*nie da gewesene Bedrohung*) патерни чергуються.

- **«Zwischen berechtigter Angst und medialer Panikmache liegt ein schmaler Grat»** (Між виправданим страхом і медійним нагнітанням паніки лежить тонка межа). Контекст демонструє рефлексію страху як соціального й етичного феномена сучасності, де журналістика балансує між інформуванням і стимулюванням емоцій (*Bote vom Untersee und Rhein, 19.05.2020*) [83, с. 3];

- **«Das russische Außenministerium hat Äußerungen eines deutschen Generals zu einem möglichen Konflikt mit der Nato als grundlose Panikmache zurückgewiesen»** (Міністерство закордонних справ росії відкинуло висловлювання одного з німецьких генералів щодо можливого конфлікту з НАТО як безпідставне нагнітання паніки). Це типовий приклад метарефлексивного режиму страху, коли медіа не транслюють емоцію, а аналізують і проблематизують сам механізм її продукування (*Tagespiegel, 14.11.2025*) [66].

Зважаючи на вищеописану діяхронію узусу мовних позначень концепту СТРАХ можна зробити висновок, що німецькомовна преса не лише відображає страх, а пристосовує його до риторичних потреб часу: кожна криза має свій «акустичний» патерн – від шепоту (*Besorgnis*) до крику (*Panik*).

Лексеми *Befürchtung* і *Besorgnis* виконують функцію когнітивної раціоналізації страху, оскільки через них емоційний афект трансформується у форму прогнозу та інтерпретується як підстава для подальших дій.

Отже, лексична система страху в німецькомовному дискурсі – це дзеркало культурного розвитку від ранньомодерної тривожності до медіатизованої афектності. Діахронія узусу доводить, що страх у пресі – не випадкова тема, а сталий комунікативний механізм, який виконує роль «емоційного посередника» між суспільством і подією. Саме зміна лексем *Angst* → *Sorge* → *Besorgnis* → *Panik* → *Verunsicherung* позначає рух від хаосу до порядку – або навпаки.

2.3. ФРАЗОВІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ СТРАХ

У німецькомовній пресі ХХ–ХХІ ст. страх «вмикається» не стільки окремими словами, скільки стійкими синтаксичними та колокаційними схемами, що дають читачеві готовий «емоційний кадр». У цьому підпункті ми свідомо ставимо в центр вербалізатор/патерн – тобто те, як працює формула в заголовку і яку реакцію вона програмує. Хронологія не зникає, але відходить на другий план: спершу показуємо «механіку» формули, а вже потім – коли вона особливо активна. Це виправдано, адже один і той самий патерн «кочує» між епохами (скажімо, *Angst vor X* – від 1900-х до 2020-х), зберігаючи стабільну функцію: легітимізувати обережність і контроль. [34, с. 15–40].

Розглянемо далі ключові патерни німецькомовної преси, в яких відображається концепт СТРАХ.

***Angst vor X* – превентивна нормалізація ризику.**

Схема: *Angst vor* + війна/терор/майбутнє/безлад/криза.

Функція: Легітимізація обережності/контролю через артикуляцію очікуваної загрози; підготовка до «неприємних, але необхідних» рішень.

- «... und schon wird die Befürchtung zur Wahrheit: sie berührt den Boden und bleibt stecken. [...] Sie hatte [...] Angst vor der Zukunft, wenn sie einmal die Stimme einbüßen sollte» (...і вже побоювання стає реальністю: вона торкається дна й застрягає. [...] Вона мала страх перед майбутнім, якщо колись мала втратити голос). Це типовий приклад страху перед майбутнім, якого не можна уникнути (*Klagenfurter Zeitung*, 25.10.1927) [124, с. 1].

- «Die Menschen haben Angst vor der Zukunft. Menschen aber, die in der Furcht leben, werden in ihrem ganzen Denken und Handeln durch Mißtrauen beherrscht» (Люди бояться майбутнього. Люди, які живуть у страху, у своєму мисленні та вчинках керуються недовірою). Стаття передає страх післявоєнної Європи, поєднаний із недовірою між державами та розчаруванням у політиках (*Badische Neueste Nachrichten*, 03.01.1950) [69, с. 2].

Формула встановлює режим підвищеної уваги без переходу до панічної інтерпретації; зона невизначеності структурується через фактичні дані та експертні коментарі, що формує риторику відповідальної стриманості. Хронологія (піки використання): кінець 1920-х - 1930-ті (ескалація до війни), 1970-ті (тривога модернізації/соціальних змін), 2020-ті (поліцентрична криза).

Unsicherheit (in/über/an ...) – «спокійна тривога» замість сенсації.

Схема: *Unsicherheit in/über...*; *Unsicherheit an der Börse* тощо.
Функція: Нормалізація невизначеності як керованого стану: замість хаосу – порядок.

– «Diese einzig dastehende rhetorische Rekordleistung ist ein Zeichen innerer Unsicherheit, die auch in der Verschwommenheit der Ausdrucksweise Hitlers zum Ausdruck kommt. [...] Ich hoffe, daß Kammer und Land eine Panik vermeiden werden» (Це унікальне риторичне досягнення є ознакою внутрішньої невпевненості, що проявляється і в нечіткості висловлювань

Гітлера. [...] Я сподіваюся, що парламент і країна уникнуть паніки). Публікація аналізує тривалу промову Адольфа Гітлера від 21 травня 1935 року, де лексема *Unsicherheit* уживається як психологічний показник роздвоєності й нервозності політичного лідера (*Salzburger Chronik für Stadt und Land, 23.05.1935*) [146, с. 1].

Лексема *Unsicherheit* виконує функцію тонального нейтралізатора в німецькомовній інформаційній культурі, дозволяючи артикуляцію ризику без драматизації, але з чітким апелюванням до регулятивних норм і процедур. Хронологія (піки використання): 1900-ті (рання модерність, колоніальні/дипломатичні сюжети), 1918–1919 (іспанка), 1930-ті (біржі, прихід нацистського режиму до влади).

Die Befürchtung ist, dass ... / Wachsende Besorgnis – прогноз і «колективна тривога».

Схема. *Die Befürchtung ist, dass ... / Wachsende Besorgnis*.

Функція. Перехід від факту до прогнозу з опорою на інституційні джерела; легітимізація превентивних кроків.

– **«Die internationale Gemeinschaft beobachtet mit wachsender Besorgnis die wirtschaftliche Entwicklung Koreas»** (Міжнародна спільнота з занепокоєнням, що зростає, спостерігає за економічним розвитком Кореї). Контекст демонструє глобалізацію страху як економічного явища, тобто медіа передають страх не окремих осіб, а фінансових ринків і політичних систем (*Neue Zürcher Zeitung, 13.06.1998*) [137, с. 2].

Формули *Die Befürchtung ist, dass ...* та *wachsende Besorgnis* кодують страх як інституційно підкріплений прогноз, переводячи емоцію з рівня факту в площину колективної тривоги та легітимуючи превентивні дії. Хронологія (піки використання): 1920–1930-ті (економіка, «офіційна тривога»), 1990-ті (інституційні прогнози).

Angst schüren / Panikmache / Unsicherheit säen – метамаркери маніпуляції.

Схема: *Angst schüren* (розпалювати страх) / *Panikmache* (панікотворення) / *Unsicherheit säen* (сіяти невпевненість) / *Horrorszenario* (сценарій жаху).
 Функція: Рефлексивне найменування технік виробництва страху; повернення аудиторії критичної дистанції.

З 1990-х і до сьогодні преса все активніше говорить про мову страху: називаючи маніпуляцію, вона тим самим зменшує її ефект.

– **«Mit einem Horrorszenario rechnen sie jedoch nicht»** (Втім, вони не очікують жахливого сценарію). Контекст з одного боку демонструє попередження науковців про можливе потрапляння нафти в Гольфстрім і, водночас, прагнення заспокоїти громадськість, наголошуючи на малоймовірності катастрофи для Європи (*Walliser Bote, 23.06.2010*) [168, с. 21].

- **«Europa ist von einer neuen Welle der Angst und Unsicherheit erfasst...»** (Європу охопила нова хвиля страху й невизначеності...). **«Die Furcht vor einem größeren Krieg wächst»** (Страх перед масштабнішою війною зростає). В статті продемонстровано медійну ескалацію страху, як інструменту політичної мобілізації та суспільного контролю, а також зростання тривожності в Європі на тлі війни в Україні (*Berliner Morgenpost, 03.03.2025*) [72, с. 1]. Хронологія (піки використання): від 1990-х (рефлексія маніпуляції), потужний сплеск у 2025.

Angst vor der Angst / Keine Angst vor der Angst – метастрah і «антидоти»

Схема. *Angst vor der Angst / Keine Angst vor der Angst*.

Функція. Публічна саморефлексія: пояснення механіки самопосилення тривоги; інституціоналізація *Aufklärung/Faktencheck* як «заспокійливих» практик. Страх стає подією другого порядку: медіа не лише описують загрозу, а й демонструють, як не стати її співвиробником.

– **«Die Angst vor der Angst beginnt auch die tschechischen Machthaber unsicher zu machen...»** (Страх перед страхом починає робити і чеських можновладців невпевненими...). Контекст демонструє метафоричне

переосмислення страху як політичного механізму самопаралічу: так, уряд, що використовує страх для контролю, зрештою сам потрапляє під його дію (*Pilsner Tagblatt, 10.02.1923*) [142, с. 1]. Хронологія (піки використання): 1970-ті–1980-ті (метарефлексія), але часто спостерігається також у публікаціях початку 20 сторіччя, далі – вже як просвітницький «антидот».

Отже, фразові вербалізатори – це операційна система медійного страху. Вони не просто називають емоцію, а програмують реакцію, завдяки чому ми розуміємо як саме працює мова страху, коли і наскільки кожен інструмент (патерн) домінує. Так, *Angst vor X* і *Unsicherheit* задають стриманий режим обережності; *Befürchtung/Besorgnis* переводять афект у мову прогнозу; *nie da gewesene Bedrohung/Horrorszenario* відкриває шлях до надзвичайних заходів; *Panikmache/Angst schüren* повертають критичну дистанцію; *Schrecken/Grauen* працюють як сенсорні прискорювачі; *Angst vor der Angst* вчить жити з тривогою, не множачи паніки.

2.4. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ СТРАХУ

Метафори стихії та пошесті як лексико-стилістичні засоби актуалізації загрози та конструювання режиму

Flut, Welle, Lawine, Tsunami; Dominoeffekt; Dammbbruch; Epidemie/Infektion; Nadelstiche – це лексичні одиниці, які завдяки своєму денотативному і конотативному значенню є маркерами надзвичайності тієї чи іншої події.

Читач інтуїтивно відчуває, що звичний порядок зникає і насувається хаос. Ці метафори формують не лише емоційний фон, а й режим читання, у якому від тексту очікують реакції – політичної, інституційної чи моральної [5, с. 414–416].

Метафора Dammbbruch особливо промовиста: фонетична жорсткість (кластер приголосних) увиразнює раптовість і руйнівність. В інформаційних

сюжетах вона регулярно стоїть поряд із *Abschreckung* та *Schutz*, демонструючи логіку відновлення порядку [28, с. 90–130].

У 1990-х до цієї групи додається ще одна тема – «політика страху»: шпальти прямо маркують техніки *Panikmache / Angst schüren*, переводячи фокус із самої події на технологію її емоційного підсилення.

Лексеми на позначення сенсорних параметрів насильства (*furchtbare Attacke, Blutlachen, blutüberströmte Körper, reglose Leichen, reglose Leichen, brennende Fahrzeuge, verkohlte Überreste*) виконують функцію тілесної конкретизації події, посилюючи її емотивну виразність без надмірної стилістичної гіперболізації. У воєнних репортажах 1940-х років така сенсорна деталізація забезпечує ефект безпосередньої присутності. У сучасному медіадискурсі аналогічний прийом зберігається у фотопідписах і лаконічних повторюваних формулах. Важливо зауважити, що в друкованих медіа візуальний контент функціонує як додатковий канал емоційної інтенсифікації, що підсилює дію мовних вербалізаторів страху та фіксує потрібний кут зору на ту чи іншу подію [12, с. 128–130].

У протиставленні сценаріям хаосу в медіадискурсі функціонує **нормативна лексика порядку та гарантій** (*Ordnung, Sicherheit, Stabilität, Disziplin, Verlässlichkeit, Schutz, Abschreckung*), яка виконує рамкувальну функцію. Її призначення полягає не в нейтралізації емоції страху, а в її інституціоналізації через керовані мовні процедури – від рекомендацій індивідуальної поведінки до легітимації державних рішень. Показовими є також матеріали німецькомовних мас-медіа, де емотивний зміст безпосередньо врівноважується дискурсом просвітництва та відповідальності.

У публічному дискурсі **формули просвітницького типу** (*Keine Angst vor der Angst, Aufklärung stärkt*) виконують функцію когнітивно-нормативних маркерів, які концептуально розрізняють уважність і паніку. Вони слугують мовними механізмами деескалації, знижуючи панікогенний потенціал

медіатекстів і закріплюючи критичне осмислення інформації як соціальну норму.

Риторика колективного переживання. Формула *kollektive Angst* вербалізує спільний емоційний стан і виконує рамкувальну функцію для інституційних та громадянських реакцій. За її допомогою редакції узгоджують інтерпретацію події як колективно значущої, водночас уникаючи сенсаційної ескалації.

Економічні колокації. Сполучення на кшталт *Unsicherheit an der Börse, wachsende Besorgnis, Angst treibt (Zinsen)* утворюють стійкий ланцюг, що відтворюється від 1930-х до 1990-х років. У цих контекстах страх концептуалізується через мову прогнозів, індикаторів і статистики, постаючи як раціоналізований емоційний код економічного дискурсу.

Узагальнення викладеного матеріалу дає підстави стверджувати, що лексеми на позначення страху різного ступеня інтенсивності у взаємодії з типовими патернами та образними доменами реалізують алертну, маніпулятивну, мобілізаційну, емпатійну й метарефлексивну функції, спрямовані на рамкування подій у координатах порядку.

Висновок до розділу 2

У німецькомовному мас-медійному дискурсі ХХ–ХХІ ст. концепт СТРАХ структурований навколо відносно стабільного номінативного ядра *Angst*, яке забезпечує впізнаваність і збереження базового семантичного змісту емоції, тоді як широка периферія вербалізаторів (*Furcht, Sorge/Besorgnis/Befürchtung, Panik, Unsicherheit/Verunsicherung, Schrecken, Bedrohung/Gefahr, Entsetzen, Grauen/Horror, Vammel, Muffensausen* тощо) виконує функцію тонкого регулювання інтенсивності, стилістичного регістру та прагматичного ефекту. Вирішальну роль у функціонуванні цього поля відіграють не окремі лексеми, а стійкі патерни та образні домени, які вбудовують страх у різні функційні режими – від алертного й мобілізаційного до маніпулятивного, емпатійного та метарефлексивного. Метафори стихії й пошесті, у поєднанні з інтенсифікаторами винятковості, переводять подію в

рамку надзвичайності, тоді як лексика порядку (Ordnung, Sicherheit, Stabilität, Schutz, Abschreckung, Aufklärung) інституціоналізує страх, не усуваючи його, а впорядковуючи через керовані мовні процедури.

Діахронний аналіз узусу засвідчує рух від репортажної фіксації емоції на початку XX ст. до дедалі складніших механізмів її раціоналізації, критичної рефлексії та медіагігієни наприкінці XX – на початку XXI ст., що особливо наочно проявляється в економічному дискурсі, де страх перекладається в мову прогнозів, індикаторів і сценарного планування. У такий спосіб Angst у німецькомовних мас-медіа постає не як хаотичний афект, а як центральний елемент упорядкованої номінативної системи, за допомогою якої публічний дискурс балансує між емоційною валентністю та інституційною стриманістю в межах ключової опозиції «Ordnung/Chaos».

РОЗДІЛ 3. ПРАГМА–СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ СТРАХ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МАС–МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

3.1. НОМІНАТИВНИЙ ПРОСТІР «СТРАХ» У СТРУКТУРІ МЕДІАДИСКУРСУ

Німецькомовні ЗМІ розгортають СТРАХ як структурована семантична сфера з чітко окресленими жанровими обмеженнями. Лексико-семантичне ядро концепту СТРАХ у німецькомовному мас-медійному дискурсі репрезентоване лексемою Angst, яка зберігає прототипний статус у різних жанрах і періодах. Периферія цього ядра є жанрово диференційованою.

В аналітичних, політичних та безпекових матеріалах переважають лексеми Furcht, Sorge, Unsicherheit, Verunsicherung, Gefahr, Bedrohung, що кодують страх у стриманій, інституційно контрольованій формі. В економічному й прогностичному дискурсі домінують Besorgnis і Befürchtung, які раціоналізують емоцію через мову очікувань і сценаріїв. У репортажах і кризових наративах активно функціонують експресивні одиниці Panik, Schrecken, Grauen, Horror, що підсилюють афективний вимір події.

Сенсорна та психологічна деталізація страху характерна для лексем Unruhe, Unbehagen, Beklemmung, Beklommenheit, Ängstlichkeit, Bangen, Schauder, Grusel, які типові для описових і наративних жанрів.

У розмовно-публіцистичному та газетному реєстрі вживаються колоквиальні номінатори Vammel, Muffensausen, Schiss, що знижують стиль і «оприземлюють» емоцію. Така радіальна організація номінативного поля відповідає когнітивно-ономасіологічним моделям, у межах яких концепт має прототипне ядро та функційно й стилістично варіативну периферію і не зводиться до простої суми словникових значень [15, с. 56–86, 17, с. 213–244].

Режими функціонування концепту СТРАХ у дискурсі:

Військово-політичний режим (Kriegsangst / Angst vor der Angst / Abschreckung)

У корпусі німецькомовної преси цей режим тягнеться безпервною лінією від дискурсивних моделей війни й загрози, репрезентованих лексемою *Kriegsangst* на початку ХХ ст., до постмодерних безпекових дебатів ХХІ ст. Медіадискурс формує не лише уявлення про події, а й емоційні режими їхнього осмислення, зокрема через стабільні вербалізаційні патерни страху та загрози [37, с. 70–75].

Так, у *Feldkircher Anzeiger* зафіксовано вербалізатор «Angst vor dem Militärdienst» у сюжеті «**Aus Angst vor dem Militärdienst gestorben**», де страх постає як фатальна (смертельна) реакція на державний примус до військової служби [111, с. 1].

У міжвоєнні роки фрейм еволюціонує в бік колективної тривоги перед війною: «**Die Bevölkerung erwartet die Nachrichten mit einer Mischung aus Hoffnung und Furcht...**», «**...eine allgemeine Unruhe herrscht in allen europäischen Hauptstädten**», «**...die Sorge um die Zukunft Europas wächst**» (Населення очікує новин із поєднанням надії та страху..., ...у всіх європейських столицях панує загальне занепокоєння..., ...зростає тривога щодо майбутнього Європи...). Контекст ілюструє передвоєнний настрій тривоги й очікування катастрофи, характерний для німецьких ЗМІ початку вересня 1939 року. В даному випадку страх використовується як засіб передбачення великої історичної загрози, відчуття незворотності подій і суспільного напруження, що передує війні (*Kölnische Zeitung*, 01.09.1939) [125, с. 1].

Після 1950-х повертається *Atomangst*: дискурс поєднує жах перед війною з вірою у стримування (*Abschreckung*) як механізм відновлення порядку: «**Die Weltlage und die Atomangst. Die anschließende Aussprache soll einer möglichst umfassenden Beleuchtung des Problems dienen**» (Світова ситуація та атомний страх. Подальше обговорення має слугувати якомога всебічному висвітленню проблеми). У даній формулі лексема *Atomangst* функціонує як узагальнений номінатор техногенно-геополітичного страху, без конкретного адресата чи події. Страх подається не емоційно, а

раціоналізовано – як предмет публічного обговорення та аналітичного осмислення. Формула «umfassende Beleuchtung des Problems» відображає, в свою чергу, метарефлексивну та аналітичну функції страху: тобто, медіадискурс не нагнітає емоцію, а інтегрує її в рамки експертного обговорення й колективного раціонального контролю (*Neue Zürcher Zeitung*, 08.06.1958) [135, с. 3].

В свою чергу, у новітніх мас-медійних публікаціях домінує наратив «оборонного страху» з ключовими лексемами *Bedrohung*, *Unsicherheit*, *Abschreckung*, *Schutz*, які мають на меті конструювання безпекової рамки «порядок проти хаосу» [40, с. 25–45].

«Europa ist von einer neuen Welle der Angst und Unsicherheit erfasst...«Die Furcht vor einem größeren Krieg wächst» (Європу охопила нова хвиля страху й невизначеності... Страх перед масштабнішою війною зростає). Контекст демонструє медійну ескалацію страху як інструмент політичної мобілізації та суспільного контролю (*Berliner Morgenpost*, 03.03.2025) [72, с. 1].

Соціально-економічний режим (інфляція, безробіття, біржові коливання)

Тут страх раціоналізується через *Sorge/Besorgnis/Befürchtung/Unsicherheit* – мову прогнозів і очікувань, яка легітимізує превентивні кроки без «панічного» реєстру.

Стаття під заголовком **«Trotz Unsicherheit mehr Optimismus denn je»** (Попри невпевненість – більше оптимізму, ніж будь-коли), присвячена соціально-економічним змінам у Європі 1980-х рр.

«Die derzeitigen massiven gesellschaftlichen Umwälzungen werden auch die Wirtschaft tiefgreifend verändern...» (Сучасні глибокі суспільні зрушення радикально змінюють і економіку...) (*Bieler Tagblatt*, 08.03.1985) [82, с. 6].

«Davon begleitet ist eine allgemeine Unsicherheit verbunden mit Angst» (Це супроводжується загальною невпевненістю, пов'язаною зі страхом). У

статті автор подає страх, як емоційну реакцію населення на інфляцію, коливання валют і безробіття (*Walliser Volksfreund, 13.01.1979*) [170, с. 24].

Санітарно-техногенний режим (епідемії, техногенні ризики)

Під час війн, пандемій, катастроф та аварій медіа поєднують *Angst/Panik* із формулами, що заспокоюють:

- «**Die Behörden betonen, es bestehe kein Grund zur Panik...**» (Органи влади наголошують, що підстав для паніки немає...). Контекст демонструє післявоєнну інформаційну стратегію «заспокоєння населення» через раціоналізацію страху (*Bieler Tagblatt, 05.08.1976*) [80, с. 11].

- «**Die Behörden warnen vor übertriebener Panikmache und rufen zur Sachlichkeit auf**» (Влада застерігає від перебільшеного панікерства й закликає до об'єктивності). Стаття аналізує реакцію громадян на чутки про забруднення продуктів харчування після Чорнобильської катастрофи та репрезентує раціоналізацію страху в публічному дискурсі, тобто закликає до критичного мислення, як засобу відновлення довіри (*Neue Zürcher Nachrichten, 28.03.1991*) [133, с. 10].

Мета-зона: «Angst vor der Angst»

Починаючи з 1920-х років 20 сторіччя і дотепер у медіадискурсі поступово формується метарівень, пов'язаний із рефлексією самопосилення тривоги (*Angst vor der Angst*). У відповідь редакції застосовують просвітницькі та коригувальні стратегії – *Aufklärung, Faktencheck*, апеляцію до експертності, статистичну контекстуалізацію та деконструкцію панікогенних наративів, що знижує афективну ескалацію й стабілізує інтерпретацію події.

Показовою є пара заголовків у *Die Tat*, а саме: заголовок «**Angst vor der Angst**» та цитатою «**Wie aus heiterem Himmel wird sie von einer unwahrscheinlichen Angst befallen... denn sie weiss, dass sie mit der Angst vor der Angst wird leben müssen**» (Немов з ясного неба її охоплює неймовірний страх... адже вона знає, що їй доведеться жити зі страхом перед самим страхом) (1975) та заголовок «**Keine Angst vor der Angst**» (Не бійтеся

страху) (1976) – у межах яких редакція, з одного боку, вербалізує механізм емоційної ескалації, а з іншого боку пропонує дискурсивну стратегію її нейтралізації [103, с. 17; 104, с. 24].

«Nichts ist so schlimm wie die Angst vor der Angst. Diese auszudrücken und wahrzunehmen, ist Grundlage der „Seelenarbeit“ und Beginn der «Heilung»» (Ніщо не є таким страшним, як страх перед самим страхом. Уміння висловити цей страх і усвідомити його є основою «душевної роботи» та початком «зцілення»). У цій цитаті репрезентовано метарефлексивний рівень страху, де емоція стає об'єктом усвідомлення й вербалізації. Страх не лише переживається, а інтерпретується та опрацьовується, що переводить його з деструктивної в терапевтичну площину. Це підкреслює сучасну тенденцію медійного дискурсу до раціоналізації та психологізації страху (електронне видання *TAGESSPIEGEL*, 08.11.2016) [155].

Отже, у межах проведеного аналізу встановлено, що режими функціонування концепту СТРАХ тісно пов'язані з жанровою структурою медіадискурсу. Військово-політичний режим простежується як безперервна траєкторія — від лаконічних інформаційних заміток типу „Angst vor dem Militärdienst“ на початку ХХ ст. до дискурсивно визначальних аналітичних публікацій, у яких у 2020-х роках артикулюється «нова якість загрози». Економічний режим охоплює шлях від біржових колонок 1930-х років до концепту «раціональної тривоги», характерного для аналітичних матеріалів 1990-х. Санітарний режим еволюціонує від антипанічних публікацій періоду 1918–1919 рр. до сучасних практик медіагігієни та метакомунікативної корекції страху у 2020-х роках.

У діахронному зрізі видно, як медіадискурс поступово зміщується від репортажного опису страху на початку ХХ ст. до антипанічних і рефлексивних практик 1970–1990-х років, а у 2020-х — до безпекової рамки, вибудованої навколо понять *Bedrohung*, *Abschreckung* і *Schutz*.

У підсумку номінативний простір «СТРАХ» у німецькомовному медіадискурсі постає не як перелік емоційних назв, а як система мовних

засобів, за допомогою яких редакції регулюють увагу, оцінюють ризик і задають можливі моделі реагування. У цьому механізмі ключову роль відіграє опозиція Ordnung/Chaos: лексика порядку та безпеки співвідноситься з лексикою страху, відображаючи культурний досвід, у якому емоція не усувається, а інтегрується в раціональні форми колективного осмислення й дії.

3.2. ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ СТРАХ З ПОЗИЦІЙ ФУНКЦІЙНОЇ СЕМАНТИКИ

Страх у німецькомовній пресі розгортається не як «одна емоція», а як **набір функційних режимів**, кожен із яких має свої лексичні маркери, синтаксичні рамки та очікуваний ефект для аудиторії. Додаток 1 демонструє як саме типові формули працюють у тексті – від попередження до мобілізації, від маніпуляції до емпатії та метарефлексії.

Алертна зона (попереджувальна): інформувати без паніки

Типові маркери. *Angst vor X; Unsicherheit in/über ...; Wachsende Besorgnis; Befürchtung, dass...*

Ефект. Тривожний, але керований режим: уважність, обережність, валідація фактами.

- «**Aus diesem allgemeinen Unbehagen und dieser ziemlich offen hervortretenden Unsicherheit erklärten sich auch die unverbindlichen und nichtssagenden Äußerungen der maßgebenden Kreise in Washington...**». (З цього загального неспокою й виразної невпевненості пояснюються також невизначені й беззмістовні висловлювання впливових кіл у Вашингтоні...»). Контекст демонструє емоційний стан міжнародної тривоги та стратегічної нестабільності, характерний для 1941 року – моменту, коли США ще не вступили у війну, але вже відчували психологічний тиск світового конфлікту (*Sauerländisches Volksblatt, 19.04.1941*) [148, с. 2]

У цій зоні редакційна стратегія полягає в стримуванні емоційної інтенсивності: страх не усувається, але перекладається в процедурну мову

порядку (*Ordnung*), що дозволяє виданню зберігати репутацію раціонального та надійного джерела публічної інформації.

Мобілізаційна зона (дієва): від афекту до дії.

Типові маркери: *Angst* → *Mut/Schutz/Abschreckung/Verteidigung; Alarm/Not.*

Ефект. Переклад емоції в рішення: інструкції, захист, стримування.

- «**Die Angst vor Ansteckung lähmt – nur sachliche Aufklärung kann Vertrauen schaffen**» (Страх перед зараженням паралізує – лише об'єктивна просвіта може створити довіру). Автор статті прагне трансформації страху у публічний освітній інструмент, де медіа замінюють емоційну реакцію науковим знанням (*Neue Zürcher Nachrichten, 25.10.1990*) [132, с. 18].

У цьому випадку страх функціонує як організаційний ресурс: медіадискурс цілеспрямовано переводить емоційне переживання у площину інституційної дії. Йдеться не про усунення емоції, а про її спрямування в регульовані форми реагування.

Маніпулятивна / анти-маніпулятивна (рефлексійна) зона

Типові маркери: *Panikmache; Angst schüren/verbreiten; Unsicherheit säen; Schreckensszenario.*

Ефект: повернення аудиторії критичної дистанції; викриття «технологій страху».

-під заголовком «**Angst verbreiten**» (Поширювати страх) бачимо «Offensichtlich will Frau Pfenninger den Lesern **Angst machen**; jedenfalls lässt der Hinweis auf die Landvögte und den Gesslerhut diesen Schluss zu. Ich finde, dass eine solche Schreibweise bedenklich ist. Blosser Behauptungen sind in einer derart wichtigen Frage fehl am Platz! **Angst machen** in der Absicht, andere für seine Meinung zu gewinnen, ist ein verwerfliches Vorgehen». (Очевидно, пані Пфеннінгер хоче налякати читачів; зрештою, натяк на ландвогтів і капелюх Гесслера дозволяє зробити такий висновок. Я вважаю, що такий спосіб висловлення є сумнівним. Порожні твердження в такому важливому питанні недоречні! Лякати інших з метою здобути підтримку - аморальний метод). У статті автор викриває практику маніпулятивного страхотворення в

політичних дебатах щодо вступу Швейцарії до ЄС (*Der Bund*, 06.08.1991) [89, с. 13].

У цій зоні формується етичний компонент професійного дискурсу: експліцитне позначення маніпулятивних практик слугує механізмом обмеження їхнього впливу. У німецькомовному медіадискурсі така рефлексивна позиція постає не периферійною темою, а усталеною нормативною практикою, характерною для публіцистики 1990-х і 2020-х років [62, с. 120–130].

Емпатійна зона: тілесний вимір переживання

Типові маркери. *verängstigt, hoffnungslos; Schrecken, Grauen, Horror(-Szenario); Furcht und Schrecken.*

Ефект. Інтенсивний сенсорний досвід (співпереживання), але з помітним самоконтролем стилю.

- **«Belfast lebt seit Wochen in einem Zustand von Furcht und Schrecken»** (Белфаст уже тижнями живе у стані страху й жаху). В статті йдеться про емоційно-політичну інтенсифікацію страху, як ознаку суспільного виснаження в умовах хронічного конфлікту (*Der Bund*, 23.07.1972) [87, с. 2].

Емпатійний вимір у цьому випадку характеризується прагненням до балансу між репрезентацією масштабу трагедії та уникненням надмірної емоційної експресії. У німецькомовному медіадискурсі така стратегія відображає орієнтацію на принцип міри та стриманості в подачі емотивно насиченого матеріалу.

Метарівень: Angst vor der Angst – самопосилення і його гальмування.

Типові маркери: *Angst vor der Angst / Keine Angst vor der Angst; Keine Panik; Aufklärung/Faktencheck.*

Ефект: Рефлексія над механікою паніки; просвітницькі «запобіжники».

-**«Die Angst vor der Angst der anderen».** **In Potsdam findet in dieser Woche eine interdisziplinäre Tagung zum Thema Angst statt. Der Philosoph**

Rüdiger Zill vom Einstein Forum über die Ursachen von Angstkonjunkturen, falsche Panikmache, Angst als politisches Statement - und die versteckten Vorzüge, die Angst haben kann» (Страх перед страхом інших. У Потсдамі цього тижня відбувається міждисциплінарна конференція, присвячена темі страху. Філософ Рюдігер Цілл з Інституту Айнштейна (Einstein Forum) розмірковує про причини «кон'юнктур страху», хибне нагнітання паніки, страх як політичну заяву, а також про приховані переваги, які страх може мати). У контексті статті страх виконує метарефлексивну та політико-дискурсивну функції: він аналізується як ресурс публічної мобілізації, інструмент політичного сигналювання та об'єкт критики у випадках *falsche Panikmache*. Водночас згадка про «приховані переваги страху» підкреслює його регулятивний потенціал, що узгоджується з сучасними підходами до страху як культурно й когнітивно впорядкованої емоції (*електронне видання TAGESSPIEGEL, 24.01.2018*) [6].

Тобто, зрештою, метарівень – це вже культура самоконтролю: страх описують не як «стихію», а як процес, який можна зупинити процедурою просвітництва. Редакційна обробка новинних матеріалів передбачає системне пом'якшення емоційної напруги, зокрема шляхом вилучення або заміни інтенсифікаторів страху, що сприяє раціоналізації публічного дискурсу [42, с. 95–100].

Отже, аналіз німецькомовного медіадискурсу засвідчує, що вербалізатори страху функціонують не ізольовано, а як мовні засоби з усталеними прагматичними ролями: *Unsicherheit* маркує ситуацію як таку, що потребує підвищеної уваги, *Besorgnis* і *Befürchtung* здійснюють раціоналізацію тривоги, *Panik* сигналізує про високий ступінь терміновості, *Bedrohung* і *Abschreckung* вбудовують подію в безпекову інтерпретаційну рамку, тоді як *Panikmache* та *Angst schüren* виконують метакомунікативну функцію виявлення маніпулятивного впливу.

У діахронному вимірі простежується тенденція до зростання керованості емоції: від репортажної фіксації страху на початку ХХ ст. до

антипанічних і антиманіпулятивних практик наприкінці ХХ ст. та безпекової нормалізації у 2020-х роках, що реалізується через жанрові й лексичні рамки.

Центральним механізмом цієї системи є опозиція Ordnung/Chaos: розгалужена лексика порядку (Ordnung, Stabilität, Disziplin, Abschreckung, Schutz) структурно співвідноситься з лексикою страху, перетворюючи емоцію з дестабілізуючого чинника на ресурс публічної раціональності. Таким чином підтверджується ключова теза дослідження: багатство словника порядку відображає високу культурну цінність стабільності, тоді як розвинена лексика страху засвідчує його статус як значущого культурного досвіду, що підлягає осмисленню й регуляції, а не лише безпосередньому переживанню.

3.3. ПРАГМАТИЧНИЙ ВИМІР ВЕРБАЛІЗАТОРІВ: ВЛАДНІ СТРАТЕГІЇ, ЕТИЧНІ МЕЖІ ТА ФЕНОМЕН ANGST VOR DER ANGST.

У німецькомовному медіадискурсі Австрії, Швейцарії та Німеччини страх рідко актуалізується як автономна емоційна категорія. Натомість редакції інтегрують його в різні прагматичні режими вживання – від попереджувального й мобілізаційного до маніпулятивного або просвітницького [19, с. 31–60; 36, с. 45–80]. У прагматичному плані це відповідає послідовності «вербалізація – інтерпретаційна рамка – очікувана реакція». Різні медійні видання в свою чергу по-різному калібрують емоційну інтенсивність повідомлень, зокрема в темах ризику та загрози, що безпосередньо впливає на сприйняття страху аудиторією [52, с. 85–95; 144, с. 40–45; 21, с. 6–10; 25, с. 210–215]. З позицій критичного дискурс-аналізу мова мас-медіа бере участь у нормалізації певних емоційних реакцій, задаючи соціально прийнятні рамки страху та тривоги у відповідь на загрози [24, с. 82–88; 22, с. 212–218; 32, с. 47–52].

Так, використання лексем *Unsicherheit*, *Besorgnis*, *Befürchtung* у заголовкових позиціях сигналізує наявність ризику, водночас утримуючи інтерпретацію події в межах порядку (*Ordnung*) і запобігаючи ескалації до

хаотичних сценаріїв. У цьому контексті характерними є маркери *Unsicherheit*, *Befürchtung*, *Bedrohung*, *Furcht*, *Schutz*, *Unbehagen*, *Abschreckung*, а також формули на кшталт *Warnungen vor Panikmache* чи *Aufklärung stärkt*, які виконують алертну, а не сенсаційну функцію. Як правило, такі вербалізатори супроводжуються процедурними механізмами легітимації – посиленням на експертні оцінки, інституційні джерела, індекси ризику або нормативні регламенти, що забезпечує контрольовану прагматичну інтерпретацію страху [6, с. 284; 10, с. 148; 18, с. 15–25].

Публічна рефлексія маніпуляцій. Окремий пласт – метамаркери на кшталт *Panikmache*; *Angst schüren/verbreiten*; *Unsicherheit säen*; *Die Angst als Waffe*. Коли преса називає технологію, вона повертає читачеві суб'єктність: вмикає критичну дистанцію, пояснює *хто і навіщо* підвищує інтенсивність афекту (політики, лобі, групи інтересів). Це добре видно з цитати «**Immer wieder wird in den Medien eine gefährliche Panikmache betrieben...**» (ЗМІ знову й знову поширюють небезпечне нагнітання паніки...). Стаття демонструє дистанціювання регіональної преси від глобальної «медійної істерії» щодо екологічних і соціальних тем (*Walliser Bote*, 22.02.1992) [166, с. 3].

Метарівень осмислення страху формується через формулу «*Angst vor der Angst*» та «*Keine Angst vor der Angst*», у межах яких медіадискурс рефлексує механізми самопосилення тривоги та водночас пропонує засоби її корекції. Йдеться про просвітницькі й регулятивні стратегії, зокрема *Aufklärung*, *Faktencheck* і апеляцію до нормативних правил, що спрямовані на зниження афективної ескалації.

Так, у публікації онлайн-видання *Tagesspiegel* (23.11.2025) з детальним описом панічних атак підкреслюється, що після першого епізоду різкої й безпричинної тривоги багато людей переживають не стільки сам напад, скільки його можливе повторення. Автори прямо називають це «**der sogenannten Angst vor der Angst**» – страхом перед поверненням власної емоційної катастрофи. Вислів ужито у вузькому медичному сенсі, але його

культурна функція лишається незмінною: він окреслює момент, коли людина починає боятися не зовнішньої небезпеки, а внутрішнього збою, втрати контролю над тілом і свідомістю. Це свідчить про те, що формула «Angst vor der Angst» у ХХІ столітті виходить за межі публіцистики й переходить у сферу практичної психології, підтверджуючи свою універсальність як моделі опису вторинної тривоги [157].

Опозиція *Ordnung/Chaos* у німецькомовному медіадискурсі функціонує як прагматична вісь організації значень, а не як риторична метафора. Метафори стихійних процесів (*Flut, Welle, Lawine, Dammbbruch*) сигналізують вихід події за межі звичного порядку та актуалізують інтерпретацію в режимі надзвичайності [23, с. 392–405].

У відповідь активується лексика стабілізації й контролю (*Sicherheit, Stabilität, Abschreckung, Schutz*), яка інтегрує емоцію страху в нормативні та процедурні рамки (правові механізми, регулятивні норми, політики стримування). У безпекових сюжетах 2020-х років цю вісь підсилює унікальний інтенсифікатор *nie da gewesene Bedrohung*, що репрезентує загрозу як якісно нову та слугує мовним засобом легітимації надзвичайних безпекових рішень (*Abschreckung, Schutz*), що стало типовою редакційною практикою.

Отже, у прагматичному вимірі німецькомовний медіадискурс демонструє системний контроль емоційної інтенсивності через добір вербалізаторів і жанрових позицій, поєднуючи метарефлексивні стратегії осмислення страху з опозицією *Ordnung/Chaos*, у межах якої емоція інтегрується в нормативні та процедурні рамки реагування.

Висновки до розділу 3

Таким чином, встановлено, що вербалізатори концепту СТРАХ у німецькомовному мас-медійному дискурсі ХХ – початку ХХІ ст. функціонують як прагма-семантична система керування інтерпретацією загрози, а не як набір синонімів. Номінативний простір має прототипне ядро *Angst* і жанрово та стилістично диференційовану периферію: у «твердих»

аналітичних/безпекових жанрах домінують інституційно стримані маркери ризику (Furcht, Sorge, Unsicherheit/Verunsicherung, Gefahr, Bedrohung), в економічному й прогностичному дискурсі – раціоналізатори очікувань (Besorgnis, Befürchtung), у кризових репортажах – інтенсифікатори афекту (Panik, Schrecken, Grauen, Horror), а в наративно-описових та публіцистичних текстах активуються сенсорні й психологічні номінатори (Unruhe, Unbehagen, Beklemmung, Beklommenheit, Ängstlichkeit, Bangen, Schauder, Grusel) і колоквиалізми (Bammel, Muffensausen, Schiss), що «оприземлюють» емоцію та змінюють її соціальну дистанцію.

Функційно-семантичний аналіз показав, що вибір лексеми й типових формул (на кшталт Angst vor X, Wachsende Besorgnis, Panikmache, Angst schüren) програмує очікуваний перлокутивний ефект: алертність (інформувати без ескалації), мобілізацію (переклад афекту в дію/захист), емпатійне залучення (сенсорна конкретизація події), а також маніпулятивне або анти-маніпулятивне фреймування (викриття технологій страхотворення). У діахронії простежується тенденція до зростання керованості емоції: від репортажної фіксації та тілесної афективності ранньої модерності – до метакомунікативних «антипанічних» практик кінця ХХ ст. і до безпекової нормалізації 2020-х років, де загроза дедалі частіше подається у зв'язці з процедурними/інституційними відповідями.

Прагматичний вимір розкриває, що німецькомовна преса системно калібрує інтенсивність страху через жанрові позиції, лексичний добір і метамаркери етики (зокрема формули Warnungen vor Panikmache, Kein Grund zur Panik, Aufklärung/Faktencheck). Важливим є формування мета-зони «Angst vor der Angst», яка засвідчує сталу для різних періодів здатність медіадискурсу переводити страх із режиму переживання в режим рефлексії та самоконтролю, пропонуючи дискурсивні механізми гальмування ескалації.

У підсумку можна стверджувати, що в німецькомовному медіадискурсі страх є інструментом регуляції невизначеності, організованим навколо опозиції Ordnung/Chaos: лексика порядку та безпеки (Sicherheit, Stabilität,

Schutz, Abschreckung тощо) системно співвідноситься з лексикою страху, інтегруючи емоцію в рамки колективного раціонального осмислення й та керованого реагування.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході дослідження здійснено комплексний аналіз вербалізації концепту СТРАХ у німецькомовному мас-медійному дискурсі ХХ–ХХІ століть, що дозволило системно описати його семантичні, прагматичні та культурні параметри. Теоретико-методологічні засади дослідження обґрунтовано з позицій когнітивної лінгвістики, дискурс-аналізу та лінгвокультурології, що уможливило розгляд страху не лише як емоції, а як дискурсивно організованого феномена.

На основі сформованого корпусу німецькомовних мас-медійних текстів за період 1900–2025 рр. ідентифіковано та класифіковано основні вербалізатори страху, встановлено їхню сполучуваність, семантичні поля та контекстуальні функції. Доведено, що номінативний простір концепту СТРАХ має прототипне ядро, репрезентоване лексемою *Angst*, і широку периферію, яка варіюється залежно від жанру, історичного періоду та комунікативного завдання. Виявлені метафоричні моделі страху демонструють високий прагматичний потенціал і виконують роль інструментів рамкування подій, регуляції уваги та інтерпретації ризику.

Сформульовано функційну типологію страху в мас-медійному дискурсі, яка охоплює сигнальну, маніпулятивну, мобілізаційну, емпатійну та метарефлексивну функції. Діахронний аналіз засвідчив еволюцію вербалізації страху від переважно репортажної фіксації емоції на початку ХХ століття до складних механізмів її раціоналізації, інституціоналізації та критичної рефлексії у медіадискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Простежено, що мовна динаміка страху тісно корелює зі змінами соціально-комунікативних норм і культурного досвіду німецькомовного суспільства.

Отримані результати підтверджують висунуту гіпотезу дослідження: у німецькомовному мас-медійному дискурсі ХХ–ХХІ ст. концепт СТРАХ не обмежується сигнальною функцією, а поступово набуває ролі маніпулятивного та мобілізаційного інструмента, відображаючи

трансформації колективного досвіду, моделей відповідальності та уявлень про порядок і безпеку. Таким чином, страх у медіа постає як функційно організований компонент публічної комунікації, за допомогою якого суспільство не лише переживає ризики, а й осмислює та регулює їх у мовній формі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисов О. О. Мовні засоби вираження емоційного концепту «СТРАХ»: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англomовної художньої прози) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Житомир, 2005. 172 с.
2. Іванов В. Комп'ютерні системи і газетна практика: нові можливості // Збірник праць Науково-дослідницького центру періодики. Львів, 1994. Вип. 1. С. 187–191.
3. Кропіна С. А., Лазебна О. А. Оцінність як текстотвірний складник публіцистики (на матеріалі сучасної німецької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2019. Вип. 39, т. 2. С. 43–46. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_2/12.pdf (дата звернення: 19.03.2020).
4. Кулик О. Д. Основи журналістики : навч. посіб. для студентів спеціальності «Українська мова і література» (спеціалізація «Редагування освітніх видань»). Переяслав-Хмельницький : Видавництво «КСВ», 2015. 152 с.
5. Макарець Ю. С. Особливості семантико-функціонального призначення перифразів у публіцистиці // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». Харків, 2010. Вип. 60, ч. 1. С. 413–417.
6. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ : ЦУЛ, 2002. 284 с.
7. Плотнікова Н. О. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2020. Вип. 1(41). С. 31–38. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/17>.

8. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти : монографія. Ніжин : Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, 2009. 391 с.
9. Приходько А. М. Концепт і концептосистема: семантико-когнітивний і лінгвокультурний аспекти : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2008. 308 с.
10. Різун В. В., Непійвода Н. Ф., Корнєєв В. М. Лінгвістика впливу. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 148 с.
11. Тютенко А. А. Структура і функції алюзії в пресі Німеччини, Австрії та Швейцарії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А. А. Тютенко. – Харків : Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2000. – 20 с.
12. Шевченко В. Е. Наукові принципи застосування візуального контенту в друкованих медіа // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Т. 52. – С. 127–132.
13. Androutsopoulos J. Medienlinguistik : Sprachwissenschaftliche Zugänge zur Medienanalyse. – Tübingen : Narr, 2013. – 300 S.
14. Bell A. The Language of News Media. – Oxford : Blackwell, 1991. – 277 p.
15. Biere B. U. Zur Konstitution von Presstexten // Sprache in den Medien nach 1945 / Hrsg. von B. U. Biere, H. Henne. – Tübingen : Niemeyer, 1993. – S. 56–86.
16. Biess F. Republik der Angst : Eine andere Geschichte der Bundesrepublik. – Reinbek bei Hamburg : Rowohlt Verlag, 2019. – 459 S. – ISBN 978-3-498-00678-5.
17. Brand W. Zeitungssprache heute : Überschriften // Aspekte der Textlinguistik / Hrsg. von K. Brinker. – Hildesheim ; Zürich ; New York : Olms, 1991. – S. 213–244.
18. Bucher H.-J. Mediensprache, Medienkommunikation, Medienkritik. – Tübingen : Narr, 1991. – 240 S.
19. Bucher H.-J. Textdesign – Zaubermittel der Verständlichkeit? Die Tageszeitung auf dem Weg zum interaktiven Medium // Textstrukturen im

- Medienwandel / Hrsg. von W. B. Hess-Lüttich. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern : Lang, 1996. – S. 31–60.
20. Burger H. Sprache der Massenmedien. – Berlin ; New York : de Gruyter, 1990. – 388 S.
21. Cutting J. *Pragmatics and Discourse*. – London ; New York : Routledge, 2002. – 187 p.
22. Deuze M. The web and its journalism : Considering the consequences of different types of news media online // *New Media & Society*. – 2003. – Vol. 5, No. 2. – P. 203–230.
23. Donsbach W. Selektive Zuwendung zu Medieninhalten. Einflussfaktoren auf die Auswahlentscheidungen der Rezipienten // *Massenkommunikation. Theorien, Methoden, Befunde* / Hrsg. von M. Kaase, W. Schulz. – Opladen ; Wiesbaden : Westdeutscher Verlag, 1989. – S. 392–405.
24. Fairclough N. Critical Discourse Analysis // *Marges Linguistique*. – 2005. – No. 9. – P. 76–94.
25. Fanego T. Paths in the development of elaborative discourse markers : Evidence from Spanish // *Subjectification, intersubjectification, and grammaticalization*. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2010. – P. 197–237.
26. Fehr-Buchter C. *Linguistisches Profil zweier Schweizer Tageszeitungen*. – Bern ; Frankfurt am Main ; New York : Lang, 1994. – 288 S.
27. Gensing P. *Fakten gegen Fake News oder Der Kampf um die Demokratie*. – Berlin : Dudenverlag, 2019. – 224 S. – ISBN 978-3-411-75428-1.
28. Hackl-Rößler S. *Textstruktur und Textdesign. Textlinguistische Untersuchungen zur sprachlichen und optischen Gestaltung weicher Zeitungsnachrichten*. – Tübingen : Narr, 2006. – 225 S.
29. Häusermann J. Medienproduktion – Medienanalyse. Ein Textmodell für die Praxis // *Mediensprache und Medienkommunikation im interdisziplinären und interkulturellen Vergleich* / Hrsg. von M. Volodina. – Mannheim : Institut für Deutsche Sprache, 2013. – S. 65–72.

30. Kühn K. *Individuell und jederzeit. Anforderungen einer neuen Medientechnik an Nachrichten am Beispiel des Audio-Podcasting*. – Berlin : Logos Verlag, 2010. – 225 S.
31. Lakoff, G.; Johnson, M. *Metaphors We Live By* : monograph. – 2nd ed. – Chicago : University of Chicago Press, 2003. – 276 p.
32. Lewis, D. M. *Discourse markers in English : A discourse-pragmatic view. Approaches to Discourse Particles*. – Amsterdam; Boston : Elsevier, 2006. – P. 43–59.
33. Lima, M. *Visual Complexity: Mapping Patterns of Information*. – New York : Princeton Architectural Press, 2011. – 272 p.
34. Lösener, H. *Zwischen Wort und Wort. Interpretation und Textanalyse*. – Paderborn : Wilhelm Fink Verlag, 2006. – 200 S.
35. Luginbühl, M. *Medienkultur und Medienlinguistik: komparative Textsortengeschichte(n) der amerikanischen „CBS Evening News“ und der Schweizer „Tagesschau“*. – Bern u. a. : Lang, 2014. – 557 S.
36. Machill, M.; Beiler, M.; Gerstner, J. *Medienfreiheit nach der Wende : Entwicklung von Medienlandschaft, Medienpolitik und Journalismus in Ostdeutschland*. – 1. Aufl. – Konstanz : UVK Verlag, 2010. – 430 S.
37. Matheson, D. *Media Discourses : Analysing Media Texts*. – London : Open University Press, 2005. – 224 p.
38. Mausfeld, R. *Angst und Macht* : monograph. – Frankfurt am Main : Westend Verlag, 2019. – 132 S.
39. McQuail, D. *Mass Communication Theory*. – London : Sage Publications, 2010. – 632 p.
40. Meyer, U. *Politische Rhetorik*. – Paderborn : Beck, 2001. – 88 S.
41. Mizin, O.; Kolesnyk, O. «Denglish» як результат глобалізаційної «гібридизації» німецької мови // *Studia Philologica*. – 2023. – Вип. 20. – С. 3–7, 11–15. – ISSN 2412-2491 (Online). – DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2023.20>.

42. Pander Maat, H. Editing and genre conflict : how newspaper journalists clarify and neutralize press release copy // *Pragmatics*. – 2008. – Vol. 18, No. 1. – P. 87–113.
43. Perrin, D. *Medienlinguistik*. – 2., überarb. Aufl. – Konstanz : UVK-Verlagsgesellschaft, 2011. – 258 S.
44. Reah, D. *The Language of Newspapers*. – London; New York : Routledge, 1998. – 126 p.
45. Schaeffer, U. *Fake statt Fakt. Wie Populisten, Bots und Trolle unsere Demokratie angreifen* : monograph. – München : dtv, 2018. – ISBN 978-3-423-26190-6. – 416 S.
46. Schmidt, S. J. *Konstruktivismus in der Medienforschung: Konzepte, Kritiken, Konsequenzen*. In: *Die Wirklichkeit der Medien. Eine Einführung in die Kommunikationswissenschaft*. – Opladen : Westdeutscher Verlag GmbH, 1994. – 150 S.
47. Schmitz, U. *Einführung in die Medienlinguistik*. – Darmstadt : WBG, 2015. – 152 S.
48. Schroll-Machl, S. *Die Deutschen – Wir Deutsche. Fremdwahrnehmung und Selbstsicht im Berufsleben*. – Göttingen : Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2003. – 40–42 S.
49. Sinner, M. *Reichweitenerhöhung von Nachrichtenportalen : Mobile Anwendungen und Zugriffe im Mobile-Age*. – Hamburg : Diplomica Verlag, 2013. – 136 S.
50. Sjurts, I. *Strategien in Medienbranche : Grundlage und Fallbeispiele*. – Berlin : Springer-Verlag, 2015. – 523 S.
51. Sommerfeldt, K.-E. *Gestern so und heute anders. Sprachliche Felder und Textsorten in der Presse*. – München : Iudicium-Verlag, 1997. – 171 S.
52. Stockmann, R. „*Der Spiegel*“ und „*Focus*“. *Eine vergleichende Analyse der beiden Nachrichtenmagazine von 1993 bis 1996*. – Göttingen : Schermer Verlag, 2003. – 200 S.
53. Straßner, E. *Zeitung*. – 2. Aufl. – Tübingen : Niemeyer, 1999. – 106 S.

54. *Studia Philologica* : Науковий журнал Київського університету імені Бориса Грінченка. – 2025. – Вип. 24. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2025. – С. 5–12, 18–22. – ISSN 2412-2491 (Online). – DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.24>.
55. Ulfkotte, U. *Volkspädagogen. Wie uns die Massenmedien politisch korrekt erziehen wollen* : monograph. – Rottenburg am Neckar : Kopp Verlag, 2016. – ISBN 978-3-86445-388-5. – 272 S.
56. Urban, K. *Medienlandschaft im Umbruch? Private Printmedien und öffentlich-rechtlicher Rundfunk und Fernsehen im Internet*. – München : Grin Verlag, 2015. – 116 S.
57. van Dijk, T. A. *Critical Discourse Analysis*. – 2015. – 485 p.
58. van Dijk, T. A. *Discourse and Power* : monograph. – New York : Palgrave Macmillan, 2008. – 485 p.
59. Vitt, M. *Medienlandschaft im Wandel der Zeit: Die Pressefusionskontrolle als wirksame Waffe gegen die Medienkonzentration?* – München : Grin Verlag, 2013. – 100 S.
60. Wierzbicka, A. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals* : monograph. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 349 p.
61. Wierzbicka, A. *Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations* : monograph. – New York : Oxford University Press, 1992. – 487 p.
62. Wimmer, J. *(Gegen)-Öffentlichkeit in der Mediengesellschaft. Analyse eines idealen Spannungsverhältnisses*. – München : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. – 297 S.

Словники

63. Тлумачний словник української мови : у 20 т. [Електронний ресурс] / Український мовно-інформаційний фонд НАН України. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/Strakh> (дата звернення: 14.10.2025).

64. Duden Online. *Angst* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Angst> (дата звернення: 30.09.2025).
65. DWDS – Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dwds.de> (дата звернення: 30.09.2025).

Джерела ілюстративного матеріалу

66. Der Tagesspiegel. *Russland kritisiert Äußerungen von deutschem General als Panikmache* [Електронний ресурс]. – 14.11.2025, 14:55 / Tobias Mayer. – Режим доступу: <https://www.tagesspiegel.de/internationales/liveblog/wenigstens-uber-weihnachten-unbehelligt-merz-und-selenskyj-werben-fur-waffenruhe-zu-weihnachten-4309180.html> (дата звернення: 14.12.2025).
67. B.Z. – *Die Stimme Berlins*. – Dienstag, 14.10.2025. – Jahrgang 2025, Nr. 239/42. – Berlin : B.Z.-Verlag. – Приватний друкований примірник.
68. Badische Abend-Zeitung. – Nr. 18. – 22.01.1951. – S. 3. – Karlsruhe : Badische Landesbibliothek. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/HFZ6C7ANRTMZ2A2W7OPNAUBIHD5ST7AH?issuepage=3> (дата звернення: 30.10.2025).
69. Badische Neueste Nachrichten. – Dienstag, 03.01.1950. – S. 2. – Karlsruhe : Badische Landesbibliothek. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/6HUEFTSKZ63XBBQNSMI7D6TXSO7FTQOA?issuepage=2> (дата звернення: 30.10.2025).
70. Bergische Landes-Zeitung. – Montag, 15.11.1937. – Nr. 267. – S. 1. – Bonn : Universitäts- und Landesbibliothek Bonn. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/6HUEFTSKZ63XBBQNSMI7D6TXSO7FTQOA?issuepage=2>

[bibliothek.de/newspaper/item/47XYCQFTTLMTNEI5VPZD6HETTAQMU7UH?issuepage=1](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/47XYCQFTTLMTNEI5VPZD6HETTAQMU7UH?issuepage=1) (дата звернення: 30.10.2025).

71. Berliner Börsen-Zeitung. – 12.04.1924. – S. 12. – Berlin : Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/3NYPTB6AELKQKMN3EZY2ZJWIOPX5SHWN?issuepage=12> (дата звернення: 29.10.2025).
72. Berliner Morgenpost. – 03.03.2025. – S. 1–2. – Berlin : Funke Mediengruppe. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.morgenpost.de/politik/article242031758/europa-angst-unsicherheit-bedrohung-krieg> (дата звернення: 29.10.2025).
73. Berliner Morgenpost. *Angst vor gewalttätigen Protesten: Keine Eröffnungsfeier für A100* / Isabell Jürgens. – 22.08.2025. – Nr. 227. – S. 1–2. – Berlin.
74. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. – 02.07.1918. – S. 5. – Berlin : Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/SQ56WIUYOJSQZZ6EOLP4CAH46GW472XR?issuepage=5> (дата звернення: 02.10.2025).
75. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. Abend-Ausgabe. – Nr. 191. – 15.04.1912. – S. 1. – Berlin : Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/kalender/auswahl/date/1912-4-15/> (дата звернення: 02.10.2025).
76. Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung. Morgen-Ausgabe. – Nr. 315. – 07.07.1918. – S. 1. – Berlin : Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/47XYCQFTTLMTNEI5VPZD6HETTAQMU7UH?issuepage=1>

bibliothek.de/newspaper/item/W2H23GPVG3F6NDRZF56UVH4CAFRS2Y6J?issuepage=1 (дата звернення: 01.09.2025).

77. Berner Tagwacht. – Nr. 172. – 26.07.1910. – S. 1. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGW19100726-01.2.4.1> (дата звернення: 30.10.2025).
78. Bieler Tagblatt. – Nr. 47. – 25.02.1906. – S. 5. – Biel : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19060225-01.1.5> (дата звернення: 30.10.2025).
79. Bieler Tagblatt. – Nr. 146. – 25.06.1951. – S. 4. – Biel : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19510625-01.2.12.1> (дата звернення: 30.10.2025).
80. Bieler Tagblatt. – Nr. 181. – 05.08.1976. – S. 11. – Biel : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19760805-01.2.45.11> (дата звернення: 30.10.2025).
81. Bieler Tagblatt. – Nr. 302. – 30.12.1918. – S. 2. – Biel : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19181230-01.2.11.3> (дата звернення: 30.10.2025).
82. Bieler Tagblatt. – Nr. 56. – 08.03.1985. – S. 6. – Biel : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19850308-01.2.12.3> (дата звернення: 30.10.2025).

83. Bote vom Untersee und Rhein. – Bd. 120, Nr. 32. – 19.05.2020. – S. 3. – Kreuzlingen : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BUR20200519-01.2.8.6> (дата звернення: 30.10.2025).

84. Czernowitzer Allgemeine Zeitung. – 06.07.1919. – S. 3–4. – Wien : Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=caz&datum=19190706&seite=3> (дата звернення: 29.10.2025).

85. Der Abend. – 17.07.1917. – S. 1. – Wien : Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=abd&datum=19170717&seite=1> (дата звернення: 07.10.2024).

86. Der Bund. – Bd. 133, Nr. 81. – 07.04.1982. – S. 3. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19820407-01.2.12.2.1> (дата звернення: 30.10.2025).

87. Der Bund. – Bd. 123, Nr. 170. – 23.07.1972. – S. 2. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19720723-01.2.8.2> (дата звернення: 30.10.2025).

88. Der Bund. – Bd. 137, Nr. 304. – 30.12.1986. – S. 4. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19861230-01.2.12.1.4>

(дата звернення: 30.10.2025).

89. Der Bund. – Bd. 142, Nr. 181. – 06.08.1991. – S. 13. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19910806-01.2.13.2.2>

(дата звернення: 30.10.2025).

90. Der Bund. – Bd. 142, Nr. 55. – 07.03.1991. – S. 2. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19910307-01.2.9> (дата

звернення: 30.10.2025).

91. Der Bund. – Bd. 58, Nr. 388. – 20.08.1907. – S. 2. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19070820-01.2.13> (дата

звернення: 30.10.2025).

92. Der Bund. – Bd. 60, Nr. 171. – 13.04.1909. – S. 3. – Bern : Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19090413-01.2.25> (дата

звернення: 30.10.2025).

93. Der Erft-Bote. – 27.05.1940. – S. 2. – Köln : Stadtarchiv Köln. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.deutsche-digitale->

[bibliothek.de/newspaper/item/6JQ6QK43GHUGG32B3V7MTU7MZ4DWV6](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/6JQ6QK43GHUGG32B3V7MTU7MZ4DWV6)

[LU?issuepage=2](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/6JQ6QK43GHUGG32B3V7MTU7MZ4DWV6) (дата звернення: 29.10.2025).

94. Der Freitag. – 03.04.2025. – S. 1–2. – Berlin : Verlag der Freitag. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- <https://www.freitag.de/politik/angst-und-ordnung-03-04-2025.html> (дата звернення: 30.10.2025).
95. Der Führer : das Hauptorgan der NSDAP Gau Baden; der badische Staatsanzeiger. – 08.04.1938. – S. 4. – Karlsruhe : Badische Landesbibliothek. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/VCGNV4Z6OKW6L6ZL5T6U5UJXKHXMZQF?issuepage=4> (дата звернення: 29.10.2025).
96. Der Patriot. – Nr. 179. – 02.08.1944. – S. 2. – Münster : Universitäts- und Landesbibliothek der Westfälischen Wilhelms-Universität. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/FT3KTE3M6B7BJXSOKWK4RFW65Y2X6ILR?issuepage=2> (дата звернення: 30.10.2025).
97. Der Spiegel. – Nr. 23. – 31.05.2025. – S. 6–7, 62. – Приватний друкований примірник (PDF).
98. Der Spiegel. – Nr. 27. – 28.06.2025. – S. 12–13. – Приватний друкований примірник (PDF).
99. Der Tagesspiegel. – 14.04.2025. – S. 3–4. – Berlin : Verlag Der Tagesspiegel GmbH. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/angst-mobilisiert-14-04-2025.html> (дата звернення: 29.10.2025).
100. Friederich, U. Held wider Willen [Електронний ресурс] / Ute Friederich // Der Tagesspiegel. – 11.06.2014. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/comics/held-wider-willen-3567730.html> (дата звернення: 15.12.2025).
101. Die Glocke (Ausgabe B). – 26.09.1939. – S. 1–2. – Universitäts- und Landesbibliothek Münster. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/RFZ2MW2WIUMI6EY2RGUM3TIV26ERJIZJ?issuepage=1> (дата звернення: 29.10.2025).

102. Die Tat. – Nr. 117. – 20.05.1975. – S. 5. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750520-01.2.35> (дата звернення: 30.10.2025).
103. Die Tat. – 03.07.1975. – S. 17. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750703-01.2.124> (дата звернення: 30.10.2025).
104. Die Tat. – 09.04.1976. – S. 24. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19760409-01.2.177> (дата звернення: 30.10.2025).
105. Die Tat. – Dienstag, 13.02.1945. – Nr. 38. – S. 5. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19450213-01.2.5> (дата звернення: 30.10.2025).
106. Die Zeitung : Londoner deutsches Wochenblatt. – Freitag, 04.05.1945. – S. 6. – Deutsches Exilarchiv, London. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/4J5ODBOE5TGGX34X5DOXTZGSL64XZV7O?issuepage=6> (дата звернення: 30.10.2025).
107. Dortmunder Zeitung. – 04.08.1914. – S. 2. – Stadt- und Landesbibliothek Dortmund. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/YH4L2QZSYT7SXGULUZZLUBDHHJZGEI2C?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
108. Dortmunder Zeitung. – 23.11.1915. – S. 2. – Stadt- und Landesbibliothek Dortmund. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/P7M7453SW7RJZGK4Z3DI2BC5F2Y3I64P?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
109. Dortmunder Zeitung. – 25.11.1929. – S. 6. – Stadt- und Landesbibliothek Dortmund. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/P7M7453SW7RJZGK4Z3DI2BC5F2Y3I64P?issuepage=2>

[bibliothek.de/newspaper/item/9WRUTK2TDSJHXUS2ESVY4S7P6S7K3B2G?issuepage=6](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:5:1-63882-p0071-9) (дата звернення: 29.10.2025).

110. Erlafthal-Bote. – Dienstag, 12.01.1988, Nr. 2. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=etb&datum=19880112&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
111. Feldkircher Anzeiger. – Nr. 13, 20.03.1900. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=faz&datum=19000320&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
112. Freiburger Nachrichten. – 25.04.1984. – S. 20. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=FZG19840425-01.2.20> (дата звернення: 30.10.2025).
113. Freiburger Nachrichten. – Mittwoch, 05.08.1964, Nr. 179. – S. 3. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=FZG19640805-01.2.3> (дата звернення: 30.10.2025).
114. General-Anzeiger (Westdeutsche Zeitung). – Samstag, 03.09.1949. – S. 15. – Universitäts- und Landesbibliothek Bonn. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/T7NLTITBKHEAIUNECAUTXNB7NRE2KKKZ?issuepage=15> (дата звернення: 30.10.2025).
115. Grenzwarte. – 01.02.1933. – S. 2. – Universitäts- und Landesbibliothek Münster. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/O57CESBELMJSKVYB535P6IHBO6VE2FMT?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
116. Hamburger Echo. – 04.07.1918. – S. 3. – Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/O57CESBELMJSKVYB535P6IHBO6VE2FMT?issuepage=2>

[bibliothek.de/newspaper/item/SM4MFVG5UKT7JATRKFCMCMBWFGEJ
WT6Y?issuepage=3](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:5:1-63862-p0071-9) (дата звернення: 29.09.2025).

117. Hamburger Fremdenblatt (Reichsausgabe). – Mittwoch, 18.04.1945. – S. 2. – Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/PZBXAGT6W7W2LCJN5WYURJNIX4Z4R3M3?issuepage=2> (дата звернення: 30.10.2025).
118. Hamburgischer Correspondent : Morgen-Zeitung der Börsen-Halle. – 24.07.1932. – S. 6. – Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2OLUPRLZMB7D4R7G4UBROO5DXOZKE33Z?issuepage=6> (дата звернення: 29.10.2025).
119. Hannoverscher Kurier : Hannoversches Tageblatt. – 09.01.1935. – S. 4. – Gottfried Wilhelm Leibniz Bibliothek – Niedersächsische Landesbibliothek. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/BHIXE33J5T3H6Q34NH2MLANHAUMRTWAW?issuepage=4> (дата звернення: 29.10.2025).
120. Hannoverscher Kurier. – 01.09.1939. – S. 2. – Niedersächsische Landesbibliothek / Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/T3QSZYRQFVLAKJSSVBX2I44WQK3C2O5B?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
121. Illustrierte Kronen Zeitung. – 13.11.1918. – S. 6. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=krz&datum=19181113&seite=6> (дата звернення: 29.10.2025).
122. Illustrierte Kronen-Zeitung. – Nr. 13 773, 23.05.1938. – S. 2. – Wien : Illustrierte Kronen-Zeitung. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <http://data.onb.ac.at/rec/AC02804436> (дата звернення: 30.10.2025).

123. Innviertler Volkszeitung. – Donnerstag, 21.11.1929, Nr. 47. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ivz&datum=19291121&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
124. Klagenfurter Zeitung. – Nr. 244, Dienstag, 25.10.1927. – S. 1–2. – Kärntner Landesarchiv / Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <http://data.onb.ac.at/rec/AC02859322> (дата звернення: 30.10.2025).
125. Kölnische Zeitung. – 01.09.1939. – S. 1–2. – Historisches Archiv der Stadt Köln. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/TVWZZZBPQZJTZBAYC5E5DOVFIVZ2CWTL?issuepage=1> (дата звернення: 29.10.2025).
126. Kölnische Zeitung. – 31.03.1931. – S. 12. – Historisches Archiv der Stadt Köln. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/K63KK3C57YP3WAVRS7DWZRCFQUVJYX7H?issuepage=12> (дата звернення: 29.10.2025).
127. Leipziger Tageblatt und Handelszeitung. – 03.07.1918. – S. 4. – Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2C3SNQ3W2KV6H5MVA3MFXU5KR67A2PWO?issuepage=4> (дата звернення: 29.09.2025).
128. Marienbote : Sonntagsblatt für katholische Volk : Kirchenblatt für das Dekanat Telgte. – 19.05.1935. – S. 16. – Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Universitäts- und Landesbibliothek. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/J6CQTNLGA246BKTEZLINB6BEZOMO54AQ?issuepage=16> (дата звернення: 29.10.2025).
129. Merseburger Korrespondent. – 08.08.1918. – S. 3. – Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2C3SNQ3W2KV6H5MVA3MFXU5KR67A2PWO?issuepage=4>

bibliothek.de/newspaper/item/WZTZB3RP4HX6YVIA2GBNQQQAKTB3QUQC?issuepage=3 (дата звернення: 29.10.2025).

130. Neue Mannheimer Zeitung : Mannheimer Neues Tageblatt, Abendblatt. – 24.10.1929. – S. 1. – MARCHIVUM Mannheim. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/T6O57OXADRT4LM6T43GEXNHB4VWB OPOV?issuepage=1> (дата звернення: 29.10.2025).
131. Neue Zürcher Nachrichten. – Band 94, Nr. 194, 23.08.1990. – S. 11. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19900823-01.2.24.11> (дата звернення: 30.10.2025).
132. Neue Zürcher Nachrichten. – Band 94, Nr. 248, 25.10.1990. – S. 18. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19901025-01.2.18.3> (дата звернення: 30.10.2025).
133. Neue Zürcher Nachrichten. – Band 95, Nr. 73, 28.03.1991. – S. 10. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19910328-01.2.20.7> (дата звернення: 30.10.2025).
134. Neue Zürcher Nachrichten. – Nr. 275, 09.10.1907. – S. 2. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19071009-01.2.6.2> (дата звернення: 30.10.2025).
135. Neue Zürcher Zeitung. – Nr. 1673, 08.06.1958. – *Atomangst*. – S. 3. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19580608-01.2.20> (дата звернення: 30.10.2025).
136. Neue Zürcher Zeitung. – Nr. 1957, 23.10.1932. – S. 1. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e->

- [newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19321023-01.2.33.1](https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19321023-01.2.33.1) (дата звернення: 29.10.2025).
137. Neue Zürcher Zeitung. – Nr. 134, 13.06.1998. – S. 42. – NZZ Mediengruppe, Zürich. – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19980613-01.2.56.1> (дата звернення: 30.10.2025).
138. Neue Zürcher Zeitung. – Nr. 279, 29.11.1983. – S. 5. – NZZ Mediengruppe, Zürich. – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19831129-01.2.11.2> (дата звернення: 30.10.2025).
139. Neuigkeits-Welt-Blatt (Illustrierte / Wiener Ausgabe). – Mittwoch, 09.03.1938, Nr. 56. – S. 4. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nws&datum=19380309&seite=4> (дата звернення: 30.10.2025).
140. Oberländer Tagblatt. – 20.08.1930. – S. 3. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=OTB19300820-01.2.16.3> (дата звернення: 29.10.2025).
141. Ottendorfer Zeitung. – 25.07.1940. – S. 4. – Stadtarchiv Ottendorf. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/Q5RLZGR6ZZVWVZPGPJPB4JEC5NED64CG?issuepage=4> (дата звернення: 29.10.2025).
142. Pilsner Tagblatt. – Nr. 39, 10.02.1923. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=pit&datum=19230210&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
143. Rheinische Volksstimme : „Bergischer Landbote“ : Organ für die westdeutsche Landwirtschaft : für Haus-, Hof- und Grundbesitz. – 01.08.1914. – S. 1. – Stadtarchiv Köln. – URL: <https://www.deutsche->

digitale-

[bibliothek.de/newspaper/item/2WZVKDWYDYI5ICU42LXU7JDPRCEH7](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2WZVKDWYDYI5ICU42LXU7JDPRCEH7)

[A3V?issuepage=1](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2WZVKDWYDYI5ICU42LXU7JDPRCEH7A3V?issuepage=1) (дата звернення: 29.10.2025).

144. Rheinisches Volksblatt. – 03.10.1921. – S. 1. – Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/SJKOYLN3OY46T6IW576FTYU7ZNQEMLZ?issuepage=1> (дата звернення: 29.10.2025).
145. Sächsische Elbzeitung : Tageblatt für die Sächsische Schweiz. – 05.10.1918. – S. 7. – Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/EXESGWNU4OXGAUM7XHM7IA2374UJEBNR?issuepage=7> (дата звернення: 29.10.2025).
146. Salzburger Chronik für Stadt und Land. – Donnerstag, 23.05.1935, Nr. 117. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=sch&datum=19350523&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
147. Salzburger Tagblatt. – Freitag, 17.06.1949. – S. 3–4. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=stb&datum=19490617&seite=3> (дата звернення: 30.10.2025).
148. Sauerländisches Volksblatt. – Samstag, 19.04.1941. – S. 2. – Tageszeitung für Politik, Unterhaltung und Belehrung (Kreis Olpe). – Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Universitäts- und Landesbibliothek. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/TCDRZBL3JOXCX4LM7XWWB4UBBFNWH5ZN?issuepage=2> (дата звернення: 30.10.2025).
149. Schwerter Zeitung : Heimatblatt für die Stadt Schwerte und die Ämter Westhofen und Ergste. – 01.02.1933. – S. 2. – Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Universitäts- und Landesbibliothek. – URL: [https://www.deutsche-digitale-](https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/TCDRZBL3JOXCX4LM7XWWB4UBBFNWH5ZN?issuepage=2)

bibliothek.de/newspaper/item/FCKZPPO6UNFG5YZLOTUA4AFU6GPX2OPO?issuepage=2 (дата звернення: 29.10.2025).

150. Seiring, Claudia. Unsere Freunde, die Amerikaner: Das Ende einer Gewissheit aus Kindertagen [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 03.03.2025. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/berlin/beschutzt-und-sicher-warum-die-amerikaner-immer-meine-freunde-waren-13303960.html> (дата звернення: 29.10.2025).
151. Süddeutsche Mitteilungen. – Nr. 4, 05.05.1945. – S. 2–4. – Alliiertes Nachrichtenblatt (Вісник союзників, випущений після капітуляції нацистської Німеччини). – Badische Landesbibliothek. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/RF2234ZU72REJ5CAMVJGULXVKRMJJZQK?issuepage=2> (дата звернення: 30.10.2025).
152. Südkurier : Tagblatt für Bodensee, Schwarzwald und das obere Donaugebiet. – Samstag, 03.02.1951. – Nr. 19. – S. 1. – Badische Landesbibliothek, Konstanz. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/OU7PNB6JBZVVADGX2BMC3QFEKZXWQB4Y?issuepage=1> (дата звернення: 30.10.2025).
153. Soltau, Hannes. Die übersehene Front: Wie Kriegsangst die Gesellschaft spaltet [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 14.09.2025. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/die-ubersehene-front-wie-kriegsangst-die-gesellschaft-spaltet-14305481.html> (дата звернення: 30.10.2025).
154. German Angst 2.0 [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 28.11.2017. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/wirtschaft/german-angst-20-5430433.html> (дата звернення: 30.10.2025).
155. Diagnose Krebs: „Nichts ist so schlimm wie die Angst vor der Angst“ [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 08.11.2016. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/berlin/nichts-ist-so-schlimm-wie-die-angst-vor-der-angst-3768613.html> (дата звернення: 30.10.2025).

156. Die Angst vor der Angst der anderen [Elektronний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 24.01.2018. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/potsdam/landeshauptstadt/die-angst-vor-der-angst-der-anderen-7109497.html> (дата звернення: 30.10.2025).
157. Zehn Dinge, die Sie noch nicht über Angst wussten [Elektronний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 23.11.2025. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/alpträume-benzodiazepine-cannabis-zehn-dinge-die-sie-noch-nicht-uber-angst-wussten-13122700.html> (дата звернення: 23.11.2025).
158. Angst vor der Angst [Elektronний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 31.01.2023, 11:33 Uhr. – URL: <https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/vom-nutzen-einer-urgewalt-wie-wir-die-angst-vor-der-angst-verlieren-9227595.html> (дата звернення: 30.10.2025).
159. Teplitz-Schönauer Anzeiger. – Donnerstag, 02.01.1919. – Nr. 2. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=tsa&datum=19190102&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
160. Thuner Tagblatt. – Band 88. – Nr. 14. – 18.01.1964. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TTB19640118-01.2.35.4> (дата звернення: 30.10.2025).
161. Thurgauer Zeitung. – Band 158. – Nr. 69. – 21.03.1956. – S. 3. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGZ19560321-01.2.15> (дата звернення: 30.10.2025).
162. Thurgauer Zeitung. – Band 201. – Nr. 297. – 21.12.1999. – S. 30. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGZ19991221-01.2.44.1> (дата звернення: 30.10.2025).

163. Thurgauer Zeitung. – Nr. 60. – 12.03.1918. – Ausgabe 02. – S. 1. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGZ19180312-02.2.7> (дата звернення: 30.10.2025).
164. Tremonia : Central-Volksblatt für den Kreis Arnsberg. – 01.09.1939. – S. 2. – Stadtarchiv Arnsberg. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/2WCF307Y74ZXJ7LO3H4MQGPM7AHN6NAN?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
165. Velberter Zeitung. – 21.07.1936. – S. 11. – Stadtarchiv Velbert. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/NRB4FFYVC7IY7VBLBIAH7OIVHCNGJLDL?issuepage=11> (дата звернення: 29.10.2025).
166. Walliser Bote. – 22.02.1992. – S. 3. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19920222-01.2.38> (дата звернення: 30.10.2025).
167. Walliser Bote. – 26.04.1997. – S. 23. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19970426-01.2.139> (дата звернення: 30.10.2025).
168. Walliser Bote. – Band 170. – Nr. 142. – 23.06.2010. – S. 21. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB20100623-01.2.24.6> (дата звернення: 30.10.2025).
169. Walliser Volksfreund. – Band 40. – Nr. 73. – 11.09.1959. – S. 2. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WVF19590911-01.2.2.1> (дата звернення: 30.10.2025).
170. Walliser Volksfreund. – Band 60. – Nr. 10. – 13.01.1979. – S. 24. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL:

<https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WVF19790113-01.2.19.7>

(дата звернення: 30.10.2025).

171. Westdeutsche Landeszeitung : Gladbacher Volkszeitung und Handelsblatt : allgemeiner Anzeiger für den gesamten Niederrhein : die Niederrheinische Heimatzeitung. – 11.05.1914. – S. 2. – Stadtarchiv Mönchengladbach. – URL: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/N3V2K3AIZLZGH7VABYOJZW6Q3UGLSOCE?issuepage=2> (дата звернення: 29.10.2025).
172. Wiener Allgemeine Zeitung. – Nr. 133. – 15.05.1902. – S. 1. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=waz&datum=19020515&seite=1> (дата звернення: 30.10.2025).
173. Wiener Zeitung. – 21.10.1918. – S. 4. – Österreichische Nationalbibliothek (ANNO). – URL: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wze&datum=19181021&seite=4> (дата звернення: 29.10.2025).
174. Wir Brückenbauer. – 18.12.1991. – S. 29. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=MIM19911218-01.2.41.3> (дата звернення: 30.10.2025).
175. Wir Brückenbauer. – 24.01.1990. – S. 15. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=MIM19900124-01.2.37> (дата звернення: 30.10.2025).
176. Zürcher Oberländer. – Nr. 8. – 11.01.1939. – S. 1. – Schweizerische Nationalbibliothek (e-newspaperarchives.ch). – URL: <https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=ZOB19390111-01.2.5> (дата звернення: 29.10.2025).

177. Angst vor Terror: Zwei Drittel der Deutschen machen sich Sorgen um Sicherheit auf Weihnachtsmärkten [Электронный ресурс] / Der Tagesspiegel. – 16.11.2025. – URL:

<https://www.tagesspiegel.de/gesellschaft/panorama/angst-vor-terror-zwei-drittel-der-deutschen-machen-sich-sorgen-um-sicherheit-auf-weihnachtsmarkten-14852258.html> (дата звернення: 14.12.2025).

ДОДАТОК

Таблиця 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ СТРАХ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (1900–2025)

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Angst vor X	Алертна / мобілізаційна	1930-ті; 1970-ті; 2020-ті	<p><i>Berner Tagwacht</i>, 04.05.1938 — «Angst vor dem Krieg» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGW19380504-01.2.12);</p> <p><i>Walliser Volksfreund</i>, 13.01.1979 — «Angst vor der Zukunft» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WVF19790113-01.2.19.7)</p>	 <p>Angst vor der Zukunft</p> <p>Jetzt dröck Schlingensiefel in der Presse, Meldungen in Radio und Fernsehen künden von wirtschaftlichen Schwierigkeiten. Auch nach der neuesten Erholung des Dollars gegenüber dem Schweizer Franken, die sich allerdings als trügerisch erweist, wird immer wieder darauf aufmerksam gemacht, dass das Jahr 1938 kein rosenrotes Optimismus zu unsse Deutschen zwischen plötzlichen wieder Hoffnung machende Progressen für unsere Wirtschaft auf. Kurz, es besteht sich eine heftige Vorwarnung aus. Darum begibt er eine allgemeine Unsicherheit verbunden mit Angst.</p> <p>Wozu führt diese Angst? Einerseits kann sie sich durchaus positiv auswirken, indem von wirtschaftlichen Aufschwüngen Abstand genommen wird. Unnatürliche Forderungen werden vermiedener Beschäftigungswise. Die Angst vor der Zukunft hat aber mehrheitlich negative Seiten. Sie führt beispielsweise dazu, dass notwendige Einschnitte aufgeschoben, gesunde und durchaus befristete Wägen nicht abgeschlossen werden. Das trifft sowohl für den Arbeitgeber als auch für den Arbeitnehmer zu. Während der Arbeitgeber über im allgemeinen die Übersicht ergründet, beschließen Arbeitnehmern der unfürsorglichen Rat. Er verlässt sich unter Umständen Möglichkeiten, die ihm nie wieder geboten werden. Er nimmt beispielsweise Weiterbildungskursen gar nicht wahr oder lässt sie vorübergehen. Ein Stellenwechsel fällt für ihn zum Beispiel immer beträchtlich, weil er eben nicht bereit ist, von Risiko auszugehen. Dieser Furcht vor der Zukunft, diese Unsicherheit ist der gesamten Wirtschaft schädlich. Zudem bringt sie nicht nur die Unsicherheit, sondern auch die Notwendigkeit, sich zu entscheiden. Wenn nicht ein Mindestmaß an Selbstvertrauen vorhanden ist, bleibt jede Form der Anpassungsmassnahmen an den Arbeitsmarkt, die notwendig in die Zukunft hinaus, notwendig. Daher ihre Zeit nicht mit Bangen. Sie versuchen, sie auch für mehrere Zeiten unentbehrlich zu machen, indem sie sich verpflichten, von gewissen Trends Kenntnis nehmen und danach handeln. Sie versuchen, die Zeiten beispielsweise bei Stellenwechsel oder bei anderen wirtschaftlichen Gegenständen aktiver. Passen damit, Menschen zu helfen, Möglichkeiten auszuschnüpfen und sich den besonderen Verhältnissen entsprechend anpassen. Sie haben verschiedene Möglichkeiten, sei dies durch Weiterbildungskursen, Fernstudien oder Fernarbeit, wobei die Letztere in den meisten Fällen sowohl dem wirtschaftlichen als auch dem Weiterbildungswesen die Lösung ergibt. Jeder Arbeitnehmer ist ein kleiner Unternehmer, und den Unternehmen ist es heute, wenn Gott nicht segnet, nicht in ein Häuschen von Angst und Notwendigkeit zurückzuführen.</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період пків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Furcht (vor ...)	Алертна / емпатійна	1900-ті; 1940-ві; 1970-ті	<p><i>Der Bund</i>, 12.09.1906, S.4 — «Furcht vor dem Erdbeben» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=DBB19060912- 02.2.21)</p>	<p>Furcht vor dem Erdbeben. — Buenos Aires, 12. d. Die „Nacion“ berichtet, ungeachtet der beruhigenden wissen- schaftlichen Erklärungen verleihe das Prognostikon für den 12. September, also den heutigen Tag, die Bevölkerung Chile s in große Angst. In Santiago bereiten sich die Leute vor, die Nacht im Freien zuzubringen. In Valparaiso wurden Montag abend 7 Uhr 10 ein leichter, 8 Uhr 20 zwei stärkere Erdstöße verspürt, die eine große Panik hervorriefen.</p>
Unsicherheit (in/über/an ...)	Алертна (нормалізація ризиків)	1900-ті; 1918– 1919; 1930-ті	<p><i>Thurgauer Zeitung</i>, 12.03.1918 — «Unsicherheit in Berlin» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=TGZ19180312- 02.2.7); <i>Neue Zürcher Nachrichten</i>, 09.10.1907 — «Unsicherheit in Persien» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=NZN19071009- 01.2.6.2); <i>Oberländer Tagblatt</i>, 20.08.1930 — «Unsicherheit an der Börse» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=OTB19300820- 01.2.16.3);</p>	<p>Unsicherheit in Persien. Petersburg, 8. Okt. Ein Telegramm aus Ja- baban an die „Kotwoje Wremja“, das von den Vertretern mehrerer großer Handelshäuser, welche in Persien Geschäfte machen, unterzeich- net ist, bittet die Regierung um ihren Schutz. Die Straßen werden von Räubern unsicher ge- macht, welche die Reisenden ausplündern. Die Ortsbehörden verweigern ihren Beistand. Die russischen Konsuln seien ohnmächtig. Der Klerus fordere die Bevölkerung auf, die Waren der Ausländer zu boykottieren.</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період пків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Unbehagen	Алертна (тональний фон)	1900-ті	Der Bund, 20.08.1907 — «Ein Unbehagen über Ischl» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19070820-01.2.13)	<small>Erstellt am 12. Oktober 2025. Titel des Artikels: Ein Unbehagen über Ischl Quelle: Der Bund, 20. August 1907, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19070820-01.2.13 Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</small> <p>Ein Unbehagen über Ischl.</p> <p>In einem Teil der englischen Presse macht sich die Befürchtung Luft, daß Osterreich in bezug auf Macedonien zuviel zugestanden worden sein könne. So sagt der „Morning Leader“: Wir denken nicht für einen Augenblick, daß Sir Edward Grey die Kontrolle durch Europa ausliefern würde. Aber an Ort und Stelle wird ein zu enger Einverständnis mit Osterreich als eine Übergabe der Initiative betrachtet werden, mit der diejenigen, die unsere Pflicht den christlichen Untertanen des Sultans gegenüber auf die Länge erfüllt zu sehen wünschen, nicht für einen Augenblick einverstanden sein könnten.</p>
Sorge / Besorgnis / Befürchtung	Алертна (раціоналі- зована)	1920-ті– 1930-ті; 1990-ті	Neue Zürcher Zeitung, 13.06.1998 — «Wachsende Besorgnis» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19980613-01.2.56.1)	<small>Erstellt am 13. Oktober 2025. Titel des Artikels: Wachsende Besorgnis Quelle: Neue Zürcher Zeitung, 13. Juni 1998, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZZ19980613-01.2.56.1 Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</small> <p>Wachsende Besorgnis</p> <p>(Reuters) Der Dollar hat am Freitag im späten Tokioter Handel eine Verschnaufpause eingelegt. Zuvor war der «Greenback» auf den höchsten Stand seit fast acht Jahren, 144,75 Yen, gestiegen. Japanische Devisenhändler gehen aber gleichwohl davon aus, dass der Yen weiter an Wert verlieren werde. Händler gaben sich sehr pessimistisch für die Wertpapiermärkte der Region, wenn die amerikanische Devisen auf etwa 150 Yen klettern sollte. Am Donnerstagabend hatten die Investoren in New York massiv Yen gegen Dollar verkauft, nachdem der amerikanische Finanzminister Robert Rubin die Hoffnungen zunichte gemacht hatte, die USA würden gemeinsam mit Japan gegen die Kursverluste des Yen vorgehen.</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період пків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Panik / keine Panik	Емпатійна / метарівень (деескалація)	1909; 1918– 1919; 1970-ті; 2020-ті	<p><i>Christlicher Volksbote</i>, 09.06.1909 — «Die Panik in Urfa» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=CVB19090609- 01.2.6.1);</p> <p><i>Bieler Tagblatt</i>, 05.08.1976 – «Die Behörden betonen, es bestehe kein Grund zur Panik...» (https://www.e- newspaperarchives.ch/?a= d&d=BTB19760805- 01.2.45.11)</p>	<p><small>Erstellt am: 19. Oktober 2025. Titel des Artikels: Kein Grund zur Panik Quelle: Bieler Tagblatt, 5. August 1976. https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BTB19760805-01.2.45.11 Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</small></p> <p>Kein Grund zur Panik Die Schweiz bereitet sich auf den Kampf gegen die «spanische Grippe» vor</p> <p>...sda. Am kommenden Freitag wird es nach Abschluss von eingehenden Untersuchungen feststehen, ob es sich bei der Anfang dieses Jahres in den Vereinigten Staaten festgestellten Grippe um die sogenannte «spanische Grippe» oder auch «Schweinegrippe» handelt, von der man annahm, dass sie seit 1918 bei Menschen nicht mehr aufgetreten war. In einem Interview mit dem Schweizerischen Kurzwellendienst erklärte der Direktor der Fachzeitung «Médecine et Hygiène», Dr. Pierre Rentchnick, für irgendwelche Panik sei auch aus schweizerischer Sicht kein Grund vorhanden.</p> <p>Wenn es sich tatsächlich um die «spanische Grippe» handeln sollte, sind nach den Worten Rentchnicks die Vereinigten Staaten in der Lage, die ganze Bevölkerung des Landes gegen die Krankheit zu impfen. Zu Beginn dieses Jahres war in den Vereinigten Staaten zur Herstellung von Impfstoffen für die Impfung der 230 Millionen Amerikaner vorsorglich ein Kredit in Höhe von 130 Millionen Dollar bewilligt worden. Zahlreiche weitere Länder haben sich nach dem in den Vereinigten Staaten gefällten Entscheid ihrerseits entschlossen, Impfstofflager gegen die «Schweinegrippe» zu schaffen. Wie Rentchnick weiter ausführte, denke man in der Schweiz nicht unbedingt daran, im Notfall die ganze Bevölkerung zu impfen, doch seien sämtliche Vorsichtsmaßnahmen getroffen worden.</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період пків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Panikmache	Маніпулятивна / анти- маніпулятивна	1990-ті; 2020-ті	<p><i>Neue Zürcher Nachrichten</i>, 28.03.1991 — «Warnungen vor Panikmache» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19910328-01.2.20.7);</p> <p><i>Walliser Bote</i>, 22.02.1992 — «Panikmache» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19920222-01.2.38);</p> <p><i>Bote vom Untersee und Rhein</i>, 19.05.2020 — «Angst- und Panikmache sind keine guten Ratgeber» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=BUR20200519-01.2.8.6)</p>	<p><small>Erstellt am: 13. Oktober 2025. Titel des Artikels: Warnungen vor Panikmache Quelle: Neue Zürcher Nachrichten, 28. März 1991, https://www.e-newspaperarchives.ch Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</small></p> <p>Warnungen vor Panikmache</p> <p>BONN. Innenminister Wolfgang Schäuble und der Generalsekretär der CDU, Volker Rühle, schätzen die Chancen für einen wirtschaftlichen Aufschwung in den neuen deutschen Bundesländern als gut ein – trotz der gegenwärtigen Probleme. Beide Politiker fordern die Menschen zur Geduld auf und warnen vor Panikmache. Schäuble erklärte, wer die Schuld an den Schwierigkeiten der Regierung in Bonn zuschreibe, wolle den Arzt für die Krankheit verantwortlich machen. Rühle vertrat die Auffassung, eine vorübergehende Zunahme der Arbeitslosigkeit sei unvermeidbar.</p> <p>Schäuble und Rühle erinnerten an die Unterstützung durch das neue «Gemeinschaftswerk Ost», das bis Ende dieses Jahres 100 Mia Mark für das Gebiet der einstigen DDR vorsehe. Der Innenminister unterstrich, dieses grösste Aufbauprogramm in der jüngeren Geschichte dürfe jetzt nicht «kaputt demonstriert werden». (dpa)</p> <p><small>Erstellt am: 13. Oktober 2025. Titel des Artikels: Panikmache Quelle: Walliser Bote, 22. Februar 1992, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19920222-01.2.38 Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</small></p> <p>«Panikmache»</p> <p>B e r n. — (AP) Nur die Gewässerschutz-Initiative und das verschärfte Gewässerschutzgesetz zusammen bildeten eine Garantie für den Erhalt der letzten Fließgewässer. Mit diesem Aufruf zum doppelten Ja hat das Komitee «Rettet unsere Gewässer» gestern Freitag den Abstimmungskampf für den Urnengang vom 17. Mai eröffnet. Die Elektrizitätsgesellschaften betrieben mit übertriebenen Angaben über Produktionseinbussen Panikmache. Zudem seien die Kleinkraftwerke meist unrentabel und ökologisch bedenklich.</p> <p><i>Bauwirtschaft</i></p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
<p>Schrecken / Grauen / Horror (-Szenario)</p>	<p>Емпатійна / критично-маніпулятивна</p>	<p>1940-ві; 1970- 2020-ті</p>	<p><i>Der Bund</i>, 23.07.1972 — «Furcht und Schrecken» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19720723-01.2.8.2);</p> <p><i>Walliser Bote</i>, 26.04.1997; 23.06.2010 — «Horror-Szenario» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19970426-01.2.139);</p> <p><i>B.Z. – Die Stimme Berlins</i>, 14.10.2025, Nr.239/42 — «Nach 738 Tagen ist der Horror vorbei» (S.1) - приватний друкований примірник (газетний кіоск, Berlin)</p>	<p>Erstellt am: 13. Oktober 2025 Titel des Artikels: Viele Favoriten und ein Horror-Szenario Quelle: Walliser Bote, 26. April 1997, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=WAB19970426-01.2.139 Der PDF-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.ch bereitgestellt.</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
<p>Angst vor der Angst / Keine Angst vor der Angst</p>	<p>Метарівень (просвітниць-кий)</p>	<p>1970-ті; 1990-ті; 2020-ті</p>	<p><i>Die Tat</i>, 03.07.1975 — «Angst vor der Angst» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750703-01.2.124);</p> <p><i>Die Tat</i>, 09.04.1976 — «Keine Angst vor der Angst» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750703-01.2.124);</p>	<p><small>© 1975-2025 Alle Rechte vorbehalten. Alle Rechte vorbehalten. Quelle: Die Tat, 3. Juli 1975, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750703-01.2.124 Der PDB-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.</small></p> <p>Angst vor der Angst Margot und Kurt leben im Haus von Kurts Mutter und führen eine stille Ehe. Eines Tages – Margot erwartet ihr zweites Kind – ändert sich jedoch ihr Leben schlagartig. Wie aus heiterem Himmel wird sie von einer unwahrscheinlichen Angst befallen. Die Ärzte sind ratlos, Margot zieht sich in sich selbst zurück, denn sie weiß, dass sie mit der Angst vor der Angst wird leben müssen, und dass ihr Leben hellen kann. Bild: Karli (Armin Meier) in der Schwager von Margot (Margot Carstensen). Weil er sie ernst nimmt und stets freundlich zu ihr ist, glaubt sie manchmal, dass Karli ihr näher steht als ihr eigener Mann. (<i>Dienstag, 21.00 ARD</i>)</p> <p><small>Erstellt am: 20. Oktober 2025. Titel des Artikels: Elternklub ***** Quelle: Die Tat, 9. April 1976, https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=DTT19750703-01.2.124 Der PDB-Artikel wurde mit freundlicher Genehmigung von e-newspaperarchives.</small></p> <p>Elternklub Keine Angst vor der Angst Eine Veranstaltungsreihe für Eltern und Erzieher in Zusammenarbeit mit der Pro-Juventute-Elternbildung. Leitung: Dr. Willy Ganzani Ablauf der Abende: Im Anschluss an kurze Einführungsinformationen durch Fachleute, die den Teilnehmern die nötigen Kenntnisse zur Mitwirkung im Elternklub vermitteln, werden kleine Gruppen zur Vertiefung der Kenntnisse und zur Aufarbeitung persönlicher Erfahrung angeboten. Diese Gruppen sind von ausgebildeten Elterngruppenleitern geführt. 4 Forumsabende, jeweils dienstags, 20.15 Uhr, im Wengihof-Saal, Engelstrasse 6, Zürich. Daten: 8. 6., 15. 6., 22. 6., 29. 6. 1976 Themen: — Die Angst des Kindes vor der Strafe — Die Entwicklung von Schuldgefühlen — Die unbewältigte Angst der Eltern — Angst vor Entscheidungen und vor Verantwortung — Angst vor der Zukunft Verlangen Sie unseren detaillierten Spezialprospekt! Kosten: Einzelkarte Fr. 32.—, Paarkarte Fr. 50.— Auskunft und Anmeldung: KLUBSCHULE MIGROS ZÜRICH Tel. 28 47 50 oder 39 61 50</p>
<p>«Angst, Angst, Angst!!» (риторика повтору)</p>	<p>Інтенсифікація (риторична)</p>	<p>1930-ті</p>	<p><i>Vorwärts</i>, - Angst, Angst, Angst! 23.07.1931 (https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/HH7RAVWGLJWMEXYWLG55ZVT6K5CE2N?issuepage=2)</p>	<p>Angst, Angst, Angst!</p> <p>Aus Angst und Panik hat die kommunistische Parteileitung die Unterjüngung des schwarz-rot-rotten Volkseigenen befohlen, den jetzt die „Rote Fahne“ ihren Leuten in einen „roten“ Volkseigenen unzulässigen verführt. Das edle Wort hat natürlich alle Hände voll zu tun, um seinen Leuten die veräusserlichen Helferdienste der KPD für den Faschismus zu verschleiern. Deshalb behauptet es unter der heiligen Heberschrift „Die Angst der Faschisten“, daß die Entladung der kommunistischen Partei zugunsten des Volkseigenen „im Lager der Faschisten Schrecken und Bestürzung hervorruft“.</p> <p>Es läßt sich sicher gar nicht beschreiben, welche entsetzliche Angst die Hitler, Hugenberg und Selde befallen hat, als sie vernahmen, daß die KPD bereit sei, ihre Anhänger für die Errichtung des Faschismus in Preußen zu mobilisieren. Man hat diese Angst ja schon früher ausbreiten sehen, wenn im Preussischen Landtag die kommunistische Fraktion geschlossen für die deutlichen nationalen Mißtrauensvoten gegen das Kabinett Braun gestimmt hat. Die selbstzufriedenen und lächelnden Mißtrauensvoten der Rechten, sobald Schwenk oder Kalper von der Tribüne die Gefolgschaft der KPD, anständigen, werten natürlich nur eine wohlfeilbediente Masse!</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
<p>Besorgnissen kein Anlaß</p>	<p>Анти-панічна (деескалація)</p>	<p>1918–1919</p>	<p><i>Czernowitzer Allgemeine Zeitung</i>, 06.07.1919 — «Die spanische Grippe in Deutschland ... Besorgnissen kein Anlaß» (http://data.onb.ac.at/rec/AC02872966)</p>	<p>Die spanische Grippe in Deutschland. R.B. Berlin, 4. Juli. (Tel.) Die spanische Grippe, hat sich den Blättern zufolge, über das ganze Reich ausgedehnt. Die Zahl der Erkrankten in Berlin wird auf über 3000 geschätzt. In Karlsruhe, Mannheim und Ludwigs-hafen hat die Krankheit durchschnittlich ein Drittel der Bevölkerung ergriffen. Die Krankheit nimmt durchwegs einen gutartigen Verlauf. Erste Fälle gehören zu den Seltenheiten. Nach zwei bis drei Tagen tritt bei den Erkrankten eine merkwürdige Besserung ein. Die Kaiserin ist von der Influenza, woran sie vor einiger Zeit erkrankt war, wieder hergestellt. Personalnachricht. Der frühere Bürgermeister, Herr Dr. p. Weisberger, trifft, wie wir bereits gestern zu berichten in der Lage waren, am Sonntag den 7. d. mit dem Mittagspersonenzuge in Czernowitz ein und wird am Bahnhof von den zahlreichen Freunden und Bekannten, die er in der Stadt besitzt, in ehrender Weise empfangen werden. Ernennung. Der Ministerpräsident hat den k. k. Richter in Czernowitz Dr. Julius Lorber zum Ministerialtonzipsisten im Stabe des k. k. Amtes für Volks-ernährung ernannt.</p>
<p>Kollektive Angst</p>	<p>Соціальна рамка (колективність переживання)</p>	<p>1990-ті</p>	<p><i>Der Bund</i>, 07.03.1991 — «Die kollektive Angst ...» (https://www.newspaperarchives.ch/?a=d&d=DBB19910307-01.2.9)</p>	<p>Die kollektive Angst verbindet die Pandschabis </p>
<p>Angst lähmt – Aufklärung stärkt</p>	<p>Метарівень (норма етики)</p>	<p>1990-ті; 1998–1999</p>	<p><i>Neue Zürcher Nachrichten</i>, 25.10.1990 — «Angst lähmt – Aufklärung stärkt» (https://www.newspaperarchives.ch/?a=d&d=NZN19901025-01.2.18.3); <i>Thurgauer Zeitung</i>, 29.01.1998; 21.12.1999 — «Angst lähmt, Mut befreit» (https://www.newspaperarchives.ch/?a=d&d=TGZ19980129-01.2.32.1)</p>	<p>Angst lähmt, Mut befreit Frauenbeiträge Konstanz veranstaltet Workshop für Frauen zum Thema Übergriff </p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
Kriegsangst	Мобілізаційна / алертна	1914; 1938; 2022– 2025	<p><i>Dortmunder Zeitung</i>, 04.08.1914 – «Die Bevölkerung ist von einer seltsamen Mischung aus Begeisterung und Angst erfüllt» (https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/YH4L2QZSYT7SXXULUZZLUBDHHJZGEI2C?issuepage=2);</p> <p><i>Berner Tagwacht</i>, 04.05.1938 — «Angst vor dem Krieg» (https://www.e-newspaperarchives.ch/?a=d&d=TWG19380504-01.2.12);</p> <p><i>Der Spiegel</i>. – Nr. 23, 31.05.2025 p. – с. 62. – «die Angst vor einem Atombombeneinsatz vergrößert». – приватний друкований примірник (PDF).</p>	<p>Angst vor dem Krieg</p> <p>Man schreibt uns aus Berlin: Es ist nicht wahr, wenn behauptet wird, am Volke herrsche Kriegsstimmung, ja Begeisterung für den Krieg. Jede wilde Rede irgend eines der „Führer“ löst bei der Masse der Bevölkerung aller Schichten und Stände neue Angst aus. Das Volk ist friedlich gesinnt. In Begeisterung machen nur die Halbstarren und die, die materiell von der Partei oder einer der Gliederungen abhängig sind. Diese Sorte aber auch nur in der Öffentlichkeit, dort, wo sie Kontrolle fürchtet. In ihren vier Wänden wandeln sie sich schnell zum ängstlichen Bürger. Gibt es einen besseren Beweis für die wahre Stimmung, als der Hinweis auf die interessante Erscheinung, daß der Begeisterungsrümel über die „Heimkehr Deutscher“ erst einsetzte, als sicher war, die Weltmächte werden auch diese Provokation mit nicht mehr als einem papierernen Protest beantworten? — Die Unsicherheit der Staatsorgane ist dann auch trotz aller „Siege“ durchaus nicht kleiner geworden. Ja, man kann sogar von einer Steigerung der Nervosität in der letzten Woche unmittelbar nach der Abstimmung sprechen. In der Reichshauptstadt, aber auch in der Provinz, stellen wir eine Zunahme der Behauptungen fest. Auch die kleinen „Mederer“ werden jetzt rücksichtslos eingesperrt. Die Fälle, in denen vernünftige Polizeikommissare verhaftete Leute mit einer Verwarnung wieder nach Hause schicken, werden immer seltener. Es wird eingesperrt, ohne Hören, ja meist ohne Überlegung wegen der Folgen. — Bei dem Urteil über Deutschland übersehen man diese Erscheinungen nicht. Hitler und Göring sind so wenig das Volk, wie die uniformierte und zivile Monokratie der Partei. Das Volk, Bürger und Arbeiter sind friedlich. Und ängstlich vor der militärischen Kraft der Koalition, die dann wieder — gar mit Einschluß Italiens — gegen Deutschland im Felde stehen und genau so unüberwindlich sein wird, wie vor zwanzig Jahren. Die Masse dieses friedlichen Volkes sieht mit Ersauern die Nachgiebigkeit der anderen Staaten, die feige und kraftlos vor jedem Bluff der Bantraktanten zurückweichen. Und man beachte ein anderes: Zur Zeit graffiert wieder die „Flucht in die Sachwerte“ wie</p> <p>Putins Krieg hat die Angst vor einem Atombombeneinsatz vergrößert. Insbesondere weil der Kreml mit zweideutigen Hinweisen auf die eigene Nuklearwaffendoktrin provozierte. Der Ausbau der Militärbasen kündigt von Unheil im Untergrund, die Anlagen wirken</p> <p>Unternehmer Nikolaus Knauf 2011</p>

Лексема / колокація	Функційна зона	Період піків	Назва видання і пермалінк	Ілюстративний приклад
<p>Angst vor dem Militärdienst</p>	<p>Соціально-моральна</p>	<p>1900</p>	<p><i>Feldkircher Anzeiger</i>, 20.03.1900 — «Aus Angst vor dem Militärdienst gestorben» (https://anno.onb.ac.at/cgi/content/anno?aid=faz&datum=19000320&seite=1)</p>	
<p>Angst vor der Arbeit</p>	<p>Філософсько-соціальна (іронічна рамка)</p>	<p>1902</p>	<p><i>Wiener Allgemeine Zeitung</i>, 15.05.1902 — «Die Angst vor der Arbeit» (https://anno.onb.ac.at/cgi/content/anno?aid=waz&datum=19020515&seite=1)</p>	